

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- Koroptev polní na Novojičínsku
- Přírodovědný kabinet na zámku Kunín
- Krajinný ráz
- Barnov (Bernhau, Olověná)
- Ochotnické divadlo v Polance nad Odrou

*Bohumínský meandr**Nikola Liberdová*

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry,
ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,

Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Zeman Art s. r. o., Mošnov

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.

ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XI. ročník, č. 1/2008

Titulní strana obálky: Racci na Kotvici (Foto Karel Pavelka).

Tato strana: Bohumínský meandr (Foto Nikola Liberdová).

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5 000 Kč, A6 – 2 500 Kč

Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry
- Ministerstvu životního prostředí
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Výskyt želvy nádherné (<i>Trachemys scripta</i>) v Poodří Jiří Šuhaj, Jan Kašinský	4	Projekt „Česko-polské zrcadlení řeky Odry“ Petra Simertová, Petr Lelek	31
Racek chechtavý (<i>Larus ridibundus</i>) Karel Pavelka, Jan Košťál, Martin Mandák	7	Pochod smrti ve Studénce Zdenka Holaňová	33
Koroptev polní na Novojičínsku Ivo Otáhal	10	Barnov (Bernhau, Olověná). Historie kostela a osud církevního majetku. Jana Krejčová	35
Ing. Ivo Otáhal šedesátníkem	12	Ochotnické divadlo v Polance nad Odrou Jaroslav Král	48
Smrž kuželovitý (<i>Morchella conica</i>) Jiří Šuhaj, Jan Kašinský	13	Moravští bratři David Zeisberger – apoštol indiánů Daniel Říčan	55
Krajinný ráz a vývoj krajiny Petr Lelek	14	Záchrana Balerova větrného mlýna ve Spálově Jan Doubek	61
Přírodovědný kabinet na zámku Kunín Bronislav Novosad	21	Příspěvek k nejstarší minulosti Bělotína Dosavadní výsledky archeologického průzkumu na stavbě dálnice D47 Marek Kalábek	63
Jak souvisí s naší oblastí tragédie v Belianských Tatrách, která se stala 26. července 1933? Bronislav Novosad	24	Nové knihy	66
Činnost Regionu Poodří Oldřich Usvald	25	Pověsti překlad Petr Bill	67
Místní akční skupina Regionu Poodří Oldřich Usvald	27		

Vážení čtenáři,

v tomto čísle najdete složenku na předplatné časopisu pro rok 2008. Najdou ji tam i ti, kteří již provedli platbu na účet v průběhu roku. Důvodem je to, že bohužel nejsme schopni dohledat ve všech případech jmenovitě o které čtenáře šlo.

Čtenářům, kteří již předplatné zaplatili se tímto omlouváme a zároveň děkujeme všem, kteří přispěli vyšší částkou.

- redakce

Výskyt želvy nádherné (*Trachemys scripta*) v Poodří

Detail hlavy (Foto Jan Kašínský).

Želva nádherná *Trachemys scripta* (Schoepff, 1792) z čeledi *Emydidae* je jedním z druhů rodu *Trachemys* Agassiz, 1857. Seidel (2002) do druhu *Trachemys scripta* zařazuje poddruhy *scripta*, *elegans* a *troostii*. V USA obývá tato želva vodní kanály, rybníky, pomalu tekoucí řeky, zátoky a močálovité oblasti centrálních a východních států od jižního Michiganu po přilehlé oblasti severovýchodního Mexika (Iverson 1992). Poddruh *T. s. elegans* (Wied, 1839) patří k nejrozšířenějším druhům terarijních zvířat; v průběhu let 1989–1997 bylo z USA vyvezeno 52 122 389 jedinců tohoto poddruhu (Telecky 2001). V roce 1998 byl vývoz tohoto nejčastěji chovaného terarijního zvířete z USA zastaven. Samičky byly totiž odchyťovány ve volné přírodě a jejich mláďata byla vyvážena s prázdnými žaludky těsně po vylíhnutí. Často pak nebyla i tři měsíce krmena, aby obchodníci nemuseli odstraňovat výkaly. Tyto maličké želvy pak byly prodávány i úplným laikům v malých nádobách bez filtrace a vytápění. Velká část zvířat uhynula během několika měsíců a zbylá se ocitla v útulcích nebo byla vypuštěna do rybníků (Bruins 2001).

Po úniku či vypuštění do přírody se tento druh úspěšně přizpůsobil rozmanitým typům vodních stanovišť a stal se významným invazním druhem v celosvětovém měřítku. Její introdukce byly zjištěny v severní Americe mimo oblast původního výskytu (Florida, Kalifornie, Bahamy, Bermudy, Kajmanské ostrovy, ostrov Guadalupe), ve střední (Panama) a jižní Americe (Brazílie), v jižní Africe, v Asii (např. Izrael, Jižní Korea, Tchajwan, Malajsie, Hongkong, Japonsko) a v Austrálii a Oceánii. V Evropě se volně vyskytuje v řadě zemí od Řecka na sever až po Irsko a Švédsko (Moravec & Široký 2006). Ze Slovenska je hlášena

z přibližně 50 lokalit (Čambal 1994, Dungal & Řehák 2005, Diko 2007). V současné době je tato želva zařazena do evropské modifikace Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy (CITES) v příloze B. Tam patří druhy, které sice nejsou ohrožené, ale jsou invazní, a proto je zakázáno je dovážet do zemí EU (Šimek 2008).

V České republice byla nalezena v přírodě poprvé v roce 1968 v Rumburku (Moravec & Široký 2006). V letech 1985–2006 byla zjištěna na 57 lokalitách ve 36 faunistických kvadrátech (Šuhaj et al. 2006); další lokality uvádějí Moravec & Široký (2006) a Šandera (2008). Z uvedeného množství zpráv o nálezech nelze zatím vyvozovat objektivní závěry o celkovém současném výskytu želvy *T. scripta* v České republice. Nepochybně je její výskyt u nás širší, než se udává. Nejčastěji je nalézána v zátokách a slepých ramenech řek, v rybnících a tůních v okolí měst. Nejvíce nálezů pochází z Ostravské pánve a z Prahy a jejího okolí. Moravec & Široký (2006) se domnívají, že želvy nádherné u nás postupně vymizí. V poslední době jsou však údaje o nových lokalitách v médiích naopak stále častější.

Želva nádherná má obdobné požadavky na biotop jako želva bahenní. Dorůstá celkové délky okolo 30 cm (samice). Samci dosahují poněkud menších rozměrů. Od želv bahenních se liší především zbarvením – svrchní krunýř (*karapax*) je hnědý, žlutě proužkovaný, v mládí jasně zelený, zdobený žlutými skvrnkami; spodní (*plastron*) je žlutý s černými prstencovými oky. Na hlavě, krku i nohách jsou žluté podélné pásy, za okem září červená skvrna kapkovitého tvaru. Moravec & Široký (2006) se obávají, že introdukovaný druh může významně konkurovat původním evropským druhům želv, zvláště želvě bahenní. Tyto obavy se zatím nepotvrdily. V jižní Evropě osidlují želvy nádherné díky své přizpůsobivosti i biotopy, kde autochtonní druhy nenacházejí vhodné ekologické podmínky (Luiselli et al. 1997, Arvy & Servan 1998). Ve střední Evropě původní želvy bahenní již vymřely nebo jsou nesmírně vzácné. Moravec & Široký (2006) upozornili na možnost zavlečení nepůvodních druhů patogenů, např. bakterií rodu *Salmonella* a *Arizona*, kokcií rodu *Eimeria* a dalších parazitů.

Na našem území se želva nádherná začala objevovat v chovech pravidelně v 50. letech 20. století. Jenom v letech 1994–1997 k nám bylo importováno asi 140 000 jedinců *T. s. elegans* (Salzberg 1998). Podstatně méně často byl u nás prodáván nominotypický poddruh *T. s. scripta*. Většinou se prodávala jen mláďata, která jsou zajímavým a poměrně levným, ale ne vždy ideálním dárkem pro děti. V zajetí se dožívá přes 20 let.

Maličké, roztomilé a pestrobarevné zvíře časem doroste. Dospělá želva si později v akváriu sotva zaplave a pro své chovatele už není tak atraktivní. Proto se někteří z nich zbavují želv vypuštěním do rybníka nebo větší řeky (Šiffner 2004). V Opavě-Kateřinkách se v roce 2004 někdo tímto způsobem zbavoval početného chovu (Šuhaj et al. 2006). Přes léto bývá také chována v zahradních nádržích, odkud může snadno uniknout. Častý je i výskyt v rybníčcích zoologických zahrad, kam je bez povolení vypouštěna návštěvníky.

Areál želvy nádherné je v severní Americe dosti široký – od Floridy až po severnější státy USA. V nejsevernější části areálu klesají zimní teploty místy až k nule a je tam i občasná sněhová pokrývka. Většina velkých farem, kde se tyto želvy odchovávají pro vývoz do celého světa, se nachází v okolí Mexického zálivu, kde vládne subtropické klima. Proto část vypuštěných želv ve Evropě mírnou zimu nepřežije. Zdravé a silné kusy přečkají nepříznivé počasí zahrabané hluboko v bahně na dně vod. Ve Francii byl pozorován v zimě jedinec, jak plave pod ledem (Arvy & Servan 1998); přežije i úplné zamrznutí do ledu (Matoušek 2002). Přesto introdukované populace vykazují výrazně vyšší zimní úmrtnost než v oblastech přirozeného původu (Luiselli et al. 1997).

Na Olomoucku byl 1 ex. pozorován ve stejné nádrži minimálně jeden rok – v době nálezu v únoru 1993 byly teploty hluboko pod bodem

mrazu a krajina byla pokryta sněhem. Želva na této lokalitě zimu přežila ve vynikajícím zdravotním stavu (Chmelík & Kořínek 1994). Nemynář (2001) poukázal na vysokou odolnost želv *Trachemys scripta elegans* vůči chladu během dvouletých pokusů s úspěšným venkovním přezimováním. Zimování bylo zaznamenáno v zimě 2003–2004 v areálu ostravské zoologické zahrady (Šuhaj et al. 2006). Podle Dungela & Řeháka (2005) běžně přezimuje v okolí Hradce Králové a Brna. Želvy začínají hibernovat v bahně, když teplota klesne pod 10 °C. Na řece Bečvě ve Valašském Meziříčí byla v roce 2006 nalezena ještě 28. listopadu (Kašinský nepubl.). Za teplých dnů v roce 2007 se želvy slunily v Novém Dvoru u Opavy již v únoru (Frank nepubl.).

Co se týče reprodukce druhu mimo oblast jejího výskytu, želvy nádherné se rozmnožují v Evropě relativně bez problémů. Reprodukce je popisována např. z Itálie či Francie. Moravec & Široký (2006) se domnívají, že jejich samovolné rozmnožování v klimatických podmínkách ČR je vysoce nepravděpodobné. Tomuto názoru odporují nálezy snůšek v roce 2007. První snůška ve volné přírodě byla nalezena v Novém Dvoru u Opavy (Šuhaj 2007). Samice si vybrala nejteplejší místo v areálu arboreta a prostor pro vejce vyhrabala v tvrdé hlíně. Koncem léta však byla snůška nalezena vyhrabaná a zničená (Frank nepubl.). Další snůška byla nalezena u Brna, ale ani v tomto případě ne-

Slunící se želva nádherná (Foto Petr Vlček).

Želvy na hnízdě, Olešná 2007 (Foto Jaroslav Pešat).

bylo vylíhnutí mláďat potvrzeno (Fojčíková 2007). Není však vyloučeno, že v souvislosti s globálním oteplováním může k úspěšným reprodukcím ve volné přírodě docházet v budoucnu i ve střední Evropě.

Maličká mláďata želvy nádherné se sama vylíhla na jaře 2007 v ostravské zoologické zahradě v bazénku, který slouží pro umístění želv nádherných přes zimní období. Tento bazének je v pavilonu hrochů, vedle bazénku krokodýla bahenního. Je zde mimo jiné souš se substrátem – směs šterku, písku, místy i zeminy. Substrát není nijak vyhříván. Želvy tráví sezónu ve venkovních jezírkách. Přes zimní období musely tedy želvy bez zazimování naklást oplozená vejce. Inkubace musela proběhnout za relativně nízkých teplot, které nepřesahovaly 20 °C, často ale mohly být naopak nižší. Dnes tato mláďata dorůstají v zázemí zoo.

Introdukované želvy jsou v České republice schopny přežít ve volné přírodě velmi dlouho a jejich početnost je, díky nezodpovědným chovatelům, stále doplňována novými „výsadky“. V povodí Odry žijí především na Ostravsku, Karvinsku a Opavsku. Želva nádherná byla zjištěna i na území CHKO Poodří. Zde byla nalezena v kvadrátu 6274 ve Studénce (30. 3. 2003, ryb. Nový), Petřvaldu (9. 6. 2008, Petřvaldík) a Jistebníku (16. 10. 2005, ryb. Prošňák). Čtvrtý jedinec byl dovezen dne 29. 8. 2007 z Kunína (kv. 6373) do Záchrané stanice v Bartošovicích. Tato želva byla vypuštěna do venkovního rybníčku ve výběhu v areálu stanice. Přezimovala v dobré kondici a v prvních teplých dnech roku 2008 se začala pravidelně slunit. V povodí Odry byla nalezena ještě ve Fulneku (11. 11. 2002, kv. 6273), Frenštátě pod Radhoštěm (15. 8. 2004, kv. 6475) a Trojanovicích (2. 9. 2005) (Kašinský nepubl.). Nejméně od roku 2004 se vyskytuje také na přehradě Olešné (kv. 6375, 6376) (Šuhaj nepubl.).

Právě na poslední lokalitě zjistil zajímavé poznatky z ekologie těchto želv Pešat (2007). Častý výskyt želvy nádherné na přehradě znemožnil

v roce 2007 prokazatelně hnízdění jednoho páru lysek černých (*Fulica atra*) a tří párů potápek roháčů (*Podiceps cristatus*). Lokalita s porostem vrb a rákosin se nalézá u přítoku do nádrže. Všechna čtyři hnízda byla díky návštěvám želv opuštěna a po čase z nich zmizela i vejce. Byl také pozorován útok roháče bránící hnízdo. Potápka nezvaného hosta klovnutím ostrým zobákem do hlavy z hnízdiště sice vypudila, ale po čase želvy navštěvovaly hnízdo opět. Vejce asi shodily do vody slunící se želvy nebo se nehlídaných snůšek zmocnili jiní predátoři. Podle odhadu Pešata (2007) zde nevyvedlo mláďata, pravděpodobně v důsledku opakovaného vyrušování želvami, ještě několik lysek a další tři páry roháčů.

Skutečné počty volně žijících želv nádherných v České republice lze odhadnout na několik stovek až tisíc jedinců (Moravec & Široký 2006). Rozsah skutečného rozšíření zatím neznáme, ale pravděpodobně se vyskytují na většině našeho území. Všechny dosud známé lokality jsou umístěny v 59 kvadrátech. Dlouhodobě žijí především v teplejších oblastech státu. Často jsou chytány při výlovehy rybníků nebo sportovními rybáři na udici (Šuhaj et al. 2003); tiskové zprávy či televizní záběry o podobných nálezech budí zájem veřejnosti. V budoucnu nelze vyloučit ani volnou reprodukci na našem území. Autoři tohoto příspěvku proto uvítají jakékoliv další informace o výskytu želv nádherných.

Za sdělené informace děkujeme Ing. M. Frankovi, CSc., (Arboretum Nový dvůr) a Ing. J. Novákovi (Zoo v Ostravě). Za poskytnuté literární prameny a snímky vděčíme J. Pešatovi (Frýdek-Místek) a P. Vlčkovi (Šenov). Za cenné připomínky k rukopisu jsme zavázáni D. Jablonskému (Dětmorovice) a Mgr. M. Mandákovi (Ostrava).

Jiří Šuhaj, Jan Kašinský

Kontakty: j.suh@email.cz; kasinsky@csopnj.cz

Literatura

- Arvy Ch. & Servan J. 1998: Imminent competition between *Trachemys scripta* and *Emys orbicularis* in France. In: Fritz U. et al. (eds.): Proceedings of the Emys Symposium Dresden 96. Mertensiela, 10: 33–40.
- Bruins E. 2001: Encyklopedie teraristiky. Rebo Productions, Dobřejšovice, 318 pp. ISBN 80-7234-168-5
- Čambal Š. 1994: *Trachemys scripta elegans* súčasťou slovenskej herpetofauny – s poznámkami k *Emys orbicularis*. Chamaeleo, (1994) 4: 49–51.
- Diko L. 2007: Rohlík plný dravců. Hračka, která bývá při nedostatku místa nesnášenlivá. Týden, 14 (26): 75. (25. 6. 2007). ISSN 1210-9940
- Dungel J. & Řehák Z. 2005: Atlas ryb, obojživelníků a plazů České a Slovenské republiky. Academia, Praha, 184 pp.
- Fojčíková Z. 2007: U Brna se zabydly želvy z Karibiku. Mladá fronta dnes, 22. 7. 2007. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/u-brna-se-zabydly-želvy-z-karibiku-d7r-/domaci.asp?c=A070822_090230_domaci_cen
- Chmelík P. & Kořínek M. 1994: Zpráva o želvách *Chrysemys scripta elegans* na Olomoucku. Akvárium terarium, Praha, 37 (3): 37–38. ISSN 0002-3930
- Iverson J. B. 1992: A Revised Checklist with Distribution Maps of the Turtles of the World, p. 363. Richmond, Indiana.

- Luiselli L., Capula M., Capizzi D., Filippi E., Jesus V. T. & Anibaldi C. 1997: Problems for Conservation of Pond Turtles (*Emys orbicularis*) in Central Italy: is the Introduced Red-Eared Turtle (*Trachemys scripta*) a Serious Threat? *Chelonian Conserv. Biol.*, 2 (3): 417–419.
- Matoušek J. 2002: Obyčejná želva. *Akvárium terárium*, 45 (5): 62–63. ISSN 0002-3930
- Moravec J. & Široký P. 2006: *Trachemys scripta* (Schoepff, 1792), želva nádherná, pp. 407–409. In: Mlíkovský J. & Stýblo P. (eds.): *Nepůvodní druhy fauny a flóry České republiky*. ČSOP, Praha, 496 pp. ISBN 80-86770-17-6
- Nemynář B. 2001: Poznámky k odolnosti amerických želv nádherných. *Akvárium a terárium*, Praha, 44 (4): 69–70. ISSN 0002-3930
- Pešat J. 2007: Želvy plní hnízda ptáků. *Novojičínský deník* dne 19. července 2007.
- Salzberg A. 1998: *Chelonian Conservation News*. *Chelonian Conserv. Biol.*, 3 (1): 147–150.

- Šandera M. 2008: Mapa rozšíření *Trachemys scripta* v ČR. *BioLib* [<http://www.biolib.cz/cz/taxonmap/id84/>]
- Šiffner F. 2004: Rozšiřování želvy nádherné (*Trachemys scripta elegans*) v Evropě. *Fauna*, Brno, 8/2004.
- Šimek P. 2008: Vodní a ostatní želvy. *Rybářství*, 111 (2): 6–7. ISSN 0373-675
- Šuhaj J., Stolarczyk J., Vlček P. & Polásek Z. 2003: Výskyt želvy nádherné (*Trachemys scripta*) v české části Slezska. *Acrocephalus* (Ostrava), 19: 41–44.
- Šuhaj J., Stolarczyk J. & Vlček P. 2006: Nálezy želvy nádherné *Trachemys scripta* (Reptilia: Testudines: Emydidae) v České republice. *Čas. Slez. Muz. Opava* (A), 55: 269–277. ISSN 1211-3026
- Šuhaj J. 2007: Želva nádherná (*Trachemys scripta*). *Příroda kolem nás – plazi Bohumína* (15). *Bohumínské městské noviny (Oko)*, 17 (21): 11.
- Telecký T. M. 2001: United States Import and Export of Live Turtles and Tortoises. *Turtle Tortoise Newsletter*, 4: 8–13.

Racek chechtavý (*Larus ridibundus*) Pták roku 2008

Pravidelnou každoroční rubrikou je informace o kampani Pták roku, kterou od roku 1992 organizuje Česká společnost ornitologická.

Současně s vyhlášením aktuálního Ptáka roku je vždy představena i stejnojmenná brožura, ve které jsou uvedeny základní informace o biologii ptačího druhu, populačních trendech, ohrožujících faktorech a také praktické rady, jak vybranému druhu pomoci. Zájemci si o ni mohou napsat do sekretariátu České společnosti ornitologické na cso@birdlife.cz a k dispozici je i na internetových stránkách www.cso.cz.

Pro rok 2008 byl vybrán v Poodří pták poměrně hojný a populární – racek chechtavý. Dovolte, abychom vám jej za pomoci údajů z výše uvedené brožurky stručně představili a doplnili je aktuálními informacemi o jeho výskytu v Poodří.

Všichni rackové patří do řádu bahňáci, což jsou ptáci velikostí kosa počínaje až po druhy velké jako orel. Samec i samice racka jsou shodně zbarvení. Díky charakteristickému hlasu dostal racek své druhové jméno – chechtavý.

Racek chechtavý obývá téměř celou Evropu, areál rozšíření se táhne dále širokým pásmem Eurasie až po Kamčatku a Čukotku.

V České republice hnízdí racek především v nížinách a také v oblastech s dostatkem rybníků a jiných vodních nádrží. Většinou se jedná o nádrže větší velikosti s bohatými pobřežními porosty.

Racek chechtavý je u nás převážně tažným ptákem. Většina racků ze západní poloviny našeho státu táhne západními směry a přezimují povětšinou v atlantské oblasti a v západním Středomoří. Moravští rackové táhnou spíše směry jihovýchodními a přezimují ve východním Středomoří. Toto pravidlo má samozřejmě velký počet výjimek. Značná část našich hnízdících racků je věrná místu hnízdění a narození. Rackové, kteří naší republikou protahují nebo zde dokonce přezimují, pocházejí ze skandinávských zemí (Finsko, Švédsko), Polska, Běloruska nebo Pobaltí.

Hlavní složkou potravy dospělých ptáků je hmyz, dále pak žížaly a obratlovci. Z obratlovců to jsou drobní hlodavci (hlavně hraboši), ryby (menší plevele nebo mršiny), vzácně obojživelníci. V menší míře je zastoupena potrava rostlinná. Podle místních podmínek mohou být významným zdrojem potravy také odpadky.

Rackové chechtaví vytvářejí různě velké kolonie, ve kterých nehnízdí jen samotní rackové, ale i další druhy ptáků (potápky černokrké, řada druhů kachen, lysky černé, rybáči obecní).

Titulní strana brožurky.

Vlastní hnízdo stavějí oba partneři. Hnízdní materiál (stébla a listy ostřic, sítiny, trávy, jemné větvičky, seno, kousky rákosu) je sbírán v nejbližším okolí hnízda. Velmi oblíbeným místem pro založení hnízda jsou nejrůznější „stoličky“, což mohou být trsy ostřic nebo jiných vodních rostlin. Dále může hnízdit na slehlém rákosu, přičemž hnízda nikdy nestaví ve vysokých porostech.

Hnízdění probíhá od počátku dubna až po počátek července, nejčastěji od poloviny dubna do poloviny května, červnové a dokonce červencové snůšky jsou skoro vždy náhradní. Drtivá většina párů snáší tři vejce. Na snůšce sedí oba rodiče. Doba sezení je v průměru 22–24 dnů. Vlastní hnízdo začínají mláďata opouštět ve věku asi 10 dnů. Rodiče přinášejí potravu mláďatům a starají se o ně až do doby jejich vzletnosti. Krmení obstarává především samec, který mláďata buď přímo krmí, nebo předává přinesenou potravu samici, která ji předkládá mláďatům.

Každá racčí kolonie je složitý systém, který přináší hnízdícím ptákům výhody. Ptáci v koloniích jsou velmi ostražití, a pokud některý z nich zjistí blízkost se nebezpečím, okamžitě upozorní ostatní ptáky. Ve společnosti racků hnízdí i mnoho dalších ptačích druhů, které této ostražitosti racků dovedou využít ve svůj vlastní prospěch. Velmi výhodné je pro hnízdící racky to, že se ptáci v koloniích vzájemně stimulují k zahájení hnízdění ve stejném termínu. Tato skutečnost poté způsobuje, že se v určitý okamžik nachází v kolonii velký počet mláďat stejného věku, což je další způsob, jak se bránit proti predaci.

Mezi nevýhody života v kolonii patří ta skutečnost, že se při každém vyrušení mláďata dostávají mimo vlastní hnízda. Při nastalém zmatku jsou mláďata ve velkém ohrožení, protože od každého starého ptáka, v blízkosti jehož hnízda se ocitnou, dostávají tvrdé údery zobákem. Ztráty na vejcích a mláďatech mohou být v těchto případech dosti vysoké.

Racci patří k ptačím druhům, jejichž početnosti u nás postupně klesají. Populační exploze v druhé polovině minulého století v Evropě byla způsobena mj. i aktivním využíváním odpadů při zpracování ryb a jiných mořských produktů v blízkosti přístavů a zpracovatelských závodů.

Z hlediska ochrany tohoto druhu se jako nejeftivnější a neúčinnější jeví zachování a účinná ochrana mokřadních biotopů.

Racci jsou jednoznačně prospěšní pro zemědělství sběrem nejrůznějšího hmyzu, zejména při orbě nebo kosení luk. Opravdu jen velmi zřídka může způsobovat škody na plůdkových rybnících. Pro silný pokles hnízdních stavů bylo nutné stanovit podmínky jeho ochrany, zejména v zákoně o myslivosti. V Červeném seznamu České republiky je zařazen do kategorie VU – zranitelný druh.

Racek chechtavý v Chráněné krajinné oblasti Poodří

má poměrně dobré hnízdní podmínky dané existencí několika rybníčních soustav. Rybníky v celé CHKO jsou pravidelně sčítány členy patronátní skupiny pro významné ptačí území a ptačí oblast Poodří od roku 1992 až dosud od března až do října v pravidelných intervalech po 14 dnech. Hnízdní výskyt racka chechtavého doznal za sledované období některých změn. Zatímco v letech 1992–94 byla odhadována početnost hnízdících párů racka chechtavého v celé CHKO Poodří na 9 100–10 400 párů a jeho kolonie se nacházely na čtyřech rybníčních soustavách, v období 1996–98 to bylo 9 000–7 400 párů (Pavelka et al., 2000). V loňském roce se počet hnízdících párů pohyboval pouze mezi 1 500–2 000 páry jen na dvou velkých hnízdních lokalitách.

Při procházení rybníčních soustav v hnízdním období je patrné, že na hnízdních lokalitách se rackové vyskytují v porostech rákosu a orobince případně na ostrovech (deponiích), kde mají umístěna hnízda. Na rybnících, kde rackové nehnízdí, je jejich početnost při napuštěných nádržích malá a navíc často se velmi rychle mění i v průběhu jednoho dne.

Rybníky u Bartošovic – v 70.–90. letech 20. století to byla zřejmě druhá největší hnízdní lokalita v celé CHKO Poodří. Sestává se ze dvou větších rybníků – z Horního Bartošovického rybníka a Dolního Bartošovického rybníka a dvou malých rybníčků, vždy po jednom u každého rybníka. Celková rozloha lokality je asi 116 ha. V letech 1986–1988 probíhalo odbahňování rybníků, následkem toho byly vytvořeny v ploše rybníků deponie. Horní Bartošovický rybník spolu s rákosinou na Dolním Bartošovickém rybníku patří do Přírodní rezervace Bartošovický luh.

Období před vyhrnutím rybníků

Racek zde hnízdil především na horním rybníku a v letech 1979–1984 lze odhadnout počet hnízdních párů na lokalitě v rozmezí 3 000–4 500 párů! Rackové hnízdili v té době především v porostech vodních rostlin – v tomto období byl nejrozšířenějším druhem orobinec široolistý (*Typha latifolia*).

Období po vyhrnutí rybníků

Na začátku 90. let 20. století se celá kolonie přesunula na ostrovy (deponie) vzniklé po vyhrnutí na dolním rybníku. V letech 1991–1996 zde při plném stavu nádrží hnízdilo od 3 100 do 3 500 párů racků chechtavých. V letech 1997 až 1999 se pohybovala početnost mezi 2 100–2 400 páry.

V jednotlivých letech po r. 2000 byly počty párů vždy v polovině dubna následující: r. 2000

– cca 2 500, 2001 – kolem 1 800, 2002 – asi 1 400, 2003 – cca 1 100, 2004 – asi 950, 2005 – cca 950, 2006 – kolem 1 350, 2007 – cca 750 a v r. 2008 – cca 850 párů.

Několikrát by na rybnících pozorován v hnízdím období (měsíce duben a květen) také velmi podobný racek černocephalus (*Larus melanocephalus*) – hnízdění dosud nebylo prokázáno.

Hnízdní výskyt druhu je znám z konce minulého století i z **rybníků u Studénky**, konkrétně z rybníku Velký Okluk. Celkový počet párů se zde pohyboval v l. 1992 a 1994 od 100 do 250 párů. Tento počet je však pouze odhadován na základě dubnových a květnových sčítání. (M. Jakubec a P. Bergmann in litt.)

Rybníky u Jistebníku hostily na začátku 90. let zřejmě největší hnízdní kolonii racka chechtavého v celé CHKO Poodří. Nacházela se především na rybníku Bezruč. Tehdy se počty pohybovaly až kolem 5 000 párů. Ale to je již minulostí. Až od roku 1996 přestala tato hnízdní kolonie existovat (Kašinský in litt). Ojedinele byla pozorována jednotlivá hnízda hnízda v porostech orobince na rybníku Velký Oderský po roce 2000 (K. Pavelka, vlastní zjištění).

Karel Pavelka

Literatura

Pavelka K., Košťál J & Pospíšil J. (2000): Avifauna na rybnících a řece Odře v IBA-CHKO Poodří v letech 1992-98 a činnost patronátní skupiny v letech 1995-1998. In: Málková, P. & Jandová, J. (eds.), 2000: Významná ptačí území na konci tisíciletí. Sborník příspěvků ze semináře IBA, 19.-20. 11. 1999 v Mikulově. – Česká společnost ornitologická, Praha.

Jeden z ostrovů na Dolním Bartošovickém rybníce s kolonií racků
(Foto Karel Pavelka).

Rybníční soustava u Albrechtíček

je tvořena čtyřmi rybníky – Fojtův, Kačák, Kotvice a Nový. Pravidelné sledování vodních ptáků zde bylo zahájeno v roce 1993 a probíhá dodnes. Hnízdění racka chechtavého bylo zjištěno na třech rybnících.

Fojtův rybník: již v prvním roce jeho obnovení zde zahnízdil jeden pár (r. 1993). Počet hnízdicích párů racků zde rok od roku stoupal a v roce 1997 bylo napočítáno 140 hnízd. V roce 1998 na rybníku však nezahnízdil ani jediný pár a tato situace je stejná dosud. Jedním ze zřejmých důvodů je naprosté zmizení vhodné vodní vegetace, především zblochanu vodního (*Glyceria maxima*), která tvořila pro hnízdění tohoto druhu vhodné podmínky.

Rybník Nový: hnízdění racka zde bylo zjištěno pouze ve dvou letech. V r. 1994 bylo napočítáno 22 obsazených hnízd a v r. 1995 hnízd 6. Důvody hnízdění či nehnízdění racků na této lokalitě jsou obdobné jako u Fojtova rybníku – v uvedených dvou letech měli rackové pro své hnízdění vhodné místo v podobě obnaženého kousku břehu hráze.

Rybník Kotvice: v této přírodní rezervaci hnízdí rackové každoročně v několika hnízdních koloniích. Z více důvodů zde nejsou sčítána přímo jejich hnízda, ale je sčítáním dospělých ptáků odhadována velikost jejich populace. V úvodním roce 1993 bylo na rybníku zjištěno přibližně 825 párů racků. Když se pak údaje z dalších let vložily do grafu, vznikla nápadná křivka – až do roku 1998 se jejich početní stavy zvyšovaly a v uvedeném roce dosáhl počet racků přibližně 2 080 párů. Od r. 1998, respektive 1999, se jejich počet stejným způsobem snižoval a svého „dna“ dosáhl v r. 2005 – pouhých 630 párů. Jak se bude početnost racků na Kotvici nadále vyvíjet poodhalí výsledky sčítání v dalších letech.

Kromě racka chechtavého lze na rybnících u Albrechtíček ve hnízdním období pozorovat i jeho „příbuzné“: racka stříbřitého (*Larus argentatus*), racka bělohlavého (*Larus cachinnans*), racka bouřního (*Larus canus*), racka malého (*Larus minutus*) – příkladně ten byl pozorován na r. Kotvice dne 5. 5. 2005 v počtu 15 ex. Tyto uvedené druhy zde ovšem nehnízdí. Poslední druh – racek černocephalus (*Larus melanocephalus*) – je na Kotvici pozorován od r. 2002 téměř každoročně, a to buď jeden dospělý pták nebo v páru. Jeho hnízdění zde se dosud nepodařilo potvrdit.

Jan Košťál

Literatura

Košťál, J. (1995): Problematika ochrany významného ptačího území CHKO Poodří. Sborník referátů Významná ptačí území v České republice, Kostelec nad Černými lesy, 7. – 8. 4. 1995: 55–59.

Racek chechtavý a jeho příbuzní v nivě řeky Odry pod CHKO

Elegantního racka chechtavého (*Larus ridibundus*) není třeba čtenářům POODŘÍ nijak zvláště představovat. Je ovšem třeba zdůraznit, že ačkoliv není podle platné legislativy zvláště chráněným druhem, patří mezi ptáky s velmi dramatickým poklesem hnízdní populace. Po její kulminaci v 70. letech 20. století (200–350 tisíc párů) došlo v následující dekádě k velmi nápadnému poklesu jen na 80–150 tisíc párů. Poslední mapování hnízdního rozšíření ptáků na počátku třetího milénia jen potvrdilo neradostný trend – populace byla odhadnuta na 50–100 tisíc párů (Štastný et al. 2006). Na území CHKO Poodří je racek chechtavý v období hnízdění jedním z nejnápadnějších, nejhluchnějších a prozatím i nejpočetnějších vodních opeřenců. Ale jak je to s „chechtavcem“ v nivě řeky Odry pod CHKO?

Ačkoliv jeho ústup z dřívějších hnízdišť se nevyhnul ani nivě Odry, počátek úpadku hnízdní populace zde nastal až v průběhu 90. let minulého století. Kondělka (1982, 1986, 1993) uvedl několik hnízdních lokalit pod CHKO Poodří, na nichž v současnosti již racci nehnízdí – jednalo se o rybníky Vrbenský (Nový) s Rojkem v Ostravě – Svinově, Lesník v Ostravě – Heřmanicích, Nový stav v Rychvaldu a Záblatý v Bohumíně – Záblatí u Bohumína. Posledně dvě jmenované vodní plochy byly ještě v roce 1990 velmi významnými hnízdišti s více než 2 000 páry (cf. Kondělka 1993). V oderské nivě pod CHKO tak zůstává jedinou recentní hnízdní lokalitou Heřmanický rybník, kde bylo v roce 2002 sečteno 2 132 hnízd (Mandák 2006), zatímco v roce 2008 již jen 1 780 hnízd. Jak uvádí Schröpfer (2008), jedním z faktorů ohrožujících racka chechtavého může být zatížení jedovatými látkami. Při sčítání hnízd na panelové cestě, kde je soustředěna převážná část zdejší populace, jsme našli třicet čerstvě mrtvých dospělců a nejméně jednoho umírajícího ptáka s příznaky intoxikace (omezení pohyblivosti).

Kromě racka chechtavého hnízdí na „Heřmaňáku“, zřejmě nepravidelně, i velmi podobný racek černohlavý (*L. melanocephalus*). Prokázaná hnízdění 1–2 párů v kolonii „chechtavců“ byla zjištěna v letech 1995,

1996 (smíšený pár obou druhů racků), 1997, 1998 a 2000 (Poprach et al. 2006). Na protilehlé straně nivy, na ostrůvku jedné z štěrkokven v Ostravě – Koblově, zahnízdil v roce 2005 1 pár racka bouřního (*L. canus*) (Stolarczyk & Kubenka 2006).

Racci se ovšem v nivě dolní Odry nevyskytují ve velkých hejnech jen v období hnízdění, ale i během zimních měsíců. Na úseku od soutoku s Ostravicí po nornou stěnu a v jižní části štěrkokveny v Bohumíně – Vrbici nad Odrou se díky přítomnosti hrušovské skládky komunálního odpadu nachází jedno z největších zimovišť racků v České republice (Mandák et al. 2007). Kromě zpravidla nejpočetnějšího racka bouřního a ptáka roku můžeme na zimovišti pozorovat i těžce rozlišitelný druhový komplex tzv. velkých racků – r. stříbřitého (*L. argentatus*), r. bělohlavého (*L. cachinnans*) a r. středomořského (*L. michahellis*). Skládku odpadu s lehce dostupnou potravou je tak jediným místem v nivě pod CHKO, kde se racci chechtaví vyskytují v relativně vysokém počtu po většinu roku.

Za vydatnou pomoc při sčítání hnízd racků v roce 2008 děkuji J. Hrabcovi.

Martin Mandák

Literatura

- Kondělka D. 1982: Rozšíření a početnost racka chechtavého (*Larus ridibundus* L.) v severovýchodní části Severomoravského kraje. Acta Facultatis paedagogicae ostraviensis, Series E-15: 47–56.
- Kondělka D. 1986: Rozšíření a početnost racka chechtavého (*Larus ridibundus*) v Severomoravském kraji v letech 1981–1984. Acta Facultatis paedagogicae ostraviensis, Series E-16: 135–141.
- Kondělka D. 1993: Rozšíření a početnost racka chechtavého (*Larus ridibundus*) na severní Moravě a ve Slezsku v roce 1990. Acta Facultatis rerum naturalium ostraviensis, Biologica – Ecologica 1: 143–147. ISBN 80-7042-704-3
- Mandák M. 2006: Příspěvek k hnízdění racka chechtavého (*Larus ridibundus*) na Heřmanickém rybníku v roce 2002. Acrocephalus (Ostrava), 22: 37–40.
- Mandák M., Šuhaj J. & Stolarczyk J. 2007: Avifauna Odry a její nivy mezi soutokem s Ostravicí a Olzou v období 11. 12. 2004 – 28. 3. 2005. Acrocephalus (Ostrava), 23: 3–12.
- Poprach L., Haluzík M. & Chytil J. 2006: Rozšíření a početnost racka černohlavého (*Larus melanocephalus*) v České republice. Sylvia, Praha, 42: 66–80. ISSN 0231-7796
- Schröpfer L. 2008: Pták roku 2008 – racek chechtavý. ČSO, Praha, 20 pp.
- Stolarczyk J. & Kubenka J. 2005: Hnízdění racka bouřního (*Larus canus* L.) na území města Ostravy (Moravskoslezský kraj). Čas. Slez. Muz. Opava (A), 55 (1): 87. ISSN 1211-3026
- Štastný K., Bejček V. & Hudec K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. Aventinum, Praha, 464 pp. ISBN 80-86858-19-7

Koroptev polní na Novojičínsku

Koroptev polní (*Perdix perdix*) je pták obývající prostředí uměle vytvořené člověkem, tzv. kulturní step. Ke svému životu potřebuje pestrou krajinu se střídajícími se menšími plochami polí s různými plodinami a s loukami, které doplňuje rozptýlená zeleň, meze, polní cesty a drobné vodní toky. V takto po staletí utvářené krajině patřila koroptev mezi nejběžnější ptačí druhy. Ještě ve 30. letech

minulého století se na území tehdejší ČSR lovalo až více než 2 mil. kusů koroptví. Také na Novojičínsku byly koroptve nejrozšířenější zvěří a ještě v polovině 60. let byly jejich stavy uspokojivé. K dramatickému poklesu počtu koroptví došlo v průběhu 50. a zejména 60. a 70. let v důsledku socializace zemědělství, nesoucí rozsáhlé změny v krajině a intenzifikaci zemědělské výroby.

K nejzávažnějším faktorům ovlivňujícím schopnost koroptví přežít patří scelování pozemků do rozsáhlých ploch s monokulturami zemědělských plodin, zatrubňování drobných vodotečí, rušení mezí a přirozených krytů, zalesňování drobných zemědělských ploch, používání stále výkonnější mechanizace s širokým záběrem strojů a rozsáhlá chemizace zemědělství. Lokálně pak nepříznivě působí na stavy koroptví koncentrovaná turistika a krátkodobá rekreace, divoký terénní motorismus, volné pobíhání psů a vysoké stavy predátorů, zejména lišek a kun.

Pokud byla v době poklesu stavů koroptví realizována opatření k nápravě nepříznivé situace, jednalo se vesměs o zásahy místní a krátkodobé, které nemohly nahradit ztráty. V této době se i koroptve stejně jako jiné vzácné druhy zvěře dostaly na okraj zájmu myslivecké veřejnosti. Tak nabyla epizodního charakteru i snaha účelově honitby VFU Brno, kde v 80. letech byly koroptve chovány a vypouštěny a odkud se rozšiřovaly i do okolních honiteb, např. Kunín a Bartošovice. Tato aktivita ustala ve 2. pol. 80. let a až do poloviny let 90. byla koroptvím na území okresu Nový Jičín věnována minimální pozornost. V polovině 90. let se chovem a vypouštěním koroptví začalo zabývat MS Beskyd Mořkov. Po několika letech zde však byl chov koroptví z důvodu stafylokokové infekce zrušen.

Následně se začal realizovat, zpočátku ve spolupráci se Stanicí pro záchranu živočichů v Bartošovicích na Moravě, širší program chovu koroptví s názvem „Záchranný program koroptve polní (*Perdix perdix*) v okrese Nový Jičín“. Do tohoto programu, který měl za úkol nejen chov a vypouštění koroptví za účelem posílení, resp. znovuzaložení stavů, ale současně realizoval další podpůrná opatření, se zapojilo více honiteb. Byla to MS Fulnecko, Hubert Jeseník nad Odrou, Bartošovice na Moravě, Poodří Studénka, Královec Spálov, Bernartice nad Odrou, Starojická Lhota a snad i další. Některá z uvedených mysliveckých sdružení přistoupila k programu jednorázově, jiná řešila úkol po více let. Pouze dvě myslivecká sdružení (dále též MS) – Fulnecko a Hubert Jeseník

se programem zabývají nepřetržitě od roku 1997 dosud.

Po devíti letech byl program vyhodnocen jako úspěšný, neboť znovuzaložená, z počátku disperzní a velmi nestabilní populace koroptví získala víceméně ostrůvkovitý charakter. Byl proto vypracován další program s názvem „Stabilizace populace koroptve polní (*Perdix perdix*) na Fulnecku a okolí“ (pracovní název), který započal novou, kvalitativně lepší etapu péče o koroptve v okrese Nový Jičín. Od roku 2006 se k tomuto programu přihlásilo již 9 mysliveckých sdružení. Jsou to MS Fulnecko, Hubert Jeseník n. O., Mír Děrné, Bílov, Bílovec – Stará Ves, Lazy Tísek, Družba Suchdol n. O., Beskyd Mořkov a Hubert Tichá. Honitby těchto MS jsou rozhodnutím Krajského úřadu Moravskoslezského kraje ustanoveny jako oblasti chovu koroptví. Pro přiblížení problematiky chovu koroptví v honitbách byly pro zájemce uspořádány dva semináře a referáty s tématy zaměřenými na chov koroptví byly zařazeny také do programu krajské konference věnované péči o drobnou zvěř a do vzdělávací myslivecké akce na Bílovecku.

V březnu 2008 byl ustanoven při Okresním mysliveckém sdružení Nový Jičín poradní sbor pro koroptví oblasti. Jeho členy se stali zástupci výše jmenovaných mysliveckých sdružení, předsedou pak byl zvolen Ing. Ivo Otáhal. Na první schůzce poradního sboru byly stanoveny následující priority v péči o koroptve:

1. Postupné úpravy v krajině ke zvýšení její ekologické stability.
2. Posilování ostrůvkovité populace koroptve polní novými výsadky.
3. Budování zařízení pro ochranu a příkrmování koroptví, tj. koroptvích bud a rohatin.
4. Lov predátorů – lišek, kun, jezevců a černé zvěře s možností rozšíření dle právních předpisů.
5. Ochrana před rušivými vlivy s využitím legislativy.
6. Osvěta a popularizace, informovanost veřejnosti a spolupráce se státní správou a samosprávou.

Z vypouštění koroptví polních (obě foto).

Jedním z prvních úkolů bylo ověření stavů koroptví polních na Novojičínsku. Podle sdělení pracovníků myslivosti pověřených městských úřadů a na základě znalostí členů poradního sboru se počet koroptví v okrese Nový Jičín reálně odhaduje na cca 450–500 ks. Toto číslo bude pravděpodobně mírně podhodnocené, neboť některá myslivecká sdružení koroptve při sčítání zvěře neuvádí, přitom je poradnímu sboru známo, že se v jejich honitbách malé počty koroptví vyskytují.

Z uvedeného vyplývá, že dosavadní snahy o znovuzaložení a stabilizaci populace koroptví jsou na dobré cestě, jen je potřeba, aby se do projektu dlouhodobě zapojilo co nejvíce honiteb. Tomu konečně napomáhá i dotační politika našeho státu. Dotace jsou poskytovány nejen na nákup a vypouštění koroptví nebo na stavbu umělých nor, lapacích zařízení na lišky či na výrobu přenosných koroptvích bud a úpravu zvěřích políček, ale také na věci týkající se ozdravení krajiny. Z Programu péče o krajinu je např. možné čerpat prostředky na výsadby zelených pásů dřevin. Zemědělské podniky mohou získat výhodné dotace na tvorbu biopásů a úprav k ochraně půdy před erozí atd.

Samotný program vychází z potřeb chovu koroptví a je víceméně dán dosavadními zkušenostmi jak z honiteb v okrese Nový Jičín, tak z jiných oblastí, např. ze Žďárska a Pardubicka. V úvahu je potřeba vzít i skutečnost, že koroptev patří mezi ohrožené druhy zvěře, které se bez lidského přičinění mohou snadno dostat na pokraj vyhynutí. Na druhé straně je koroptev zařazena jako tzv. vlajkový živočich mezi druhy zvláště sledované v programu Natura 2000, což znamená, že v místech, kde žijí koroptve, je vhodné prostředí i pro řadu dalších živočichů. Z nich připomeňme alespoň např. chřástala polního, křepelku, bažanta a zajíce. I to je jeden z vážných důvodů, proč je péče o koroptve tak důležitá.

Ivo Otáhal

Zdroje

- Otáhal I., 1997: Záchraný program koroptve polní (*Perdix perdix*) v okrese Nový Jičín. Projekt. Nepublikováno, u autora.
Otáhal I., 2006: Stabilizace populace koroptve polní (*Perdix perdix*) v honitbě MS Fulnecko a okolí. (Zhodnocení I. etapy z let 1997–2005 a návrh řešení na léta 2006–2016). Projekt. Nepublikováno, u autora.
Otáhal I., 2007: Desetileté zkušenosti s péčí o koroptve polní na Novojičínsku. Sborník referátů z krajské konference k péči o drobnou zvěř. Moravskoslezský kraj, Krajský úřad.

Ing. Ivo Otáhal šedesátníkem

Autor příspěvku oslavil 24. června 2008 kulaté jubileum – šedesáté narozeniny. Celý jeho život je spjat s přírodou a její ochranou. Po střední škole studoval na Lesnické fakultě VŠZ v Brně a po jejím absolvování krátce pracoval jako lesník v Jeseníkách a Orlických horách. Od roku 1974 působil v muzeu v Novém Jičíně a v roce 1975 společně s RNDr. Marií Sedláčkovou

a Mgr. Augustinem Daňkem zpracoval a podal návrh na vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Poodří. Inicioval i vyhlášení dalších chráněných území. Mnoho let se věnoval budování a činnosti Stanice pro záchranu živočichů v Bartošovicích, která je v současnosti součástí celostátní sítě zařízení pečujících o handicapované volně žijící živočichy.

Ing. Ivo Otáhal rovněž organizoval nebo se spolupodílel na řadě regionálních i celostátních konferencí a výsledky své výzkumné práce publikoval v různých sbornících. Aktivně se například věnoval problému ochrany ptáků před zraněním na sloupech vysokého napětí.

Řadu let spolupracuje s odborníky z jiných zemí v ochraně přírody a je členem České společnosti ornitologické a Českého svazu ochránců přírody. Působí rovněž v Českomoravské myslivecké jednotě jako lektor a zkušební komisař, jako dlouhodobý člen Okresní myslivecké rady v Novém Jičíně a jako předseda Mysliveckého sdružení Fulnecko. V rámci myslivecké organizace vede již 30 let kroužek mladých ochránců přírody a přátel myslivosti.

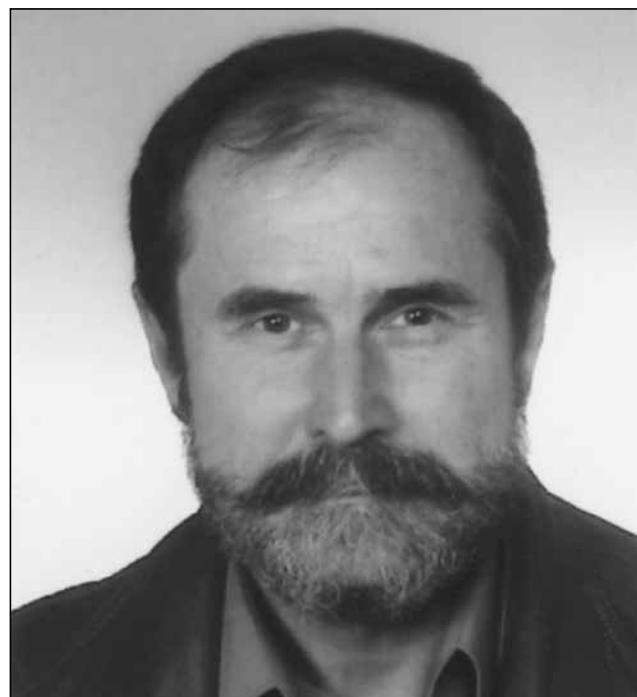
Ze všech těchto postů se snažil ovlivňovat chování myslivců a sokolníků k ekologickému přístupu k přírodě.

V současné době věnuje velkou pozornost koroptvím polním a stabilizaci jejich populací na Novojičínsku.

Několik let byl ředitelem Muzea Novojičínska, kde dosud pracuje na zoologickém pracovišti přírodovědného oddělení v Příboře, kde má kromě péče o rozsáhlé zoologické sbírky rovněž možnost zúročit své celoživotní zkušenosti.

Přejeme mu do dalších let hodně pevného zdraví, úspěchů v práci a spokojenosti v osobním životě.

- redakce

Smrž kuželovitý (*Morchella conica*)

Smrže patří k našim nejvýznamnějším druhům jarních hub. Jejich růst ohlašuje počátek hlavní houbařské sezony. Především díky velké rozmanitosti jednotlivých druhů byly u rodu *Morchella* dříve rozlišovány nejméně dva tucty taxonů. Samostatnost některých druhů smržů je sporná. Jednoznačně tvarově je vyznačen smrž polovolný (*M. semilibera*) s polovolně připojeným kloboukem a skupina jemu blízkých druhů, lišících se především tvarem. Druhou skupinou tvoří komplex taxonů okolo základního druhu – smrže obecného (*M. esculenta*), jejíž hlavním znakem je plástovitě uspořádání povrchu klobouků. Poslední skupinou jsou druhy s žebnatým uspořádáním povrchu klobouku, jejíž typickým představitelem je smrž kuželovitý (*M. conica*) (Papoušek 2004). Velmi se mu podobá smrž vysoký (*M. elata*) s delším třeněm a mohutnější smrž pražský (*M. pragensis*).

Základní forma smrže kuželovitého (*M. conica*) má klobouk 20–70 mm vysoký, vejčité zašpičatělý nebo kuželovitý z rovnoběžnými tupými žebry a příčnými příhrádkami. Jamky jsou víceméně pravidelné, na vrcholu protažené. Zbarvení klobouku je šedohnědé, hnědé až černohnědé. Třeň je obvykle kratší než výška klobouku, bělavý až světle okrový. Roste nepříliš vzácně, jednotlivě na vlhčích místech, v hájích a na okrajích lesů, podél cest a v zahradách. Někdy bývá odlišována forma *deliciosa* s mohutnějšími, až 100 mm vysokými plodnicemi, která roste obvykle na spálenišťích, a forma *intermedia* se štíhlejšími plodnicemi (Hagara et al. 1999).

Další popsanou formou je *costata*, česky smrž kuželovitý žebnatý. Tento smrž má protáhlejší žebra s tmavšími hřebeny na vejčitém až kuželovitém, světle hnědém a nahnědle olivovém klobouku. Třeň s růžovým nádechem má vloček málo nebo žádné. Roste na suchých travnatých

místech, na okrajích cest a na ruderalních stanovištích, nejčastěji trsnatě nebo ve větších skupinách. Často se objevuje v parcích a zahradách na mulčovací směsi (Papoušek 2004). Díky tomuto substrátu bývá v posledních letech nalézán na nových lokalitách, ale obvykle jen první rok, pak už ne (Anonymus 2008). Plodnice na zahradnický upravovaných plochách vyrostly dne 23. dubna 2007 v areálu firmy Bochemie v Bohumíně-Novém Bohumíně, krátce nato na lokalitě Olšinky v Bohumíně-Skrěčoni; letos na stejném místě nalezeny nebyly (Šuhaj nepubl.). V dubnu letošního roku byly nalezeny na předzahrádce u cesty v intravilánu Jistebníka a na podobné lokalitě v Havířově (Kašinský nepubl.).

S taxonomickými problémy si praktický houbař lámat hlavu nemusí, neboť všechny druhy těchto nejznámějších jarních hub jsou jedlé. V Čechách se sbírá tato houba patrně už velmi dlouho, protože mnich svatovítské kapituly v Praze Bartoloměj z Chlumce, zvaný mistr Klaret, uvedl název ve svém *Bohemáři* již ve 14. století ve tvaru „smrz“ (Flajšhaus 1928). Ve středověku měli poddaní mezi svými povinnostmi mimo jiné rovněž jarní sběr smržů pro vrchnost. Smrž je uveden i s vyobra-

zením na prvním místě mezi deseti druhy jedlých hub také v Mathioliho (1592) herbáři. V historických kuchařkách se zachovalo několik receptů na úpravu smržů z 15.–16. století (Beranová 2007). V 16. století se smrže jako pokrm vykupovaly do zámecké kuchyně pánů z Hradce na teleckém panství (Tiray 1916). Zpracování smržů vyžaduje speciální kulinářskou úpravu; pak jsou považovány za delikatesu. Pozor na staré plodnice, které mohou obsahovat jedovaté látky vznikající při rozkladu dužniny (Papoušek 2004).

Za determinaci plodnic jsme zavázáni Ing. H. Deckerové (Ostrava) a J. Polčákovi (Přerov). Za cenné připomínky k rukopisu jsme zavázáni Mgr. M. Mandákovi (Ostrava).

*Jiří Šuhaj, Jan Kašinský
Foto Jan Kašinský*

Literatura

- Anonymus 2008: Smrž kuželovitý *Morchella conica*. Houbař (Měsíčník pro milovníky hub), 5 (5): 15.
- Beranová M. 2007: Jídlo a pití v pravěku a ve středověku. Academia, Praha, 360 pp. ISBN 80-200-1340-7
- Flajšhaus V. 1928: Klaret a jeho družina. Sv. II. Texty glosované. Sbírká pramenů k poznání literárního života Československého. Skupina I. Památky řeči a literatury české. Řada I. Sbírká staročeských slovníků (Corpus Glossariorum Bohemicorum). Česká akademie vědy a umění, Praha, 554 pp.
- Hagara L., Antonín V. & Baier J. 1999: Houby. Aventinum, Praha, 416 pp.
- Matthioli Senenský P. O. 1562: Herbarz: ginak Bylinář, welmi užitečný, a figurami pieknymi y zřetednými, podlé praweho a yako ziwého zrostu Bylin, ozdoben, y také mnohými a zkussenými Lékarzstwými rozhognieny, gessto takowy nikdá w ziadnem Jazyku prwé wydán nebyl. Girzýk Melantrých z Awentynu, Staré Miestto Pražské. Fontána, Olomouc, 1998–2000, 1272 pp. ISBN 80-86179-49-4 (faksimile)
- Papoušek T. (ed.) 2004: Velký fotoatlas hub z jižních Čech. Vlastním nákladem, České Budějovice, 820 pp. ISBN 80-239-0070-6
- Tiray J. 1916: Jak se žilo na panství Teleckém za posledních pánů z Hradce. (1589–1604) (Dokončení) Časopis Moravského muzea, 15 (2): 208–238.

Krajinný ráz a vývoj krajiny

Věž mobilních operátorů u Oder.

K ochraně přírody a krajiny po roce 1992 neodmyslitelně patří pojem „krajinný ráz“. Obzvláště v poslední době se s tímto výrazem setkáváme v souvislosti s výstavbou větrných elektráren.

Co to vlastně je? Platný zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon) pojem „krajinný ráz“ definuje v § 12 odst. 1:

Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.

Ochranu krajinného rázu řeší tentýž paragraf v odstavci 2:

K umístování a povolování staveb, jakož i jiným činností, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. ...

Tímto orgánem ochrany přírody jsou obce s rozšířenou působností nebo v CHKO Poodří její Správa. Ty pro svůj územní obvod vydávají na žádost investorů pro výše uvedené záměry souhlas formou závazného stanoviska, ve kterém mohou stanovit podmínky nebo mohou vydat nesouhlas. Toto závazné stanovisko je podkladem pro všechna následná správní rozhodnutí jak např. pro územní rozhodnutí, stavební povolení ad.

K ochraně krajinného rázu významně dochovaných území může krajský úřad podle § 12 odst. 3 zákona vyhlásit obecně závazným právním předpisem přírodní park. Na většině území Oderska a Fulnecka byl v roce 1994 vyhlášen Přírodní park „Oderské vrchy“, který vznikl spojením tří původních oblastí klidu „Horní Odra“, „Kletné“ a „Požaha“. O Přírodním parku „Oderské vrchy“ si povíme někdy příště.

Jak jsem již výše uvedl, pojem krajinný ráz naplňuje krajina, příroda, lidská sídla, výtvoř i činnost. V dalším textu bych se rád zamyslel nad tím, jak člověk v poslední době působil na krajinu horního Poodří a jak se jeho zásluhou (nebo vinou) krajinný ráz mění. Pro současnou

dobu je charakteristické několik trendů mající vliv na krajinu a krajinný ráz.

Tak např. zemědělské obdělávání krajiny. Jestliže byl počátek 20. století charakteristický zemědělským obděláváním každého vhodného místa a nejmenší výměrou lesů, po 2. světové válce socialismus kolektivizací nastolil velkoplošné zemědělské obdělávání krajiny vedoucí k rozorávání mezí, k likvidaci rozptýlené zeleně, k velkoplošnému hospodaření a k odvodňování krajiny plošnými melioracemi. Po roce 1989 došlo k recesi zemědělské výroby, řada restituentů se přestala o své pozemky starat nebo je zalesnila, což vede k postupnému zvyšování výměry lesů. Zároveň však vzrůstá zábor zemědělské půdy pro podnikatelské zóny, rekreační areály (např. golfová hřiště) nebo pro satelitní bytovou výstavbu. Přitom velkoplošné hospodaření z ekonomických důvodů nadále přetrvává. Na Oděsku tak postupně zanikají ovocné sady v Odrách na Nadační ulici nebo u Hvězdové pod Tošovickým kopcem, pastevní areály nad Loučkami, Jakubčovicemi n. O., Klokočůvkem a na Tošovickém kopci.

Se zemědělstvím souvisí zemědělské stavby, které byly ještě začátkem 20. století roztroušeny po krajině a byly nedílnou součástí selských usedlostí a vesnických sídel. Svým harmonickým měřítkem tehdejší stáje i stodoly dotvářely malebnost venkova. Období reálného socialismu po roce 1948 vedlo k překotnému budování nových kravínů, vepřinů, drůbežáren apod. Postupem času se velikost farem zvětšovala až k samostatným izolovaným areálům v krajině připomínajícím továrny. Kromě stájí se začaly stavět obrovské nadzemní silážní a senážní věže nebo mohutné ocelokůlny. Po roce 1989 došlo z hlediska ochrany krajinného rázu ke dvěma rozdílným trendům. Jednoznačně kladným trendem je postupná likvidace nadzemních ocelových silážních nebo senážních věží (na Oděsku např. v Luboměři, v Dobešově nebo v Heřmanicích) a ocelokůlen (např. u Vítovky pod Tošovickým kopcem). Opačným trendem je existence opuštěných polorozpadlých zemědělských objektů (např. ve Veselí nebo v Kamence).

Výrazný vliv na krajinu má těžba nerostných surovin. Jelikož přibližně do 2. poloviny 20. století technika člověku neumožňovala otevírat příliš velké lomy, doly, štěrkovny, pískovny a hliníky, potkáváme z té doby jen malá selská „důlní díla“ krajině jednoznačně prospívající. Nové těžební technologie a hlavně rozvoj energetiky a dopravy vedou k průmyslové těžbě, která vyžaduje dobývací prostory o výměře několika desítek hektarů. Vliv takto velikých děl na krajinu už tak jednoznačně kladný být nemusí. O tom však významně rozhodne budoucí rekultivace, která se bude týkat dalších generací.

Dalšími stavbami, které významně ovlivňují krajinný ráz, jsou stavby průmyslové. Na počátku

*Bouraný komín v průmyslovém areálu Odrách
(Foto Petr Coufal).*

20. století začaly vytlačovat malé provozovny a továrny původní řemeslné dílny. I ty však postupem času nahradily velké průmyslové areály vybavené obrovskými halami a komíny. A poněvadž za socialismu platila právní úprava, která výši poplatků za vypouštěné znečištění vztahovala k výšce komínů, zůstaly nám z této doby v krajině komíny vysoké přes 100 metrů (např. v současném průmyslovém areálu gumárenské firmy Semperflex – Optimit s. r. o. v Odrách). Po roce 1989 došlo s plošnou plynofikací k náhradě centrálních a blokových kotelen na tuhá nebo kapalná paliva lokálními plynovými kotelnami bez vysokých komínů, které tak ztrácejí smysl. A poněvadž nevyužívané komíny přinášejí majiteli jen náklady na jejich údržbu, postupně jsou bourány a z krajiny tak mizí nepřehlédnutelné dominanty.

Tak tomu bylo i v případě stometrového komínu v průmyslovém areálu firmy Semperflex – Optimit s. r. o. v Odrách. Tento komín stál u nevyužívané teplovodní hnědouhelné kotelny v severní části průmyslového areálu. Majitel se ho rozhodl odstřelit dne 2. 2. 2008, a tak Odry přišly o jednu ze svých dominant.

Dalším fenoménem neodlučně spjatým s průmyslovou revolucí a s rostoucí životní úrovní obyvatel jsou stavby technické infrastruktury. S postupující elektrifikací jednotlivých sídel a s rostoucí spotřebou elektrické energie naši krajinu „omotárají“ kilometry nadzemních vedení a vedle lokálních vedení nízkého napětí na nízkých sloupech krajinný

ráz negativně ovlivňují stále mohutnější příhradové stožáry vysokého a velmi vysokého napětí. Sloupy elektrických vedení sice již v krajině téměř nevnímáme, ale působí velice cizorodě.

Dalšími výškovými stavbami technické infrastruktury negativně ovlivňujícími krajinný ráz jsou stožárové vodojemy (hydroglobusy), kterými krajinu „vyšperkoval“ socialismus, stožáry a věže pro šíření televizního a rozhlasového signálu nebo sloužící mobilním operátorům a poskytovatelům internetových služeb. I když musí mobilní operátoři umožnit sdílení svých stožárů konkurenci, ne vždy se to daří. Např. ve Spálově postupně vyrostly tři stožáry tří operátorů, poněvadž každý se zaměřuje na jiný segment trhu a každý má jiný rozsah pokrytí území.

Celostátní preference silniční dopravy vede k překotnému budování dálnic, což se rovněž velice negativně „podepisuje“ na dochovaném krajinném rázu. Vedle samotných dálnic krajinu ovlivňují plošně rozsáhlé křižovatky, dálniční přivaděče, odpočívadla, ale např. i reklamní billboardy.

V poslední době jsou z hlediska krajinného rázu velice sporné nové stavby větrných elektráren (dále jen VE). Dřívější menší experimentální stroje v současnosti nahrazují vysoké elektrárny s velkým výkonem – dvě VE ve Veselí u Oder mají instalovaný jednotkový výkon 2 MW, průměr rotoru 90 m a výšku stožáru 80 m. K problematice VE v krajině se však samostatně vrátíme někdy v budoucnosti.

Jak problematiku krajinného rázu shrnout? Jedním z poznatků je, že každá doba nese svůj „rukopis“ v krajině. Další faktem je, že s nástupem průmyslové revoluce a s růstem životní úrovně krajinu ovlivňují stále větší a rozsáhlejší stavby. Je jen na nás, jestli krajinu, v níž jsme se narodili a v níž žijeme, obětujeme našemu pohodlí a snaze po maximálních ziscích. Všímejte si, prosím, i vy proměn krajiny a své postřehy redakci časopisu POODŘÍ sdělte. Rádi je zveřejníme.

Petr Lelek (text a foto)

Televizní věž na Veselském kopci.

Dnes již historický pohled na Odry ještě se dvěma komíny.

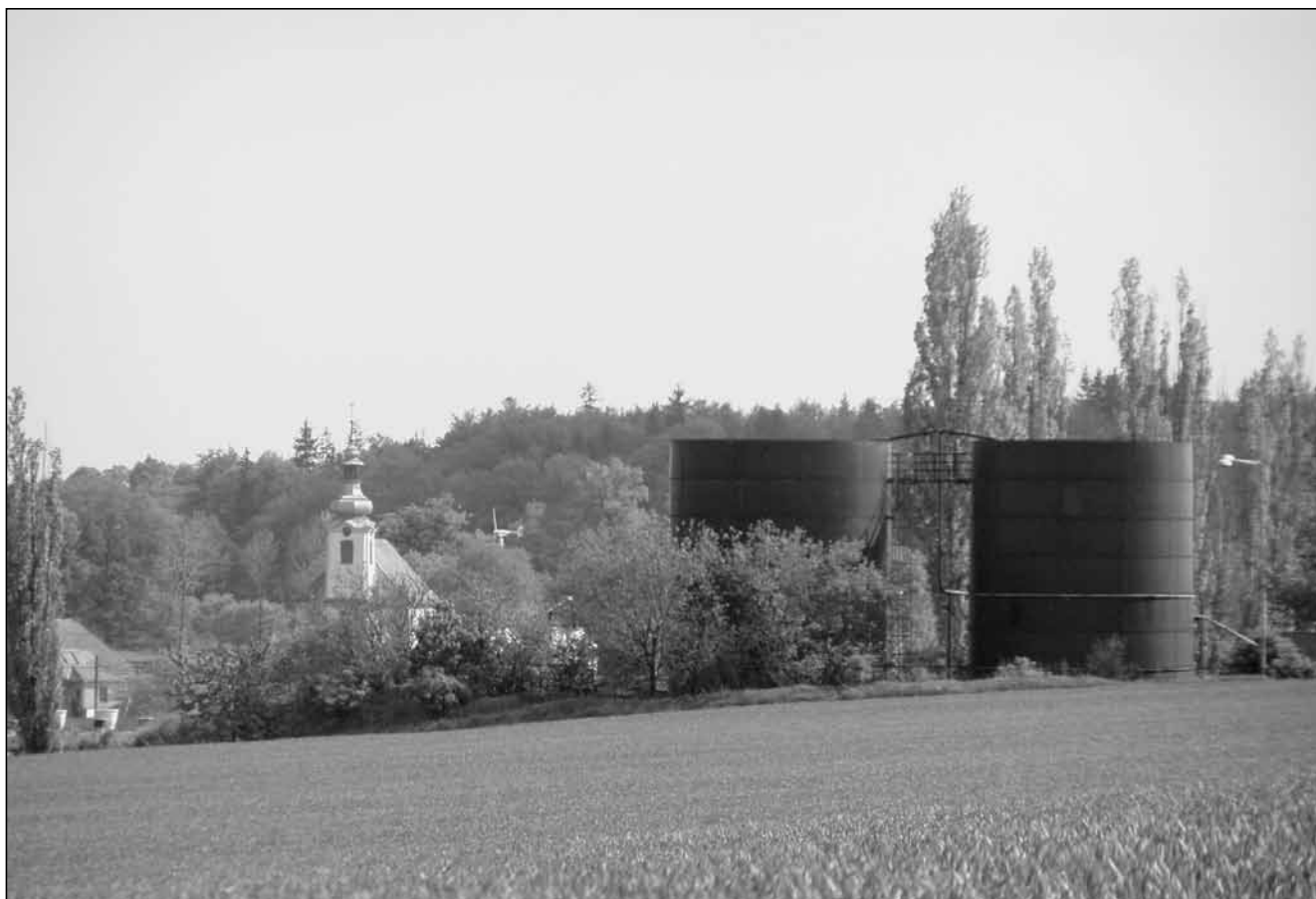
Jakubčovický kamenolom.

Přehlídka elektrických sloupů na Hvězdové.

Kříž s elektrickým vedením mezi Dobešovem a Veselím.

Nádrže na kejdě a kostel v Pohoří.

Dnes již neexistující ocelokůlna pod Tošovickým kopcem u Vítovky.

Vodojem u Přírodní rezervace Královec u Spálova.

Větrné elektrárny u Veselí.

Přírodovědný kabinet na zámku Kunín

Zámek v Kuníně se mohl v minulosti pyšnit rozsáhlou sbírkou přírodnin, zejména minerálů a zkamenělin. Kolekci shromáždila na přelomu 18. a 19. století tehdejší majitelka zámku, vzdělaná hraběnka Marie Walburga, Truchsess-Waldburg-Zeil (*1762 – †1828). Nový pohled na člověka a přírodu, rozšířený mezi šlechtou v době pozdního osvícenství, se často projevoval také zálibou ve sběru přírodnin. Sbírky v Kuníně plnily i praktické a navýsost ušlechtilé poslání, sloužily jako učební pomůcky zámeckého vzdělávacího ústavu. Prvotní impuls k vybudování kabinetu přírodnin vzešel patrně od Kristiána Karla André (*1763 – †1831), zaníceného mineraloga, jednoho z tehdejších hraběčtích spolupracovníků. Především při cestách po evropských zemích byl získáván sbírkový materiál nejen samotnou hraběnkou, ale podle dochovaných sběrů pravděpodobně taktéž i dalšími majiteli kunínského zámku. Fotografie nám ukazují pohled do místnosti, která byla před rokem 1945 nazývána muzeem (nyní „Velký sál“).

Poválečná doba přináší rozchvácení sbírky, i když jak dokládají kopie listin dohledané ve Státním okresním archívu Nový Jičín byla sbírka v prosinci roku 1945 ještě asi kompletní. Při pátrání po osudu mi bylo kronikářkou sděleno, že to co zbylo, bylo odvezeno po roce 1950 vojáky do Opavy a další osudy sbírky již nejsou známy. Část vzorků byla dána do místní školy, část prý se měla údajně dostat do gymnázia v Novém Jičíně. Vše je obestřeno malým tajemstvím a jen pár zkamenělin (například ryba *Mene rhombeus*) nalezených ve sbírce v místní škole připomíná zašlou slávu přírodovědného kabinetu.

Základem nově vybudované expozice se stala soukromá mineralogická a paleontologická sbírka, kterou shromáždil a pro zrestaurovaný zámek uspořádal Bronislav Novosad z Kunína.

Expozice je rozdělena do dvou místností. První tzv. vstupní je spojena s minerály, kdy ve vitrínách jsou minerály Čech, Moravy a Slovenska, je zde pultík, ve kterém jsou vzorky ze světa

získané výměnou či dary, jsou zde však i vlastní sběry z ložiska Kirunavaara ležícího ve Švédsku za polárním kruhem nebo z lokality Rio Marina z ostrova Elba v Itálii.

Další pultík je spojen s komerčním využitím kamenů, návštěvníci si zde udělají určitou představu o cenách, za které se kameny prodávají. Celá místnost navozuje dojem vybaveného kabinetu – jsou zde staré geologické knihy, mikroskop, Mohseho stupnice tvrdosti, na stole leží geologické mapy a hlavně mnoho různých vzorků hornin, minerálů a zkamenělin.

Druhá místnost je spojena se zkamenělinami, kdy v jedné vitríně jsou instalovány vzorky od nejstarších kambrických po nejmladší kvartérní, zde je ukázána bohatost naší Země. Pod oknem je pultík udělán tak, že si každý může kameny osahat, hlavně mladší si rádi vezmou do ruky pazourek, dotknou se krystalu kalcitu, amonita, korálu, pěnovce nebo zkamenělého dřeva. Výhodou je, že na jedné straně se mohou kamenů dotýkat a na druhé straně pak vidí ve vitríně, co všechno se z nich dalo udělat – spatří pazourkovou šipku, škrabadlo nebo sekeromlat. Konečně je umožněno se exponátů přímo dotknout, tato část je spojena s myšlenkou učitele národů J. A. Komenského – Škola hrou.

Další vitríny jsou věnovány zdejšímu regionu, tedy Štramberku, Příboru, Fulneku a v následující je místo pro materiál s kterým se v naší oblasti setkáváme často – pro ledovcové souvky.

Poslední část připomíná významného příborského rodáka Maurice Remeše a jeho dceru Marii, která se provdala za českého geologa Radima Kettnera. Připomínání M. Remeše na zámku není náhodné, navštívil totiž kunínský zámek v roce 1880, kdy majiteli zámku byli lankrabata z Fürstenbergu. Každý, kdo se v naší oblasti věnuje poznávání historie či geologii, se s prací Maurice Remeše setká, mne velice zaujal jeho život, a tak jsem začal pátrat po všem, co se pojí s tímto takřka renesančním mužem. Mimo jiné se mi podařilo

Dva historické pohledy do místnosti v kunínském zámku nazývané muzeem (stav v r. 1932).

Současná podoba Kabinetu přírodnin.

navázat kontakt s jeho praneteří paní Evou Krejzlovou, která mi velmi pomohla při hledání odpovědí na mnohé otázky, jenž se objevovaly ve spojení s poznáním života tohoto muže. Jeho dcera Marie byla také obrovským přínosem pro paleontologii, bohužel její život zhasl příliš brzy (viz samostatný příspěvek).

Mineralogická část byla doplněna o sběry studenta geologie Ludka Jusla (†1983) z Lužce nad Vltavou a důlního geologa Milana Ernygra (†2000) z Bohosudova u Teplic. Řadu nálezů z lokality Kotouč u Štramberka poskytl Lubomír Martínásek z Kopřivnice. Nutno zmínit člověka, bez kterého bych do realizace kabinetu přírodnin nešel – Jaromíra Váni z Lužce nad Vltavou, přítele se kterým mne pojí více než jen sbírání kamenů.

Od roku 1999 je zámek ve vlastnictví obce Kunín, která se postarala o jeho opravu. Objekt byl v roce 2003 zpřístupněn veřejnosti, prostory, do kterých se vracejí dohledané a dohledávané původní sbírky, má ve výpůjčce Muzeum Novojičínska, p. o. V roce 2007 se obci Kunín podařilo zpřístupnění nově postavené repliky staré kuželny a do areálu se vrátil i dřevěný most, který opět spojil zámek s kostelem. Obec Kunín stála i za financováním výroby vitrín do kabinetu přírodnin. Kabinet je od r. 2006 součástí prohlídkového okruhu a nebo si ho lze prohlédnout jako samostatnou expozici.

Měl by alespoň ve zkratce upomínat na geologickou pestrost a jedinečné přírodní bohatství naší vlasti i na potřebu šetrného přístupu ke krajině. Pomůže-li zejména u mladých generací probouzet zájem o přírodní vědy, splnil svůj účel.

V souvislosti s touto sbírkou, nelze hovořit o konečnosti, neboť „kameny“ jsou stále sbírány, a tedy i expozice má stále nové přírůstky. Navíc je v návaznosti na sbírky připravena pro žáky nabídka přírodovědně-historického dopoledne spojeného s vycházkou do krásné krajiny Poodří (viz plakát na str. 23).

Bronislav Novosad

.: Přírodovědně historické dopoledne na zámku Kunín :.

Po prohlídce zámku, jejíž délka je přizpůsobena jednak věku, ale hlavně požadavkům ze strany učitele, se všichni přesouvají do obecních prostor. V kabinetu přírodnin je vytvořena iluze hraběčína vzdělávacího ústavu, kdy děti tvoří skupiny, které se vzájemně prolínají a tím je zde naplňována i myšlenka učitele národů Jana Ámose Komenského, jehož působištěm byl i blízký Fulnek, „Škola hrou“.

Při prohlídce byli žáci upozorněni na vzorky zkamenělin, které z největší pravděpodobností pochází z původního kabinetu přírodnin, kde je zdůrazněn prvek navázání této kolekce minerálů, zkamenělin a hornin na onu původní sbírku, která zde na zámku byla až do roku 1945, či možná o něco déle, asi do roku 1948.

Sbírání kamenů se autor expozice věnuje již 30 let. Vše je dáno do kontextu povídání o geologii, ochraně přírody, sběratelství a jiných témat, které vyvstanou i z iniciativy žáků.

V těchto prostorách je možno strávit, podle zájmu, tolik času kolik je třeba. Ono přírodovědně-historické dopoledne sestává tedy z prohlídky zámku, kabinetu přírodnin, kuželny, zámeckého parku, místního hřbitova a prohlídky obory.

Základní informace:

- cena za žáka: Kč 30,- ; doprovod žáků zdarma; ideální počet žáků: 20 (po domluvě možno i více)
- co na sebe: dobrou obuv a oblečení do přírody

Návštěva obory je odvislá od souhlasu oborníka, je nejspíše zajistitelná během pondělí, úterý a středy.

Časový rozsah: 3–5 hod (dle náročnosti programu a velikosti skupiny).

**Kontakt : B. Novosad - tel.: 739 048 115, 556 749 420,
e-mail : ic@kunin.cz**

Zkamenělina třetihorní ryby *Mene rhombus* z italského naleziště Monte Bolca nedaleko Verony. Patřila do původních sbírek Marie Walburgy, hraběnky z Truchsess-Waldburg-Zeilu. Učební pomůcky hraběnka získávala při svých cestách po Evropě. Tento vzorek byl součástí sbírky kamenů v ZŠ Kunín. Do školních sbírek se tento a jiné vzorky dostaly v době po II. světové válce, kdy byl kunínský zámek poničen. Ve snaze uchránit to co zbylo, byly přeneseny i zbytky kamenů do školy.
Velikost vzorku: 24,2 cm x 20 cm x 2 cm.

Jak souvisí s naší oblastí tragédie v Belianských Tatrách, která se stala 26. července 1933?

Marie Remešová, 8. září 1916. Fotografie pochází z pozůstalosti uložené v Muzeu Novojičtínska v Příboře, (karton Dr. Remeš, spisy, poznámky, životopis, doklady 114/85–140/85, př.č.: 115/85, 1–30 rodinné fotografie).

Tento článek je připomenutím tragické události, jenž se stala před 75ti lety. V příštím roce si připomeneme 50 let, co opustil tento svět příborský rodák Maurice Remeš, z jehož celoživotní práce čerpají generace badatelů.

Bylo pozdní odpoledne, kdy na úpatí Ždiarské Vidly, při botanické vycházce na trsu trávy kostřavy, uklouzla Marie dcera Maurice Remeše. Celá skupina se pohybovala po strmém svahu, každý se věnoval jen sám sobě. Za takřka úplného ticha se bezvládné tělo překulilo přes okraj skály, bylo i horší počasí nebylo tedy v silách ostatních tělo zachytit. Při ohledání se zjistilo, že si při pádu poranila hlavu a upadla do bezvědomí. Život této mladé ženy nezvratně uhasl.

Ticho, dlouhé ticho. Obrovská bolest v srdci manžela Radima Kettnera, rodičů, ztrácejících

ve své dceři i své druhé dítě. Rána to byla tak silná, že chuť do života otce Maurice byla tak nicotná, že jeho myšlenky byly opanovány sepsáním poslední vůle, ta se nachází v pozůstalosti uložené ve Vědecké knihovně v Olomouci.

Marie Remešová se narodila 26. října 1900 v Olomouci jako druhé dítě rodičům, otci Maurici Remešovi a mamince Marii, rozené Nešverové. Prvorozený syn Miloslav zemřel v útlém věku. Veškerá péče rodičů byla upřena na dceru Marii, jež byla vychovávána v duchu vlastenectví a touze po poznávání přírodních věd. Již v útlém věku projevovala nevšední zájem o vše, co se pojí s životem člověka, co obklopuje jeho pozemské bytí. Svě vlohly rozvíjela po sňatku s Radimem Kettnerem a podporována svým otcem, věnovala se různým paleontologickým tématům. S manželem absolvovala mnoho studijních cest po evropských zemích, kde získala zkušenosti, jež bohatě využívala ve své práci. Odbornost si doplňovala navštěvováním přednášek prof. Dr. J. Perneru, které ji vedly k napsání pojednání, uveřejněném ve Věstníku geologického ústavu *Poznámka ke druhům Heliolites barrandei Penecke a vesiculosus Penecke*. (Věstník stát. geol. ústavu česl. rep. VIII. 6. 1932). Její první práce, která byla uveřejněna v časopise Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, ročník XLIV., číslo 3–4, 1931), se jmenovala *Geologické mapování země Moravskoslezské (se 4 přehlednými mapami)*.

Z dalších prací uvedme například práci *Paleontologická studie z čelechovického devonu. Část IV. Rugosa*. (Práce geologicko paleontologického ústavu Karlovy university za rok 1932 s 5 tab. a 45 obr. v textu), která je velkým obohacením paleontologie. Následují další vědecké studie *O Heliolitech českého devonu*. (Věstník stát. geol. ústavu čsl. Rep. IX. 1. 1933.), *Fosilní hvězdice z porýnského devonu*. (Věda přírodní roč. 14., čís. 2–3. 1933.) a *Helioplasma Kolihai n.g., n.sp. z koněpruských vápenců českého devonu*. (Věstník stát. geol. úst. česl. rep. IX., čís. 3–4. 1933).

Marie Remešová se nevěnovala jen paleontologii, velmi ji též zajímala botanika a životní prostředí. Snaha rozpoznat komplikované vztahy v přírodě ji vedla stále častěji do Belianských Tater, ke kterým měla výjimečný vztah. Tady zažívala pocity vnitřní radosti, tady v lůně přírody byla šťastná. Přichází však onen osudný 26. červenec roku 1933...

Její krátký život byl naplněn plodnou vědeckou prací a zůstane v srdcích všech, které pojí zájem o přírodní vědy.

Bronislav Novosad

Činnost Regionu Poodří

Výstavnická činnost Moravského Kravařska v roce 2008

Region Poodří se rovněž v letošním roce zúčastnil ve dnech 10.–13. ledna v Brně veletrhu cestovního ruchu Regiontour 2008. Prezentace proběhla v rámci expozice Moravského Kravařska, na stánku Moravskoslezského kraje. Moravské Kravařsko zde jako tradičně zastupovalo Sdružení obcí Bílovecka, mikroregion Odersko, Region Poodří, město Fulnek a Studénka. Letos jsme se zaměřili především na propagaci nového Turistického průvodce Moravským Kravařskem 2008. Pozvání do expozice Moravského Kravařska během konání výstavy přijal Ing. Evžen Tošenovský, hejtmán Moravskoslezského kraje, a dále pak Ing. Jiří Vačkář, náměstek ministra pro místní rozvoj, Ing. Libor Ambrozek, bývalý ministr životního prostředí a Ing. Zdeněk Škromach, předseda výboru pro sociální politiku.

Účast z předběžné statistiky návštěv byla 36 000 návštěvníků. Příští ročník veletrhů GO a Regiontour se uskuteční v Brně ve dnech 15.–18. ledna 2009.

Ve dnech 17.–20. ledna se zástupci turistického regionu Moravské Kravařsko zúčastnili další výstavy – ITF SlovakiaTour v Bratislavě. Ze statistiky výstavy byl počet návštěvníků 62 712. Moravské Kravařsko se na této výstavě prezentovalo vlastním stánkem a jak bývá pravidlem, je o naši turistickou oblast mezi návštěvníky zájem. V letošním roce byla návštěvníky vysoce hodnocena kvalita propagačních materiálů. Příští ročník veletrhu ITF SlovakiaTour se uskuteční ve dnech 22.–25. ledna 2009.

14.–17. února proběhla výstava Holiday World v Praze. Turistická oblast Moravské Kravařsko se výstavy zúčastnila na stánku Moravskoslezského kraje. Krajský úřad hradil náklady na vlastní expozici včetně úhrady plochy. Region Poodří jako zástupce turistické oblasti hradil přímé náklady spojené s účastí zástupců a tyto byly následně přefakturovány partnerům Moravského Kravařska.

Ve dnech 4. až 6. dubna se svazek aktivně zapojil svou osobní účastí na výstavě cestovního ruchu Dovolena a Region 2008 v Ostravě společně s partnery v rámci turistické oblasti Moravského Kravařska. Prezentace byla zaměřena na využití společných materiálů především výstupů projektu „Zveme Vás k návštěvě Moravského Kravařska“ a to publikací „Turistický průvodce Moravským Kravařskem 2008“.

Regiontour 2008 v Brně.

Dovolena a Region 2008 v Ostravě.

Program obnovy a rozvoje venkova MSK 2008

15. únor byl termínem pro předkládání žádostí v rámci Programu obnovy venkova 2008 Moravskoslezského kraje. Dne 12. února byly podány žádosti dvou projektů Regionu Poodří do programu RR/01/2008 „Podpora obnovy a rozvoje venkova Moravskoslezského kraje 2007, dotační titul č. 2“: „Rekonstrukce sakrálních staveb v obcích Regionu Poodří“ s celkovými náklady ve výši 780 tis. Kč, z toho dotace 468 tis. Kč, tj. 60 %. Do projektu se zapojily tyto obce: Bartošovice, Jeseník nad Odrou, Kunín, Skotnice, Suchdol nad Odrou, Šenov u Nového Jičína, Velké Albrechtice a Vražné.

Do dotačního titulu č. 3 byl předložen projekt „Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří“ s celkovými náklady ve výši 500 tis. Kč, z toho dotace 300 tis. Kč, tj. 60 %. Součástí projektu je podpora tradičních akcí Regionu Poodří, podpora venkovského vzdělávání a činnosti svazku.

Zastupitelstvo Moravskoslezského kraje na svém zasedání dne 24. dubna 2008 rozhodlo o přidělení dotace na oba projekty.

V rámci vzdělávání byl dne 26. června 2008 uspořádán seminář na téma „Operační program Přeshraniční spolupráce“, součástí kterého byla prezentace realizace Strategického plánu LEADER „Poodří plné příležitostí“ v letech 2007–2013.

Program obnovy venkova MMR ČR 2008

26. března byl zaslán projekt pod názvem „Udržitelný rozvoj venkova v Poodří“ na Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, v rámci vyhlášeného programu – Podpora obnovy venkova 2008, dotační titul č. 3 – Podpora spolupráce obcí na venkově a rozvoji venkova. Předkládaný projekt navazuje na aktivity Školy obnovy venkova Regionu Poodří, která zahájila činnost v roce 2002. Výstupem předkládaného projektu je zabezpečit aktivity a činnost rozvoje ve venkovském prostoru v Poodří v roce 2008 a to uspořádáním dvou seminářů, zájezdu pro zástupce obcí svazku a spolupracujících zájemců a vydáním publikace o kulinářských specialitách Moravského Kravařska, jako turistické oblasti č. 40 charakterizované CzechTourismem. Celkové náklady projektu jsou 160 tis. Kč, z toho dotace činí 110 tis. Kč. Žádost Regionu Poodří byla doporučena k poskytnutí dotace.

7. ročník „Otevírání Poodří a pooderského košťování“

Dne 17. května se na zámku v Bartošovicích a v prostorách zámeckého parku uskutečnil 7. ročník „Otevírání Poodří a pooderského košťování“. Zájemci měli možnost čtyřikrát během dne navštívit Záchranou stanici a centrum ekologické výchovy. S průvodcem mohli absolvovat Zámeckou naučnou stezku včetně odborného výkladu při naslouchání ptačímu zpěvu, projet se na raftech na rybníce nebo absolvovat cyklistickou vyjížďku z Jistebníka do Bartošovic. V letošním roce přijela také velká skupina, čítající přibližně 14 cyklistů, z Velkých Albrechtic.

Tradičně ve 12.00 hodin bylo započato vlastní košťování. Celkem bylo dodáno 13 vzorků hruškovice, 14 vzorků slivovice a 13 vzorků jabkovice. Členové degustační komise měli v letošním roce nelehkou práci, protože kvalita jednotlivých vzorků byla opět na vysoké úrovni. Především degustační komise, která posuzovala slivovici, měla těžkou úlohu.

Součástí programu v zámeckém parku byla prezentace činnosti žáků Soukromé umělecké školy AVE ART Ostrava a žáků Základní umělecké školy Studénka. Vlastní náplň „Otevírání“ byla zaměřena na regionální produkty a propagaci značky „MORAVSKÉ KRAVAŘSKO regionální produkt®“. Návštěvníci měli možnost zhlédnout prezentaci nově certifikovaných výrobců formou výstavy a za-

koupit medové perníčky a Příborské šifly od paní Evy Gilarové z Příboru a včelí med od Miroslava Křenovského z Jeseníku nad Odrou.

Výsledky regionálního košťování pálenek o pooderského krále v roce 2008 v jednotlivých kategoriích:

hruškovice:

1. místo – Ing. Jiří Hýl, Petřvald
2. místo – Arnošt Šajtar, Albrechtičky
3. místo – JUDr. Jan Halm, Bartošovice

slivovice:

1. místo – Jarmila Hansová, Suchdol nad Odrou
2. místo – Zdeněk Faldyna, Albrechtičky
3. místo – Jaromír Huvar, Bernartice nad Odrou

jabkovice:

1. místo – Vladimír Silber, Albrechtičky
2. místo – Petr Hochman, Velké Albrechtice
3. místo – Pavel Zatloukal, Bartošovice

Každý účastník této tradiční pooderské akce měl možnost ochutnat zdarma místní „turistický produkt“, kterým je pooderská jadernička.

10. ročník „Her bez venkovských hranic“

Dne 14. června se v Jeseníku nad Odrou, ve sportovním areálu TJ Slavoj Jeseník nad Odrou, uskutečnily tradiční sportovně-recesní „Hry bez venkovských hranic“. V letošním roce se konal již jubilejní desátý ročník této soutěže, do které se aktivně zapojilo rekordních 16 obcí svazku a to Albrechticky, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Bílov, Jeseník nad Odrou, Kateřinice, Kujavy, Kunín, Mošnov, Petřvald, Pustějov, Skotnice, Suchdol nad Odrou, Trnávka, Velké Albrechtice a poprvé v historii „Her“ také obec Vražné. Soutěžící družstva se skládala z osmi členů, vždy čtyři ženy a čtyři muži.

Pro jednotlivé obce připravila hostitelská obec deset disciplín, které se dozvěděli těsně před samotným zahájením soutěže. Soutěže vycházely ze života obce a každá byla charakterizována „libretem“ a byly charakteristicky pojmenovány: „Pendolino“, „Ekolog“, „Rybáři“, „Hasiči“, „Tyršovka“, „Scrabble“, „Včelaři“, „Žáby“, „Pálenice“ a „Puzzle“. Městys Suchdol nad Odrou, který se v roce 2007 umístil na třetím místě v letošním roce zvítězil. Na druhém místě se umístilo družstvo Kujav a na třetím družstvo Velkých Albrechtic. Pomyslný štafetový kolík a možnost pořádat 11. ročník „Her“ v roce 2009 převzal starosta obce Kateřinice, Vladimír Londin.

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda Regionu Poodří

Místní akční skupina Regionu Poodří, o. s. uspěla v Programu rozvoje venkova ČR na léta 2007–2013

Region Poodří, svazek 21 obcí zájmového území řeky Odry a jeho blízkého okolí, byl v dubnu roku 2004 u založení Místní akční skupiny Regionu Poodří, o. s. (dále též MAS Regionu Poodří).

O Místních akčních skupinách se hovoří v souvislosti s metodou LEADER. V roce 2000 schválila Evropská komise zásady určené členským zemím EU pro novou iniciativu Evropského společenství LEADER+. Zkratka LEADER znamená „Links between Actions for the Development of the Rural Economy“ (Propojení akcí pro rozvoj ekonomiky venkova).

MAS Regionu Poodří má svou historii. Manažer již od roku 2002 aktivně spolupracuje s kolegy na republikové úrovni při formování MAS v České republice. MAS Regionu Poodří byla mezi prvními 24 místními akčními skupinami, které byly založeny

v České republice. V Poodří sdružení realizovalo program LEADER ČR 2004 a LEADER ČR 2005. Dále se zapojilo do programu SROP projektem „Vítejte v Poodří“ a v roce 2007–2008 realizovalo projekt „Podpora místních komunit v Beskydech, na Jablunkovsku a v Moravském Kravařsku prostřednictvím zavedení a stabilizace systému značení místních výrobků“.

Cílem LEADERu je to, aby se představitelé venkovských oblastí zamýšleli nad dlouhodobým potenciálem svých oblastí a současně podporovali zavádění nových integrovaných, vysoce kvalitních originálních strategií pro trvale udržitelný rozvoj venkova. Iniciativa klade rovněž velký důraz na spolupráci, komunikaci a vytváření sítí mezi venkovskými oblastmi.

Metoda LEADER by měla být vnímána jako důležitý nástroj, pomocí kterého mohou venkovské oblasti dosáhnout konkurenceschopnosti, trvalé udržitelnosti a soudržnosti.

Metodu LEADER realizují v praxi tzv. místní akční skupiny, celoevropské organizace Local

Action Group (LAG=MAS). Činnost MAS metodou LEADER je postavena na partnerství podnikatelů včetně zemědělců, nestátních neziskových organizací a státní správy a samosprávy při respektování „pravidla 50 %“. Tohoto pravidla je dosaženo tehdy, když se státní správa a samospráva může podílet na činnosti MAS pouze 50 % členů MAS nebo méně.

Některé z dalších podmínek, které musí MAS splňovat:

- geograficky homogenní území
- minimálně 10 tisíc, maximálně 100 tis. obyvatel
- obce a města max. do 25 tis. obyvatel
- projednán a schválen Strategický plán LEADER pro území MAS
- členové MAS musí mít v řešeném území bydliště, sídlo nebo v něm musí působit

Z důvodu zabezpečení geograficky homogenního území bylo vyvoláno jednání mezi MAS Regionu Poodří a městem Studénkou k přistoupení města do sdružení. Přistoupení města bylo následně schváleno radou města na 10. zasedání 5 podnikatelských subjektů 24. dubna 2007 a odsouhlaseno výborem sdružení na svém jednání 31. května 2007.

V současné době Místní akční skupina Regionu Poodří sdružuje 5 podnikatelských subjektů, 5 nestátních neziskových organizací, svazek obcí, CHKO Poodří, 6 obcí a 1 město. Sdružení působí na rozloze 312 km², kde žije 34 597 obyvatel s hustotou 111 obyvatel/km².

MAS Regionu Poodří v roce 2007 zpracovala Integrovanou strategii rozvoje území MAS Regionu Poodří, o. s. – „**Dveře Poodří dokořán**“ a Strategický plán LEADER MAS Regionu Poodří, o. s. na léta 2007–2013 s názvem „**Poodří Plné Příležitosti**“.

Strategický cíl MAS Regionu Poodří, o. s.

Obnova hodnot tradičního venkovského způsobu života k ekonomické a sociální regeneraci oblasti Poodří.

Cílem MAS Regionu Poodří je zlepšení v oblastech rozvoje turistiky a služeb cestovního ruchu, rozvoje spolkového života v obcích, péče o krajinu a podpory venkovského podnikání a zemědělství. Snahou MAS je také přispět ke zlepšení technické, dopravní, společenské a informační infrastruktury ve spolupráci s obcemi a svazkem obcí (mikroregionem). MAS Regionu Poodří má zájem o co nejširší spolupráci s partnery z veřejné správy, podnikatelské sféry a neziskového sektoru uvnitř i vně regionu, zajistit rozvoj místního partnerství (včetně poradenství s projektovým říze-

ním pro jednotlivé subjekty) a přispět tak k celkovému rozvoji regionu.

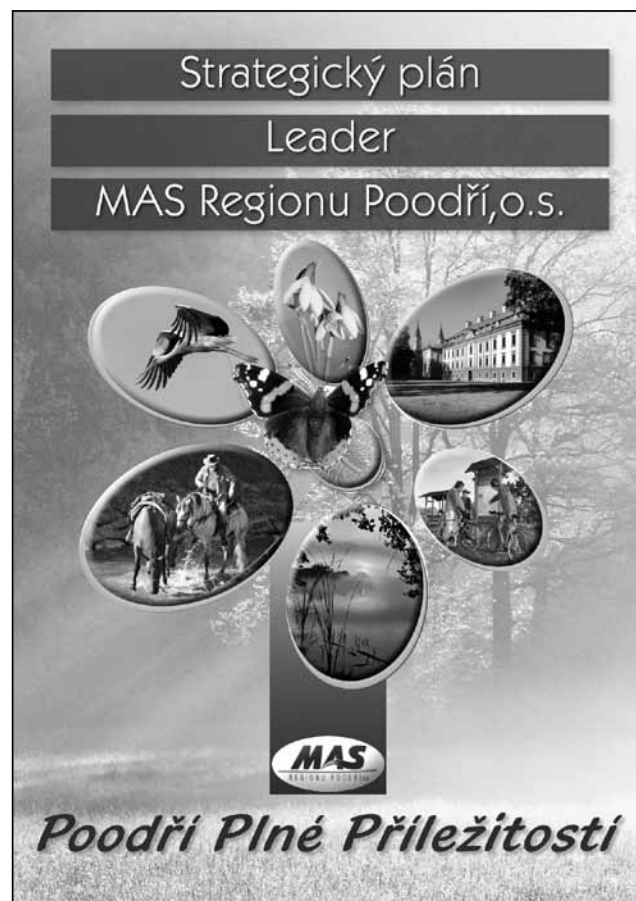
Sdružení hodlá ke své činnosti i působení jednotlivých partnerů využít zejména metodu LEADER, Program rozvoje venkova, Regionální operační program NUTS II Moravskoslezsko, Operační program Přeshraniční spolupráce a další programy ze strukturálních fondů EU, mezinárodní, národní, krajské a jiné grantové programy.

Vize MAS Regionu Poodří

V roce 2013 je oblast Poodří příjemným místem pro život a atraktivní turistickou destinací. Turisté a návštěvníci mají přístup k poutavým informacím na internetu a v propagačních materiálech. Na území MAS je k dispozici kvalitní ubytování, propracovaný informační systém, dostatek turistických atrakcí, udržované cyklotrasy a cyklostezky a možnost zastavení u obnovených kulturních památek, které mapují místní historické události či rodáky.

Oblast Poodří je propagována jako „kraj rybníků a vody“ s rybníčními soustavami a minimálními zásahy do říční sítě. Oblast nabízí mimo rybích produktů řadu místních výrobků a specialit. Rozvíjí se zde a je podporováno ekologické zemědělství, tradiční řemesla a domácí výrobky. Podporujeme v rozvoji místní podnikatele.

V obcích existuje pestrá nabídka sportovních, kulturních, vzdělávacích a společenských aktivit pro

všechny věkové skupiny obyvatel, které mají dostačující zázemí pro svou činnost. Máme zajištěnou péči o seniory, matky na mateřské dovolené a invalidní občany. Usilujeme o spolupráci napříč generacemi. V obcích je k dispozici odpovídající nabídka bydlení a služeb, nemusíme za nimi dojíždět do města.

Netrpíme znečištěným životním prostředím a usilujeme o další zlepšení. Využíváme obnovitelné zdroje energie, vysazujeme zeleň uvnitř i vně obcí, zachováváme biocentra a biokoridory v krajině. V přírodě chráníme původní faunu.

Život na venkově má svůj typický ráz, na který jsme hrdí. **Poodří je plné příležitostí.**

Místní akční skupina Regionu Poodří předložila žádost o realizaci Strategického plánu LEADER na léta 2007–2013 a ta byla zaregistrována 17. prosince 2007 na centrálním pracovišti Státního zemědělského intervenčního fondu v Praze. Dne 8. dubna 2008 se uskutečnilo na Ministerstvu zemědělství ČR závěrečné jednání Hodnotitelské komise MAS pro Program rozvoje venkova (PRV) v rámci opatření IV.1.1. Místní akční skupina. **MAS Regionu Poodří se umístila na 7. místě a byla doporučena k financování.** Celkem bylo hodnoceno 98 žádostí.

Místní akční skupina Regionu Poodří, o. s. získala na realizaci Strategického plánu LEADER – „Poodří Plné Příležitosti“ v roce 2008 celkem 7 917 006 Kč, z toho bonus za počet obyvatel představuje částku 4 171 706 Kč. Finanční prostředky pro rok 2008 jsou určeny k financování opatření IV.1.1 a IV.1.2 PRV České republiky na léta 2007–2013.

První výzva byla vyhlášena 10. července 2008 pro tyto fiche:

- č. 1 – Cesty za poznáním venkova
- č. 3 – Chceme být dobří v Poodří
- č. 5 – Zlepšení kvality života v Poodří

Termín příjmu žádostí je od 22. srpna do 12. září 2008 do 12.00 hodin.

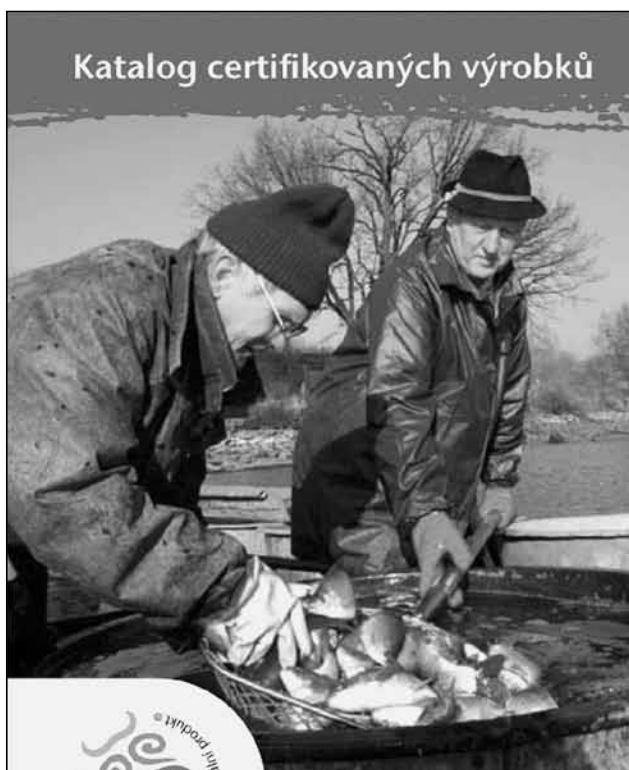
Značení místních výrobků

„Moravské Kravařsko regionální produkt“

Dne 16. dubna se konalo druhé jednání Certifikační komise v rámci realizace projektu „Podpora místních komunit v Beskydech, na Jablunkovsku

Katalog certifikovaných výrobků

MORAVSKÉ KRAVAŘSKO regionální produkt

Moravské Kravařsko
regionální produkt

Prinášíme Vám to právě z Moravského Kravařska

www.domaci-vyroby.cz

a v Moravském Kravařsku prostřednictvím zavedení a stabilizace značení místních výrobků“, jehož nositelem je Místní akční skupina. Certifikováno bylo sedm výrobků od sedmi výrobců a všechny žádosti byly hodnoceny kladně. Certifikáty pak byly uděleny u příležitosti konání 7. ročníku „Otevírání Poodří a pooderského koštování“.

Výrobci s udělenou certifikační značkou:

Včelí med – Karla Doleželová, Petřvald

Kožená galanterie a tvarové odlitky – HAPS s. r. o., Odry

Pravý včelí med – Miroslav Křenovský, Jeseník nad Odrou

Oderský kapr – DENAS s. r. o., Studénka

Užitkové a dekorační předměty z vlny – Lumír Kuchařík, Jeseník nad Odrou

Umělecké kovářské a zámečnické výrobky – Petr Zlámálik, Kunín

Kolekce výrobků ze dřeva pro děti – Gerlich Odry s. r. o., Odry

Součástí projektu regionálního značení v roce 2008 bylo uspořádání semináře 6. května pro výrobce/producenty – držitele certifikátů, členy Certifikační komise a další zájemce o značku „MORAVSKÉ KRAVAŘSKO regionální produkt“. Další aktivitou bylo vydání novin „Doma v Moravském Kravařsku“, které byly prezentovány na „Otevírání Poodří“ a Katalogu certifikovaných výrobců.

Projekt „Podpora místních komunit v Beskydech, na Jablunkovsku a v Moravském Kravařsku prostřednictvím zavedení a stabilizace značení místních výrobků“ byl podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti a ukončen k 13. červnu 2008.

Tyto aktivity budou pokračovat v rámci činnosti Místní akční skupiny Regionu Poodří, o. s. a zájemci o získání regionální značky se mohou hlásit průběžně (kontakt uveden na konci příspěvku). Více informací najdete na: www.domaci-vyrobyky.cz

Návštěva zástupců MAS Nad Orlicí

Ve dnech 6.–7. června 2008 se uskutečnila návštěva 11 zástupců MAS Nad Orlicí. Přijeli z vlastní iniciativy pro získání nových zkušeností. Účastníci byli přijati na zámku v Bartošovicích, kde proběhla prezentace z činnosti MAS Regionu Poodří. V rámci programu měli účastníci možnost zhlédnout realizované projekty z různých

Návštěva zástupců OZ Podpoľanie, partnerské organizace

V letošním roce se „Otevírání Poodří“ zúčastnila skupina pěti zástupců partnerského občanského sdružení Podpoľanie. Dva zástupci se zapojili aktivně a stali se členy degustační komise. Večer proběhlo se slovenskými hosty přátelské posezení na terase bartošovického zámku. V neděli pak prošli Zámeckou naučnou stezku a uskutečnilo se jednání o spolupráci.

programů v obcích Albrechtický, Kunín, Jeseník nad Odrou-Blahutovice a Vražné. Večer proběhla beseda o přípravě Strategického plánu LEADER

našeho sdružení. V neděli pak účastníci absolvovali Zámeckou naučnou stezku, návštěvu Záchrané stanice živočichů a nakonec navštívili obec Skotnici. Podle sdělení účastníků byli všichni spokojeni, překvapeni aktivitami v regionu a vysoce hodnotili pohostinnost jednotlivých navštívených obcí.

Ing. Oldřich Usvald, manažer MAS Regionu Poodří, o. s.

Kontakt:

Místní akční skupina Regionu Poodří, o. s.
Bartošovice čp. 1 – zámek
Tel.: 556 720 491
E-mail: mas@regionpoodri.cz
www.mas.regionpoodri.cz

Projekt „Česko-polské zrcadlení řeky Odry“

Časopis POODŘÍ se snaží propagovat přírodu, historii i současnost Poodří. Tomu posloužila i společná akce dvou partnerských měst – českého města Oder a polské Gminy Kuźni Raciborskiej. Za obě partnerská města zpracovalo město Odry společný projekt nazvaný „Česko-polské zrcadlení řeky Odry“, se kterým požádalo o finanční příspěvek z Fondu mikroprojektů programu INTERREG IIIA Česká republika – Polsko.

Co tento tajemný název projektu skrývá? Jeho hlavním cílem bylo prohloubení spolupráce obou partnerských měst při poznávání krajiny kolem řeky Odry na území České republiky a Polska. Projekt počítal se dvěma formami zapojení různých skupin obyvatel do tohoto projektu. Aktivní forma spočívala v uspořádání výtvarných plenérů školní mládeže inspirovaných řekou Odrou a krajinou kolem ní na obou stranách společné hranice a zveřejnění výzvy pro amatérské i profesionální fotografy

Malování dětí u Odry v Klokočůvku (Foto Petr Šustek).

Z plenéru v Kuźni Raciborskiej (Foto Petr Lelek).

obou zemí k dodání fotografií inspirovaných řekou Odrou. Pasivní formu představovala společná putovní výstava výtvarných děl i nashromážděných fotografií prezentovaná v obou partnerských městech Euroregionu Silesia.

Do projektu se zapojili školáci a učitelé základních škol obou partnerských měst Oder a Kuźni Raciborskiej, fotografové, dobrovolní ochránci přírody z Oder a další spolky. Pro úspěšnou realizaci Zrcadlení byl ustaven realizační tým složený ze zástupců města Odry, města Kuźnie Raciborskiej a zástupců základních škol v Odrách. V regionálním tisku („Oderský zpravodaj“ a „Nowiny z naszej gminy“), na webových stránkách a nástěnkách ve školách byla zveřejněna informace o poslání a cílech projektu spolu s výzvou k aktivní účasti všech obyvatel na projektu.

V dubnu se uskutečnily dva výtvarné plenéry školáků základních škol z obou partnerských měst. První plenér se konal dne 3. 4. 2008 v místní části města Oder-Klokočůvku v údolí řeky Odry u poutního místa Skála P. Marie. Zúčastnilo se ho celkem 50 dětí a 9 dospělých – pedagogů

Vernisáž výstavy v Polsku (Foto Lucie Feglerová).

a organizátorů. Pro tuto akci byli převážně vybráni žáci s výtvarným nadáním. Mladí výtvarníci byli přivítáni zástupci Oder a Kuźni Raciborskiej, od kterých se mj. dozvěděli legendu spojenou s poutním místem Skála P. Marie. Poté si žáci prohlédli terén, vybrali si vhodná místa, jež se stala inspirací pro jejich budoucí výtvarná díla, a vybaveni malířskými potřebami (malířským stojanem, plátnem, štětci, akrylátovými barvami, kelímkem s vodou a papírovými ubrousky) se pustili do díla.

Celé dopoledne malovali řeku Odru, přírodu i poutní místo. Protože nejen uměním živ je člověk, bylo pro účastníky plenéru zajištěno malé občerstvení (čaj, káva, koláčky) a oběd v místní restauraci. Všechny obrázky byly po jejich dokončení přímo na místě samotnými dětmi vyhodnoceny a nejlepší polští a čeští tvůrci obdrželi drobná ocenění. Vybrat ta nejlepší bylo opravdu těžké, protože všechny práce byly velmi zdařilé.

Druhý plenér se uskutečnil 10. 4. 2008 v Polsku přímo u původního koryta řeky Odry ve městě Ratiboři. Opět se ho zúčastnilo 40 žáků škol obou partnerských měst a 8 učitelů a organizátorů. Protože ne všechny naše děti, které se účastnily prvního plenéru, měly vlastní cestovní pas, vystřídal se u malířských stojanů více výtvarníků. Pěkné slunečné počasí bylo doprovázeno silným větrem. Ten mladé tvůrce dokonale prověřil a zvedání pokácených stojanů nebo opětovné připevňování pláten se stalo uměleckou rutinou. I v Polsku bylo pro účastníky připraveno občerstvení a závěrečné ocenění nejzdařilejších prací.

Oba plenéry se dětem líbily a ty se již těší na vzájemnou spolupráci při dalších projektech.

Na výzvu zveřejněnou v mediích reagovalo 19 fotografů, kteří organizátorům zaslali své fotografie inspirované řekou Odrou. Je jen škoda, že

se nepodařilo oslovit fotografy z Polska a že shromážděné fotografie byly inspirovány pouze českým úsekem řeky Odry. Z doručených fotografií bylo vybráno více než 100 pro výstavu. Ty byly zpracovány v profesionálním fotolabu a poté byly nainstalovány na přenosné výstavní panely.

Všechny obrázky školáků z obou plenérů a vybrané fotografie na panelech byly prvně ve dnech 24. 4. až 12. 5. 2008 vystaveny v Miejskim Ośrodku kultury, sportu i rekreacji v Kuźni Raciborskiej. Poté byla celá výstava přesunuta do Oder, kde byla instalována v Městské galerii od 14. 5. do 11. 6. 2008. Obě výstavy zhlédlo více jak 900 návštěvníků. Vystavené fotografie a ostatní zajímavé záběry, které nebyly prezentovány na výstavách, jsou zveřejněny v galerii na internetových stránkách obou partnerských měst. Návštěvníci výstav i internetové galerie měli a doposud i mají možnost seznámit se s nepoznanými krásami řeky Odry. Realizací tohoto projektu došlo k prohloubení spolupráce mezi žáky a pedagogy zúčastněných škol při plenérech, zástupců obou měst a dalších subjektů – např. pomoc ZO ČSOP Odry při instalaci výstavy v Odrách.

Zrcadlení iniciovalo přípravu dalšího přeshraničního projektu bezprostředně se dotýkajícího časopisu POODŘÍ. Do budoucna se chystá vydání zvláštního čísla POODŘÍ v české a polské jazykové mutaci věnovaného přírodním poměrům řeky Odry od jejího pramene po ústí do Baltu. Jen málokterý Čech zná řeku Odru v Polsku a podobně asi jen málo Poláků stanulo u jejího pramene. Rovněž se oživuje myšlenka muzea řeky Odry v Odrách.

Děkujeme všem, kteří jakýmkoliv způsobem pomohli zrodu i úspěšné realizaci projektu. Dík patří i Euroregionu Silesia za jeho finanční podporu. Přejme si, aby podobných akcí bylo více a aby se při nich setkávali a poznávali lidé na obou stranách česko-polské hranice.

Za město Odry Petra Simertová a Petr Lelek

Další foto – viz barevná příloha.

Z vernisáže „Zrcadlení“ v Odrách (Foto Petr Šustek).

Pochod smrti ve Studénce

Osobní vzpomínky patří k cenným zdrojům informací. Nesou v sobě svědectví, které je sice subjektivní, ale často zachycuje realitu plastičtěji, než dobové zprávy z tisku či listinné dokumenty. Vzpomínkám pamětníků bychom rádi dávali v POODŘÍ prostor, neboť mimo jiné: „co se nenapíše, jakoby nebylo“.

*Dnes vám přinášíme příspěvek paní **Zdenky Holaňové** ze Studénky o jedné tamější události z krutých dob téměř konce 2. světové války.*

V pondělí 22. ledna 1945 jsem šla večer v sedm hodin s matkou Marií Sládečkovou z jejího obchůdku, který zdědila po své matce, naší stařence Anně Halamové. Obchůdek stál naproti staré zámecké brány na zahradě Bajnarů, vedle byla jejich hospoda, které se říkalo „U Bajnarky“.

Matka prodávala všechny potraviny, které byly na přidělové lístky. Já jsem jí vždy večer šla naproti, neboť někdy brala i nákup, tak jsem jí pomáhala.

Onoho večera jsme došly před „Fojta Dostála“ na chodník u staré brány a matka se zastavila, co to duní. Slyšely jsme soustavný dunivý zvuk dřeva, který stále sílil a za chvíli jsme viděly, jak se ze zatáčky táhne černý had – byli to vězni, patrně z Osvětimi, které Němci přemísťovali neznámo kam. Když jsme viděly, že to jsou lidé v doprovodu německých vojáků s puškami, tak jsme pomalu šly k domovu, který byl vzdálen nějakých 100–150 m. Několik vězňů nás zdravilo, matka vyrozuměla, že šlo o Poláky a Rusy, a tak jim hlasitě odpovídala. Vězni tímto způsobem zjišťovali, kde se nacházejí, zda v německé nebo české obci. Před naším mostkem jsme musely zůstat stát a čekat až vězni přejdou. Dívaly jsme se s hrůzou. Byl silný mráz, sníh byl na cestě zmrzlý a vězni byli obutí jen v dřevácích, které způsobovaly to dunění. A viděly jsme, že zahýbají z hlavní cesty kolem brány a jdou do Panského dvora u zámku.

To byl Panský dvůr hraběte Blüchera, který byl v roce 1920 částečně zkonfiskován a rozparcelován a na horním konci zvaném Tomáškovce byla postavena řada rodinných domků. V roce 1929 při druhé pozemkové reformě pak byla rozparcelována půda domkařům zhruba po jednom hektaru na Trávníkách. Jako zbytkový statek ho dostal statkář Jaroš, ale v roce 1939 statek zabrali Němci. Jaroš se pak odstěhoval ze Studénky na Opavsko a statek dostal německý generál von Weber. Do Studénky jezdila jen jeho žena. Vždy přijela v černém landauru taženém čtyřmi koňmi, zkontrolovala hospodaření a zase odjela. Říkalo se jen – přijela generálka. Můj otec, František Sládeček, byl invalidní penzista, ale asi v roce 1942 nebo 1943, když měl 55 let, musel nastoupit

Panský dvůr ve Studénce v současnosti. Vpravo je patrna střecha Nového zámku (Foto Radim Jarošek).

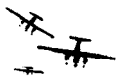
do práce a bylo mu nařízeno pracovat jako noční hlídač na onom statku, Panském dvoře.

Když jsem přišla s matkou po sedmé domů, tak otce hned vzbudila, neboť si zpravidla v podvečer lehl, aby se trochu prospal před noční službou a sdělila mu, že dnes bude mít těžkou noc, že na statek šlo mnoho vězňů v doprovodu německého komanda.

Otec chodil z domu vždy ve tři čtvrtě na devět, protože v devět se musel hlásit u správce statku. Tím správcem byl člověk, jmenoval se Čech, rodem byl Polák, který se dal k Němcům.

V ono pondělí vyšel dřív a správce ho informoval, že tam došlo mnoho vězňů, kteří jsou ve stodolách a nad chlévy ve slámě a seně. Po ohlášení šel jako vždy zkontrolovat, zda je dobytek – krávy, býci a koně – řádně uvázan a zda je vše na noc dobře pozamykáno. Samozřejmě, že s ním hovořili i doprovázející němečtí vojáci, kteří si stěžovali, že s nimi nejede polní kuchyně a i oni jsou bez jídla jak vězni. Otec ovládal velmi dobře němčinu, a tak jim nabídnul, ať ráno projednají se správcem, aby jim dal nějaké krávy na zabít, aby alespoň trochu polévky dali vězňům. Dále je požádal o povolení, aby místní lidé mohli všem poskytnout nějakou stravu. A ještě v průběhu noci obešel některé rodiny poblíž statku, aby jim navařili alespoň zeleninovou polévku bez tuku a brambory a už druhý den dopoledne ženy vozily na sáňkách prádlové hrnce polévky a chléb. Jenže jídlo Němci dávali především Francouzům a Angličanům a Rusi a Poláci dostali, až když něco zbylo.

V úterý dopoledne už studénečtí řezníci Jindřich Groman, Viktor Groman, Oto Študlík na statku zabíjeli první krávy, celkem jich prý bylo poraženo

pět, a tak byli vězni alespoň trochu ušetřeni hladu a smrti.

V sobotu 27. ledna ale nastal transport vězňů na nádraží ve Studénce, kde je hnali do otevřených dobytčích vagonů a odjížděli směrem na Přerov. Při pochodu přes Studénku jim lidé kolem cesty házeli krajíce suchého chleba, ale když to komando vidělo, tak vězně mlátili pažbami pušek. Tak se stalo, že už před Dostálem vedle Dělnického domu zabili prvního vězně, druhý pak ležel v příkopě před Baluškovou zahradou a třetí v příkopě naproti Honusovy pily, dnešních stavebnin.

V pátek před onou sobotou místní pekař pan Jan Šrubař napekl o 6 metrů chleba více, to domkaři a sedláci mu dali mouku. Chléb koupili lidé bez lístků a zanesli vězňům a sedláci jej tam dovezli na saních koňmi. Po hlavním sobotním transportu ještě v průběhu příštího týdne vězni, kteří zalezli hluboko do slámy začali vylézat, hlad je k tomu dohnal. Tyto vězně vozili na saních z Panského dvora na nádraží, patrně takových vlaků jezdilo více. Odhadovalo se, že jich vylezlo ještě 420. Nemohu říct dnes už přesně, ale

několika vězňům se podařilo uprchnout. Lidé je pak skrývali až do konce války. S jistotou vím, že rodina Adolfa Urbánka z Čajova, hlavně dcera Emílie s manželem Štěpánem Javorkem ukrývali tři ruské zajatce na Dvořisku, kde se chovaly krávy. Aby je na Dvořisko dovedli v bezpečí, dali jim velikánské otepi slámy, aby nebylo vidět, kdo je nese. Po válce, až okolo roku 1960, je manželé Javorkovi v Moskvě navštívili a byli nesmírně přátelsky přivítáni a hoštěni.

Po odchodu vězňů, když Němci viděli, jak lidé pomáhali hladovým vězňům, Emil Krischke bürgermeister Studénky, který bydlel ve Sladké Díře, prohlásil: „Studénka přivítala Rusy.“

Po válce, když ho milicionáři vedli přes Studénku, tak prosil otce: „Sládečku, nenechej mne bít.“ Otec byl totiž předsedou národního výboru bezprostředně po osvobození Studénky (byl už i předsedou ilegálního národního výboru).

Dnes si říkáme, že jen málokdo měl odvahu dobrovolně strkat hlavu do oprátky v té době jako on i za cenu ohrožení celé početné rodiny.

Část vnitřních prostorů Panského dvora (Foto Radim Jarošek).

Barnov (Bernhau, Olověná). Historie kostela a osud církevního majetku

Původní kostel Všech svatých Božích¹⁾ byl dřevěný. Fara se připomíná již k roku 1408,²⁾ v době reformace jako katolická zanikla z důvodu konverze katolíků k protestantské víře. Protestantům byla odňata roku 1622, ale protože během minulých let zchudla, nebyla pro další léta osazena a i když byl Barnov od roku 1611 součástí spálovského panství, byla v období protireformace obec přifařena k Potštátu a barnovská farnost byla odtud³⁾ spravována až do 13. července 1785, kdy byla náboženským fondem zase obnovena.⁴⁾ Do působnosti barnovského farního úřadu nepatřily žádné další obce.

Nový farní zděný kostel s nezměněným patrociem byl postaven na místě staršího v roce 1792 z pevného materiálu, tj. z kamene a cihel, avšak bez klenby, jeho strop byl rákosový, podlaha byla vydlážděna cihlami. Rozlohou byl středně velký, jeho délka činila 11 sáhů (20,8 m) a šířka čtyři sáhy a čtyři stopy (8,8 m), výška ke střeše čtyři sáhy (7,5 m) a věž až po střechu osm sáhů.⁵⁾ Šlo o volně stojící jednodílnou stavbu podélné dispozice s pravděpodobně plochým závěrem kněžiště. V ose přibližně jižně orientovaného průčelí byla v roce 1820 přistavena masivní kvadratická věž, tvořící střední rizalit. Posledně byla kostelní věž bez lucerny ukončena jehlancovou střechou, pokrytou plechem a ukončenou knoflíkem a kovovým křížem. Popsané krytí dostala věž v roce 1882, kdy byla také zvýšena. Hodiny se instalovaly až v roce 1904 nákladem 909,- Kč.

Hladké fasády byly ze západní a východní strany prolomeny vždy dvěma obdélnými okny s půlkruhovými záklenky, na východní straně bylo ještě

Reliéf hlavy Kristiny z Rogendorfu, vdovy po Hynkovi st. Bruntálském z Vrbna, majitelky spálovského panství a nemovitostí v Barnově. Reliéf z roku 1490(?) se nachází v Olomouci na portále domu pánů z Vrbna (nyní zadní trakt Horního nám. č. 5). Foto autorka.

okno vedoucí do presbytáře. Tato všechna okna byla opatřena mřížemi ze železných prutů. Zcela jistě byly zdi ukončeny dvěma oběžnými římsami. Jedno oválné okénko situované nad vchod do kostela osvětlovalo kůr, schodiště ke zvonům osvětlovala tři obdélná okna s půlkruhovým záklenkem, nad kterými minimálně ze dvou stran byly instalovány hodinové číselníky. Prostorná sakristie přistavěná při severní straně zúženého presbytáře též měla obě okna zamřížována. Kostel byl krytý sedlovou, nad presbytářem zvalbenou střechou se sanktusníkem. V roce 1804 byla střecha šindelová. Do kostela se vstupovalo podvěžím, nad dveřmi bylo oválné okno. Druhé dveře vedly do sakristie a třetí ke schodišti na věž. Všechny byly z měkkého dřeva, ale opatřeny velkými zámky a závorami.

Barnovský kostel vysvětil 13. října 1793 vítkovský viceděkan Franz Pfleger.⁶⁾ Církevní patronát držela Náboženská matice.

Kolem kostela byl v roce 1792 zřízen na nepravděelném půdorysu hřbitov, který od civilního prostoru oddělovala mohutná kamenná zeď. Kostel přitom zabíral plochu téměř celé západní poloviny hřbitova.

Hlavní oltář zasvěcený Všem svatým Božím, zbudovaný z pálených cihel, pocházel z roku 1724. Jeho stupně zhotovené z měkkého dřeva byly pokryty kobercem. Na oltáři stálo kvalitně pozlacené tabernákulum se dvěma velkými alabastrovanými a se dvěma malými pozlacenými anděly, na menze dva pozlacené relikviáře, které již v roce 1804 postrádaly autentika. Nový hlavní oltář kostel pořídil v roce 1923 za P. Wilhelma Schwarze.⁷⁾ Od té doby na každé straně svatostánku stály čtyři svícny.

Zařízení kostela včetně dvou bočních oltářů pocházelo z dominikánského kostela v Opavě, zrušeného roku 1786.⁸⁾

Obraz Všech svatých od fulneckého malíře portrétů a obrazů z církevními náměty Jana Jiřího Frömmela⁹⁾ byl snad až v roce 1923 nahrazen obrazem P. Marie, způsob instalování zůstal však stejný – obraz ve zlaceném rámu přidržovaly sochy andělů. Autorem obrazu bočního oltáře byl opavský malíř Anton Blasch.¹⁰⁾ Z olomouckého zrušeného kostela sv. Petra pocházel rozměrný, zlatem zdobený v lodi kostela volně zavěšený obraz sv. Floriána, též opatřený „dvěma alabastrovanými anděly“, jméno malíře neznáme. Dále loď kostela zdobily ještě obrazy sv. Anny a Boží Prozřetelnosti a středně velké obrazy P. Marie a sv. Isidora, díla neznámých autorů. Kostelu je, stejně jako sochu sv. Jana Nepomuckého, darovali dobrodinci.

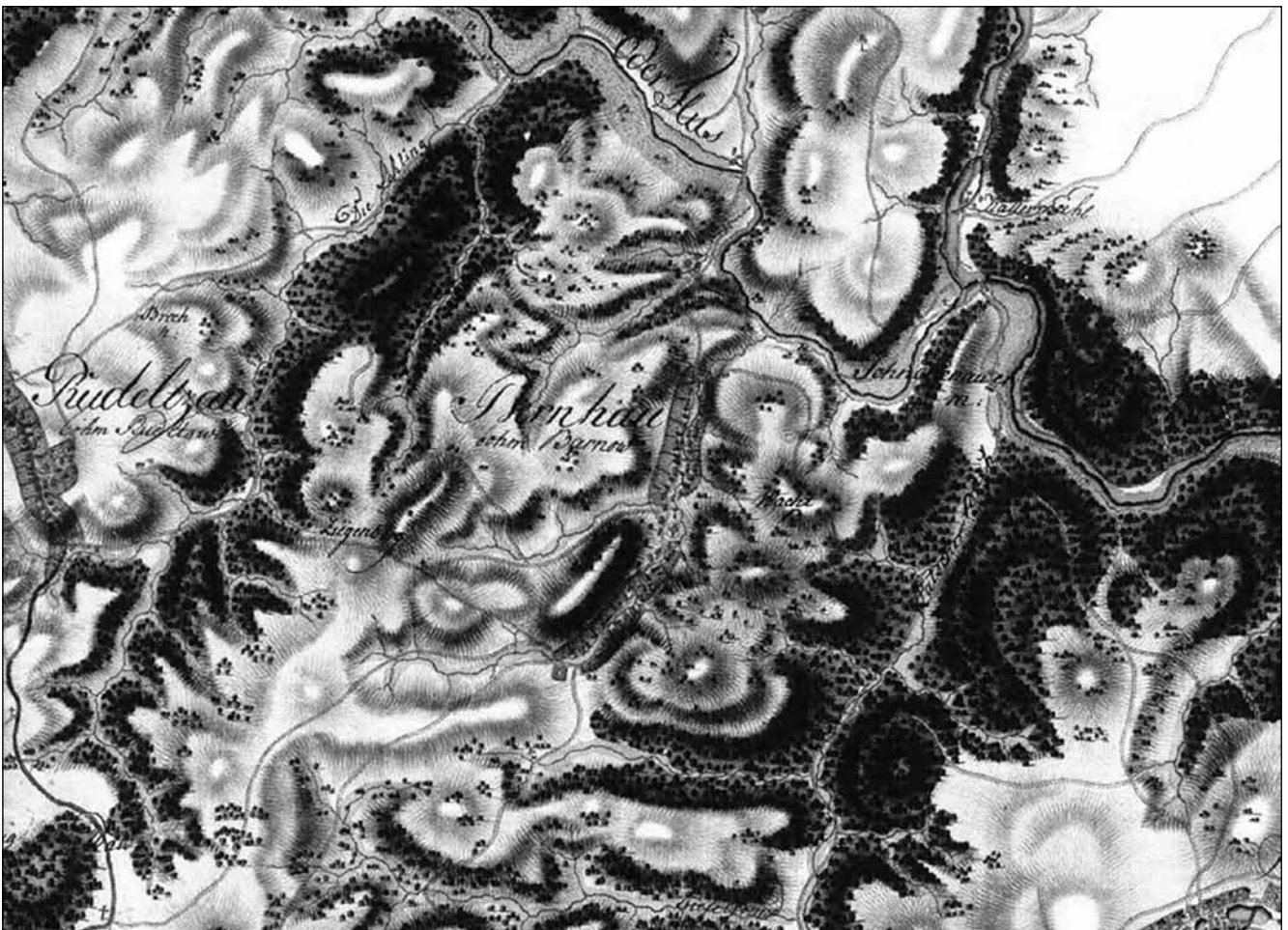
Oltář měl portatile posvěcené olomouckým světícím biskupem Karlem rytířem z Rosenthalu.¹¹⁾

Ze dřeva zhotovená zdobená křtitelnice s cínovým kotlíkem byla opatřena malým zámek a zástrčkou. Kazatelna byla jednoduchá, nezdobená, zpovědnice byla jen z měkkého dřeva. Boží hrob byl pořízen podle předepsaného způsobu, avšak bez černého sukna kolem kříže. Dále k zařízení patřila skříň se zásuvkami umístěná v sakristii, socha vzkříšeného Krista a velký kříž.

Mezi stříbrným bohoslužebným náčiním byla k roku 1804 zapsaná částečně pozlacená monstrance o váze jednoho pfundu a dvou lotů, ohodnocená tehdy na 34 zlatých rýnských. Kostelu ji daroval 4. září 1715 jistý Václav Schillerwein. Od náboženského fondu kostel získal ciborium s pokličkou, vážící 15 lotů a dva kventlíky, hodnocené tehdy na 18 zl. r., které pocházelo ze zrušeného kostela vranovských paulánů v Mořicích u Prostějova. Z jiných zrušených kostelů dostal barnovský kostel od náboženského fondu dva částečně pozlacené kalichy s paténami, jeden vážící 31 lotů v ceně 36 zl. r. a jiný o váze jednoho pfundu dvou lotů a jednoho kventlíku v ceně 38 zlatých. V inventáři je ještě uveden jeden stříbrný úplně pozlacený kalich s paténou o váze 24 lotů v ceně 26 zlatých rýnských. Od neznámého dárce získal

kostel mosaznou postříbřenou lampu a od náboženského fondu měděnou kaditelnici. Z mědi či mosazi dále vlastnil pozlacenou paténu se světlem určenou pro nemocné a kotlík na svěcenou vodu. Dále jsou zmíněny věci z cínu, tj. dva páry mešních konviček s talířky, konvice ke křtům s podnosem, nádobka na hostie, nádobka určená pro mytí prstů a dvě nádoby na svěcený olej. Ciborium pro barnovský kostel benedikoval 7. listopadu 1822 arcibiskup Rudolf Jan, 13. července 1823 kalich a ciborium s paténou posvětil arcibiskup Ferdinand Maria Chotek, světící biskup Rudolf sv. pán Thysebaert¹²⁾ posvětil měděnou pozlacenou paténu (1850) a stříbrný pozlacený kalich (1855), lunulu do ostensoria (1863), prelát Vilém svob. pán Schneeberg¹³⁾ posvětil stříbrný pozlacený kalich a stříbrnou pozlacenou paténu (1871), světící biskup Gustav hrabě Belrupt-Thyssac¹⁴⁾ stříbrný pozlacený kalich (1883), ThDr. Josef Hanel,¹⁵⁾ děkan metropolitní kapituly, benedikoval schránku pro nejsvětější svátost (1896) a ciborium (1899) a světící biskup ThDr. Josef Schinzel¹⁶⁾ kalich a paténu (1927).¹⁷⁾

Mešní roucha byla k roku 1804 popsána takto: dva bílé, tři červené ornáty, jeden modrý, jeden zelený a tři černé ornáty, jeden černý a jeden

Výřez z mapy prvního vojenského mapování.

hnědý pluvíál, dvě černé dalmatiky a jedno bílé velum.

K témuž roku jsou zmíněny varhany s pěti mutacemi, které kostel dostal od náboženského fondu. Pocházely z neznámé dílny, v roce 1848 je opravoval Mořic Hanačík, varhanář ve Spálově. Za opravu si nechal zaplatit 16 zl 45 krejcarů.¹⁸⁾ Staré varhany byly nahrazeny novými „důstojnými“ od firmy Rieger z Krnova až v roce 1925. Zprávu o jejich zkolaudování podal konzistoři 15. června 1925 Dr. Johann Martinů.¹⁹⁾ Od konce 19. století jsou v inventářích uváděny hudební nástroje, např. bombardon, lesní roh, klarinet a také notová literatura.²⁰⁾

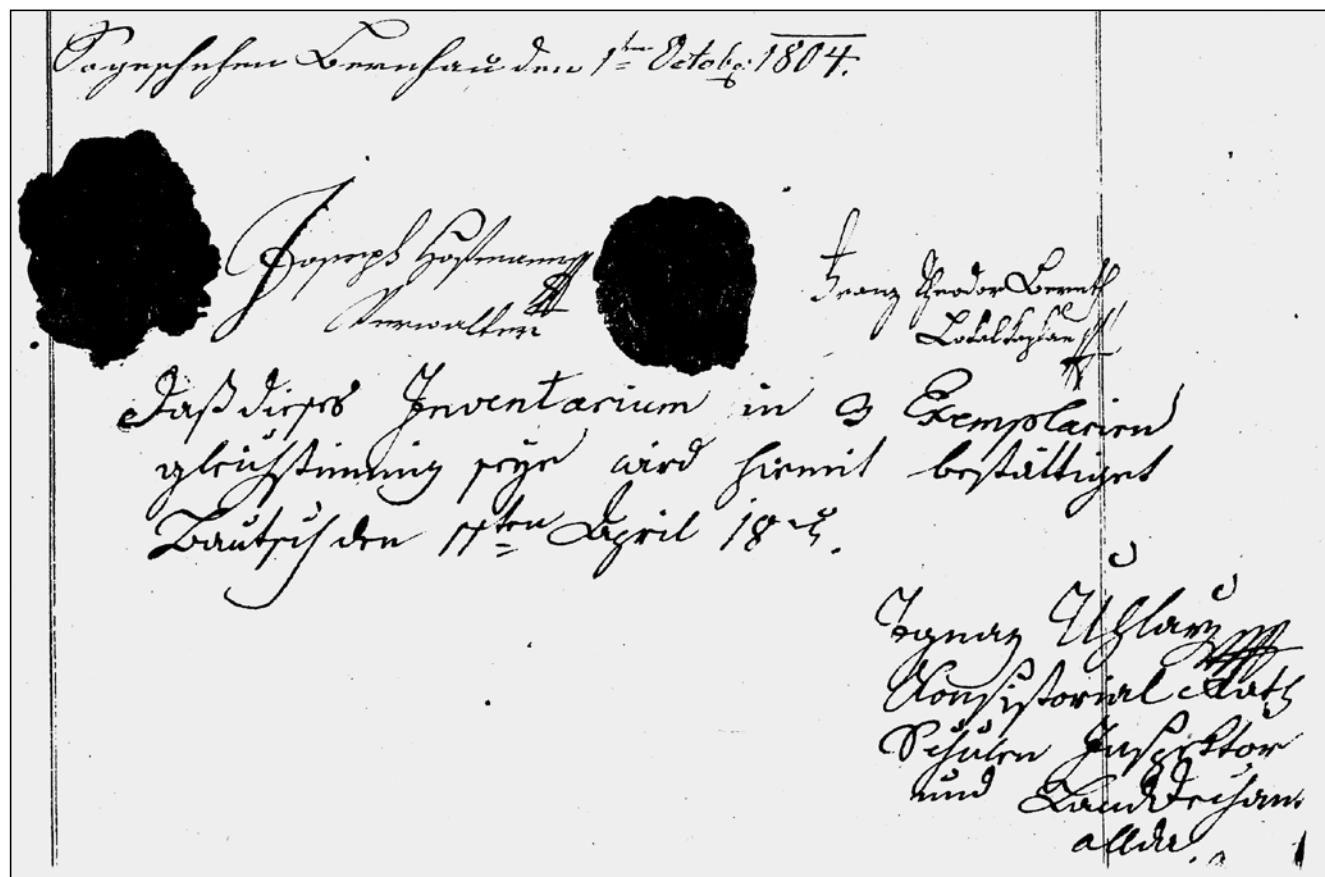
V roce 1804 nesla kostelní věž čtyři zvony. Nejstarší z nich od neznámého zvonaře z roku 1540 vážil asi jeden centnýř. Víme, že byl opatřen gotickým nápisem pravděpodobně tohoto znění: „Přijď ó Králi slávy s mírem. Lukáš, Marek, Jan, Matouš. Roku 1540“ a že vážil 180 kg. Prostřední zvon Hanse Knauffa z Opavy z roku 1638 vážil přes 36 liber, ještě menší zvon o váze 20 liber (pfundů) pocházel z roku 1701(?).²¹⁾ Velký zvon bez údajů vážil dva centnýře.²²⁾ Protože tři zvony byly zrekvírovány v období první světové války a na věži zůstával jen starý zvon z roku 1540, pořídila si farnost roku 1927 jiné od firmy Herold v Chomutově za 10.816,- Kč. O povolení k jejich svěcení žádal P. Schwarz konzistoř 10. srpna 1927.²³⁾ V inventuře k 31. prosinci 1887, kdy byl

správcem farnosti P. Tomáš Kvapil, je poznámka: „Zvon – obec Barnov“.²⁴⁾

Rekonstrukcí kostel prošel současně s farní budovou v letech 1925 a 1931, tj. za P. W. Schwarze.

Budova fary čp. 51, obklopená zahradou, stála uprostřed obce na malé návsi, vzniklé v prostoru mezi okresní a místní komunikací. Z druhé strany, tj. od průčelí kostela, stála výstavná patrová budova obecní školy. Tyto stavby od sebe oddělovalo menší prostranství. Přízemní podsklepená fara, znovu vystavěná v roce 1787 z prostředků náboženského fondu, měla v půdorysu délku osm sáhů dvě stopy a šířku šest sáhů. K bydlení v ní byly zařízeny tři místnosti a kuchyně se spižírnou. Farář obýval dvě z místností, třetí patřila čeledi. Podle toho také byly opatřeny dveře a okna závorymi či nikoliv. Za zmínku stojí, že všechna okna byla navíc vybavena okenicemi. Venku stála dřevěná kůlna, stodolu si farář postavil ze svých prostředků.

V minulosti ze známých důvodů patřily k radostem katolíků procesí a poutě. Barnovští chodili na pouť do Staré Vody, a to po polovině června.²⁵⁾ Misie v Barnově ve třicátých letech 20. století pořádali starovodští obláti.²⁶⁾ Např. v letech 1919–1920 žilo v obci 383 katolíků, 1928–1931 347 katolíků a v roce 1941 353 katolíků. Nejméně v letech 1900–1904 fungovalo při kostele bratrstvo Nejsvětější svátosti a růžencové bratrstvo P. Marie.²⁷⁾ Také v období první republiky dobře fungovala

Závěr inventáře barnovského kostela z roku 1804.

i katolická spolková činnost, věřící se sdružovali v bratrstvu Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, v Unii živého Růžence či Spolku sv. Terezie.

Na barnovských domech byly zaznamenány ochranné nápisy, např. „Ó Bože, my stavíme tak pevně, ač zde jsme sami jen zbožní hosté, avšak kde máme věčně býti, tam stavíme jen zcela málo. Stavěli jsme pro naše dědicem dej Bůh, abychom si získali nebe“. Další domy měly na průčelí v nice umístěny sošky světců a světic, např. dům č. 15 chránil dokonce Kristus na Olivové hoře.²⁸⁾

O nadační agendě, důchodech obročí, štol, desátcích, správě kostelních peněz, matrikách, pořizování a opravách soch, obrazů, pomníků, opravách, hřbitovů, generálních vizitací, misiích, farním chudinském ústavu, bratrstvech aj. církevních záležitostech se více dozvíme dalším studiem archiválií.

Barnov byl sídlem římsko-katolického farního úřadu právně do roku 1946, prakticky však jen do doby před odsunem.²⁹⁾

Připomeňme si, že v Barnově vykonával od 28. června 1945 funkci místopředsedy Místní správní komise (MSK) Rudolf Ondřej, jak vyplývá z úředního záznamu z 19. března 1946, kdy teprve byl do této funkce jmenován dekretem Okresní správní ko-

mise (OSK) v Moravském Berouně. Dekret sice převzal 25. března, ale již 3. června zaslal OSK v Moravském Berouně následující návrh: „Já, níže podepsaný podávám tímto návrh o změně předsedy MSK v Barnově, kterým byl dne 3. 6. 1946 jmenován pan Jar. Faltýnek. Tento můj návrh oddůvodňuji následovně: jsem již od 28. 6. 1945 jmenován místopředsedou MSK v Barnově. Z našimi začátky spojenými s těžkými obtížemi v úplně německé obci vzali jsme si za úkol vésti obec správně a řádně. Přihlížeje k těmto okolnostem předpokládám že mám přednostní právo jsouce plně obeznámen se zdejšími poměry, na čemž závisí plynulé vedení obecní agendy, býti jmenován předsedou MSK. Vzhledem k úbytku obyvatelstva v naší obci který vzniknul brzkým odsunem Němců³⁰⁾ navrhuji, že pro tento zbytek obyvatelstva není nutně zapotřebí dvou mužských vedoucích sil, z čehož na druhé straně by to znamenalo značné ulehčení finančního zatížení obce. Slibuji, že bude-li můj návrh kladně vyřízen, že všemi prostředky se vynasnažím o svědomité vedení mě svěřeného úřadu. V případě záporného vyřízení mého návrhu jsem odhodlán svou funkci místopředsedy okamžitě složit, jelikož se cítím tímto jednáním dotčen. Doufám, že bude k těmto

*Prosím Nejsvětější kn. a.
konzistoř tuto věc milostive vzíti
pod svůj dozor, aby kalich ten
svým časem skutečně do Bar-
nova a ne jinam přišel a své-
mu účelu odvozdán byl.*

Závěr dopisu P. Floriana Fritze konzistoři ze 4. prosince 1914.

Fotografie P. Wilhelma Schwarze s prvokomunikanty. *Bärner Ländchen*, č. 8, roč. 1999.

okolnostem přihlédnuto a podle práva a spravedlnosti rozhodnuto, za což předem děkuji. S úctou Rudolf Ondřej, místopředseda MSK v Barnově“.

Funkci R. Ondřej pravděpodobně složil, protože již od 27. června 1945 byl zástupcem předsedy MSK v Barnově Josef Zupal, na kterého až 20. září postoupilo ředitelství Národní bezpečnosti v Olomouci OSK v Moravském Berouně posudek. Povoláním byl zedník, narodil se 18. března 1914 v Olomouci, ženatý, syn Viléma a Anděly, rozené Neklové, národnosti české, bytem v Olomouci-Chvalkovicích, Jakuba Šuby čp. 44, který „jest dle zdejší evidence osob soudně trestaných třikrát soudně trestán pro přestupky krádeže. Při jednom z trestů bylo uznáno na ztrátu volebního práva. Poslední trest byl v roce 1935. Od uvedené doby nedopustil se žádného trestného činu a choval se řádně. V okolí svého bydliště má dobrou pověst. Po stránce národní a státně politické spolehlivosti nebylo proti němu nic závadného zjištěno“.

Předseda se znovu měnil až 3. května 1946, kdy jím byl jmenován Jaroslav Faltýnek z Nových Oldřůvek, který tam vykonával funkci místopředsedy MSK, nový dekret převzal o měsíc později a nahradil Rudolfa Honyše, který byl zproštěn této funkce 6. května z důvodu nastoupení prezenční služby. Rudolf Honyš, narozený 11. února 1920 v Luboměři, bytem Luboměř čp. 106, zámečník, nebyl trestán. „Za doby německé okupace byl ve spojení se záškodníky v okolních lesích u obcí Spálova a Luboměře.“³¹⁾

Dne 17. května 1946 se konala schůze vlády, na které bylo projednáváno zřízení vojenských výcvikových táborů (VVT). Upřesnění pak ještě projednala 21. schůze třetí vlády na svém zasedání 17. září 1946. Tehdy bylo rozhodnuto o zřízení nových požadovaných vojenských výcvikových táborů mezi kterými byl i Vojenský tábor Moravský Beroun.

Z července 1946 je známý počet obyvatel Barnova: 62 mužů, 139 žen, 108 dětí do 14 let, tj. celkem 309 osob později určených k odsunu, k nimž jsou připočítáni i novoosídlenci.³²⁾

Po odsunu původních obyvatel se řešil i transfer církevního majetku. Jako první projevil o inventář barnovského kostela P. Augustin Spurný,³³⁾ duchovní správce farnosti v Novém Hrozenkově, povolení k odvozu celého církevního majetku z farnosti Barnov dostal od olomoucké arcibiskupské konzistoře 8. listopadu 1946. Žádost opakoval ještě 20. listopadu, projevil v ní mimo jiné zájem o varhany z barnovského kostela. Ovšem 28. listopadu byla jeho povolení konzistoří stornována. Protože v konzistorní knize přijaté korespondence je o varhanách ještě zmínka k 23. červenci a 22. září 1947, povolení patrně P. A. Spurný nevyužil. Až k 24. červenci 1947 máme zprávu o jejich přidělení do Velkých Hoštic,³⁴⁾ ovšem ještě 21. srpna je v knize přijaté korespondence poznámka: „FÚ Velké Hoštice píše o varhanách z Barnova“. Je možné, že snad ani k jejich transferu nedošlo.

Vraťme se do roku 1946. K další zásadní změně, která se dotkla i odsunu starousedlíků a též pozdějšího odchodu novoosídlenců, bylo vyhlášení Vojenského tábora Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavé. Rozhodnutí zřídit vojenský tábor vzešlo z usnesení vlády ze 17. května a následně ze 17. září 1946.

„O povolení k bezplatnému odvezení bohoslužebného náradí z kostelů, které zůstalo na území nově vytvořené severo-mor. střelnice“ požádal konzistoř 16. listopadu 1946 P. Oldřich Beránek,³⁵⁾ farář z Klenovic na Hané. Tamní farní kostel sv. Bartoloměje byl totiž poškozený při válečných operacích. Plná moc se týkala rovněž církevního majetku z Barnova. Samozřejmě měl pořádit přesný seznam, v němž mělo být uvedeno, odkud který předmět pochází, kde je uložen a jaký je jeho stav. Z další korespondence vyplývá, že o seznam musel být opakovaně upomínán, ale není jisté, zda předměty skutečně pocházely z Barnova. V inventáři klenovického kostela z 50. let minulého století je sice poznámka „o zvonu dovezeném z moravského pohraničí v roce 1948(!)“, Samek³⁶⁾ u zvonu uvádí dataci (1512). V Barnově zvon z uvedeného roku nebyl, tudíž se nejedná o zvon z Barnova, ale snad ze Smilova, kde měli zvon z roku 1515(!).

K dohodě o rozmístění střelnic v nově vzniklém vojenském prostoru došlo ve Městě Libavé 31. ledna 1947, kdy se sešli zástupci ministerstva národní obrany s představiteli VVT. Pěchotní střelnice byla určena do prostoru Nepřivazi, dělostřelecká do prostoru Rudoltovic, Barnova a Milovan a tanková zahrnovala území Smilova, Slepíčího vrchu a Olejovic.³⁷⁾

V průběhu dalších dní udělila konzistoř povolení k přestěhování církevního majetku z barnovského kostela do farního kostela sv. Mikuláše v Šumvaldu u Budišova nad Budišovkou, kde byl farářem P. Jaroslav Franc,³⁸⁾ který byl v roce 1947 konzistoří

určen jako provisor pro Barnov. Šumvald byl později přejmenován na Podlesí a kostel sv. Mikuláše, narušený po náletu, byl srovnán se zemí. Seznam věcí se nedochoval, pátrání na římsko-katolickém úřadu v Budišově nad Budišovkou v nedávných 90. letech, kdy byl tamním farářem P. Josef Byrtus,³⁹⁾ bylo bezvýsledné.

O tom, že v prostoru Barnova bude zřízena vojenská střelnice, bylo rozhodnuto v závěru ledna roku 1947. Nezbyvalo mnoho času pro zachránění ať už movitých či nemovitých předmětů. Na přelomu června a července 1947 požádal MNV v Přílukách (nyní Lešná-Příluky) olomouckou konzistoř mj. o kamenný kříž. Svou naléhavou prosbu opakoval předseda Jar. David ještě 6. srpna: „Dovolujeme se dotázati, jestli Vám bude možno nám zaopatřiti sošku na kříž a další věci uvedené v dřívější žádosti, ve které jsou tyto věci uvedené. V první řadě bychom potřebovali vhodný kříž nebo alespoň sošku na kříž, který bychom měli opravit, neboť ten starý, který máme, už je tak v zchátralém stavu, že už pan farář v Lešné pater Absolon nás vyzývá, aby byl opraven. Teď bysme k tomu měli čas, proto bysme rádi se do toho dali, protože ten starý musíme rozházet až do základu, protože se vyvrací – stojí na prostřed návsi, k tomu ještě u kaple!, takže cestující cizinci nato poukazují, proč se o to nestaráme. Naše obec je malá 45 čísel a při tom chudobná tak, že si můžeme (zde mělo být „nemůžeme“) dovolit zakoupit nový kříž, který by stál dle informací 25.000 Kčs. Proto se obracíme s prosbou na Vás, jestli byste nám mohli v této věci vypomocet. Prosíme sdělte nám v době co nejkratší jestli to bude možno, abysme mohli s opravou započat, za což Vám předem děkujeme.“ V konzistorním seznamu z 22. září 1947 je položka „kříž“ označena hvězdičkou, k témuž datu je v korespondenci zachován tento koncept: „Zástupci MNV v Přílukách se dostaví do kapit. konsistoře osobně“. Doposud nevíme, zda v Přílukách stojí kříž z Barnova či z Luboměře pod Strážnou, ani Obecní úřad v Lešné žádnou z variant nepotvrdil. Jistotu máme jen v tom, že byl přivezen z Libavska.⁴⁰⁾

Matriky byly do konce roku 1947 uloženy na farním úřadu ve Městě Libavé, po jeho zrušení měly být předány do Moravského Berouna. V olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě jsou uloženy jen: matrika pokřtěných, oddaných a zemřelých (vše do r. 1897) a matrika biřmovanců a konvertitů do roku 1910.

Farnost Město Libavá měla být dle plánů konzistoře zrušena až na jaře roku 1948,⁴¹⁾ v prosinci se ještě řešila úschova matrik bývalé slavkovské a barnovské farnosti, barnovská měla být uložena v Moravském Berouně.⁴²⁾

S 1. červencem roku 1950 přišla další změna, usnesením ze 6. června 1950 stanovila vláda transformaci stávajícího Vojenského výcvikového tábora

Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavé do Vojenského újezdu Libavá, který se rozšířil o další zabraná území. Tehdy se také vytvořila funkce újezdního správce, kterou jako první vykonával štábní kapitán Dr. Bedřich Vilím. Obec Barnov (od roku 1949 Olověná, nový název obce se ale neujal) zanikla dnem 1. července 1950, jelikož její území bylo zcela pojata do území Vojenského újezdu Libavá.

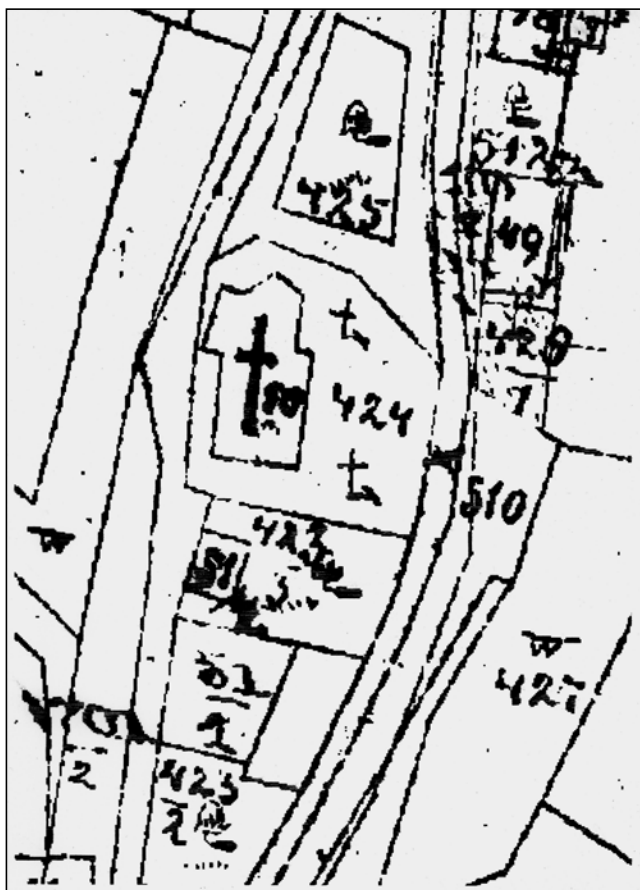
Ze zprávy církevního tajemníka Krajského národního výboru v Olomouci Ladislava Horáka z 25. dubna 1951, zaslané Dr. Hradecké z Náboženského fondu, Vladislavova 12, Praha II a za účelem rozhodnutí z hlediska politického také na vědomí s. Ekartovi, přednostovi I. odboru Státního úřadu pro věci církevní (SÚC), se nám zachovala důležité informace, navazující na výše popisovaný transfer církevního majetku z libavských kostelů: „Ve smyslu ústních pokynů Dr. Hradecké k urychlené likvidaci vybavení ř.k. kostelů ve VÚ Libavá provedl jsem dne 24. dubna 1951 návštěvu tohoto újezdu a uskutečnil příslušná jednání s újezdním správcem mj. Dr. Velimem(!)“. K Barnovu je uvedeno, že „kostel i farní budova zrušena. Z vybavení a bohoslužebných potřeb nezbylo ničeho. Nic k odvozu. Farnost zrušena v roce 1946“.

Paradoxně, a to ve všech případech, týkajících se sledovaného území, můžeme konstatovat, že čím blíže k současnosti, tím méně dokumentů se zachovalo. V roce 1957 vznikla řada nových staveb, např. tanková střelnice Práslavice, pěchotní střelnice Daskabát, součinnostní střelnice Brána, střelnice bojových vozidel pěchoty Smilov, tankodrom Libavá a vodní nádrž Barnov.⁴³⁾

Na obálce časopisu Oderské vrchy byla přetištěna kresba barnovského kostela ve stavu, v jakém se objekt nacházel k 31. červenci 1967.⁴⁴⁾ Zdi lodi kostela stály v původní výši, stejně tak kostelní věž, objekt byl bez střechy a krovů a měl zničený interiér, do lodi kostela pronikla vegetace. Do dnešní doby fragmentárně zachované zdivo kostela je zapsáno v seznamu nemovitých památek místního a regionálního významu.

Pamětní kámen zaniklé obce, instalovaný u silnice do Nových Oldřůvek v dolní části Barnova v blízkosti Barnovské přehrady, tvoří hrubě opracovaný kámen 635 kg těžký, s nápisem Barnov / Bernhau / 1394 / 1946 / Sept. / 1994, který nechali v 16. června 1994 postavit barnovští rodáci při příležitosti 600. výročí první písemné zmínky o obci.⁴⁵⁾ Památník zaniklé obce je také zapsán v seznamu nemovitých památek místního a regionálního významu. Pietní slavnost za přítomnosti asi devadesáti osob, tj. rodáků a hostů z okolí, se konala v neděli 4. září 1994 ve 14 hodin, památník byl u příležitosti posvěcení, které vykonal P. Josef Byrtus z Budišova, doplněn o trojrozměrnou maketu kostela, kterou přivezli Barnovští. Hlavními organizátory byli Ernst Ambrosch

Výřez z katastrální mapy – kostel, hřbitov a fara.

z Pflaumheimu⁴⁶⁾ a Edmund Jakel z Budišova nad Budišovkou. Účinkovalo pozounové kvarteto ze Spálova. Hrály se dvě barnovské písně, tj. Tief im Tole⁴⁷⁾ (Hluboko v údolí) o čtyřech slokách, kterou rodáci považují za svou hymnu a Ich hat einen Kamaraden (Měl jsem kamaráda). Účastníci slavnostního aktu tehdy navštívili i starovodský kostel.

Pořadí kněží⁴⁸⁾

Až do roku 1784, kdy byla v Barnově zřízena lokální správa, byli duchovní správci totožní s faráři z Potštátu. Patronem barnovské lokalie byl náboženský fond.⁴⁹⁾

1. srpen 1785 – říjen(?) 1805, P. Theodor Franz Berndt,⁵⁰⁾ první barnovský farář, rodák z Oder, bývalý fortnýř z augustiniánského kláštera ve Fulneku, do Barnova přišel z Luboměře pod Strážnou.

14. listopad(?) 1805 – 1. srpen 1806, P. Johann Höller, narozený ve Wilkendorfu ve Slezsku, přeložen byl do nedalekých Starých Lublic a barnovská kuracie načas zůstala opuštěna.

1. červen 1807 – září 1830, P. Josef Schaaf, lokální kaplan, rodák z Opavy, dřívější kooperátor v Brodku, z Barnova odešel do Vésky u Oder. Zachoval se jeho jmenovací dekret z 1. května 1807, vystavený císařem králem apošt. majestátem v Brně na jmenování lokálním kaplanem v Barnově.

Po jeho odchodu byl opět Barnov bez vlastního duchovního.

1. březen 1831 – červen 1853, P. Georg Kunstscher, rodák ze Šenova u Nového Jičína (1794, ordinován 1819), dosavadní kooperátor ve Vítkově, z Barnova odešel do Vysoké u Osoblahy. Také jeho jmenovací dekret se zachoval.

13. říjen 1853 – 26. září 1860, P. Dominik Kreisel, rodák z Rejchartic u Šumperka (roku 1805, ordinován 1830), dosavadní kooperátor v Kopřivné, odešel do farnosti v Nových Lublicích. Po jeho odchodu je jako jeho možný nástupce zmíněn P. Franz Martiček(?). Lokalie se také tehdy obsadila až později. P. D. Kreisel zemřel 7. srpna 1885 v Moravském Berouně jako tamní farář.

9. duben 1861 – 1864, P. Alois Harrer, do Barnova přišel z Vítkova. Narodil se v Šumperku roku 1825, ordinován 1849, na odpočinku žil ve svém rodišti, kde také 6. listopadu 1896 zemřel.

1864 – 9. září 1872, P. Josef Mayer, kurát, narodil se roku 1817 ve Světlé, ordinován roku 1840, zemřel v Barnově 9. září 1872.

září 1872 – říjen 1872, P. Albert Biskup, narozen roku 1846, ordinován 1868, např. v roce 1881 se stal farářem v nedalekých Nových Valteřicích a roku 1892 v blízkém Domašově nad Bystřicí, kde 23. července 1892 zemřel.

leden(!)⁵¹⁾ 1873 – 4. březen 1874, P. Karl Proschke (Proske, Praske), kurát v Barnově snad od prosince 1872 nebo ledna 1873, kdy se již takto podepisuje. Jistě zamýšlel nějaké opravy, neboť dvakrát po sobě žádal o subvenci z náboženského fondu. Z Barnova odešel do Starých Lublic a tam 1. února 1876 zemřel (narozen 1837, ordinován 1863).

(duben) 1874 – (srpen) 1874, P. Josef Fuchsík, v konzistorním materiálu je k 16. září připomenut jako administrátor(!) v Barnově. Jeho působení bylo jen přechodné, protože v srpnu již byla kuracie zase obsazena, v roce 1881 působil v Raduni. Narodil se roku 1844, ordinován 1870, zemřel 10. března 1913.

26. srpen 1874 – 1876, P. Johann Christ, kooperátor, do Barnova přišel z Horního Města u Rýmařova, kde byl kooperátorem. V letech 1919–1928 působil jako farář v sousedních Rudoltovicích. Rodák ze Svitav (1840), ordinován 1865, ke konci života působil v Jistebníku, na důchod žil v Mírově, zemřel 21. března 1929.

listopad 1876 – 1877, P. Anton Gebauer, podepisuje se jako barnovský kooperátor od 20. listopadu 1876. Přišel z Osoblahy, kde byl kooperátorem, později působil v sousední farnosti šumvaldské (Podlesí). Seznam sestavený P. L. Koncerem ho neuvádí. P. Anton Gebauer se narodil roku 1832, vysvěcen byl v roce 1859 a zemřel jako brantický farář 22. listopadu 1889.

31. leden 1877 – 25. leden 1882, P. Josef Dluhoš (Dluhosek), narozen roku 1846, ordinován 1871, přišel

z Potštátu, kde ho vystřídal ve funkci kooperátora P. Josef Valoušek. V době, kdy se po P. Johannu Christovi uvolnilo místo v Barnově, měl o místo v Barnově i P. Josef Dluhoš a také P. Rudolf Tinz, tehdejší kooperátor v Luboměři pod Strážnou. Z Barnova P. Dluhoš odešel do Petrovic na Osoblažsku, posledně byl farářem v Pitárném, na důchod žil v Kroměříži, zemřel 25. října 1902.

1882 – 1883, P. Franz Köhler, kurát v Barnově, po krátkém pobytu v Barnově zemřel 22. března 1883. (Dle Kuncera roku 1882. Naproti tomu CuC 1883, III; Sehnal – Hadamčík 1937 a ACO, E 7 uvádí datum úmrtí 23. března 1883.) Jeho úmrtní list vystavil kurát v Luboměři pod Strážnou P. Vincenz Handel. P. Köhler se narodil roku 1843 ve Světlé (děkanství Bruntál), ordinován byl v roce 1870, do Barnova přišel z Libiny, kde ho vystřídal P. Rudolf Tinz.

1. srpen 1883 – září 1886, P. JUDr. Florian Fritz, kurát v Barnově, dosavadní kooperátor ve Věsce u Oder, předtím v Opatovicích. Narodil se roku 1849, ordinován 1873. K 18. srpnu 1886 zmíněn i v souvislosti s lokálkou v blízkých Rudoltovicích. V roce 1884 nechal opravit monstranci u opavského zlatníka Eduarda Schmidta.⁵²⁾ V inventáři kostela, který sepsal ke konci roku 1885, je uvedeno 77 položek v hodnotě 846 fl. 60 kr., nadační fondy měly následující majetek: Kircheneigenthumliches Vermögen 59 fl. 45 kr.; Stiftungsvermögen 684 fl. 15 kr.; Kreuzhaltungsstiftung 73 fl. 96 kr.; Kirchensilber Fond 38 fl. 16 kr. a zvonový fond 264 fl. 32kr.⁵³⁾

Na důchod žil v Kylešovicích. Jako bývalý barnovský farář daroval 4. prosince 1914 barnovskému kostelu kalich. Jistě si nepředstavoval, jaká bude s věnováním spojena anabáze. Darovací dopis je jednoduchý: „V Kylešovicích dne 4. pros. 1914. Dr. Florian Fritz far. v. v. věnuje kalich kostelu Barnovskému. Nejdůstojnější kn. a konsistoři. V hluboké úctě znamenavý zjednal sobě r. 1913 kalich s patenou, celý ze stříbra a pozlacený, 900 gr. těžký, v ceně 570 K s věnovacím nápisem: In memoriam Josefoe Kučera amitae illic sepultae ecclesia Bernhaviensi calicem hunc ofert Dr. Florianu Fritz parochie quondam loci a. 1913.

Tento kalich má po mé smrti odevzdán býti kostelu Barnovskému děkanství Budišovského na Moravě z vděčnosti, že mi bylo popřáno mé drahé příbuzné, otce, sestru a tetičku tam přijmout pod můj krov a na památku zemřelé tetičky místo náhrobního kamene.

Račič Nejdůstojnější kn. a konsistoř tuto věc milostivě vzíti pod svůj dozor, aby kalich ten svým časem skutečně do Barnova a ne jinam přišel a svému účelu odevzdán byl. Dr. Fritz“.

Konzistoř odpověděla (dle konceptu z 9. prosince 1914, č. 16 360): „Rádi vezmeme pod ochranu vzácný tento dar, avšak abychom mohli převzaty úkol bezpečně vyplnit, dáváme Vaší důstojnosti

na uváženu, nebylo-li by snad záhodno, aby FÚ Barnovský vystavil právní listinu, že kalich jenž nese nápis s věnování kalicha kostelu Barnovskému a jest tudíž vlastnictvím farního kostela Barnovského, přenechává k doživotnímu neobmezenému a bezplatnému užívání Vaší Důstojnosti, a že po smrti Vaší Důstojnosti jest kalich opět odevzdati farnímu kostelu Barnovskému“. P. Fritz přijal 14. prosince návrh konzistoře a rozhodl se, že „kalich zůstane, pokud žiji, v mém užívání a po mé smrti bude odevzdán majiteli – kostelu Barnovskému“. Přijal tedy návrh donace za živa (donatio inter vivos), ne až po smrti (donatio mortis causa).⁵⁴⁾ P. JUDr. Florian Fritz zemřel 22. srpna 1926.

V roce 1886 byla zrušena kuracie a ustavena farnost.

25.(?) září 1886 – 21. listopad 1893, P. Tomáš Kvapil, zpočátku lokální kurát, pak farář vypomáhal kolem roku 1890 v poutních sezónách ve Staré Vodě. Přijetí svého instituování v Barnově přijal a oznámil konzistoři 4. prosince. Přišel z Charvát, kde je zmiňován ještě v říjnu 1886. V inventuře za rok 1886 (která má 94 položek) uvedl v křížovém fondu novou informaci o fondu Clary Schustek, který vznikl k 1. říjnu 1870.⁵⁵⁾ Dne 15. června 1891 žádal konzistoř o dovolenou, aby mohl mít slavnostní kázání v Charváttech při primici jáhna Aloise Pýskavského z Drahlava. Nepřítomen měl být v době od 12. – 14. července 1891. P. T. Kvapil se narodil roku 1847 v Náměšti, ordinován byl roku 1874 a zemřel na akutní zánět ledvin 21. listopadu 1893 v Barnově na faře (čp. 51) ve věku 45 let 10 měsíců a 28 dní. Pohřben byl v Barnově 23. listopadu.⁵⁶⁾ O jeho úmrtí podal konzistoři zprávu budišovský děkan a libavský farář P. Adolf Koutný.⁵⁷⁾

listopad 1893 – duben 1894, P. Augustin Zenner, druhý budišovský kooperátor, který zemřelého krátkodobě zastupoval. Narodil se roku 1870, ordinován 1893, posledně působil v Běloutíně, zemřel 28. ledna 1917. Koncer ho neuvádí.

duben 1894 – 1906, P. Ludwig Koncer, konzistoř mu přeložení oznámila 28. března, do Barnova

Střed obce s kostelem a školou, 30. léta 20. století, archiv Jindřicha Machaly.

přišel z místa kooperátora ve Velkém Újezdu, tam ho vystřídal P. Franz Talmáček příšlý z Rychnova u Moravské Třebové. Také P. L. Koncer v případech potřeby v letech 1896–1901 vypomáhal u piaristů ve Staré Vodě. Z Barnova odešel do Halenkovic. Narodil se v roce 1865, ordinován 1888, zemřel v Čehovicích 22. ledna 1933.

1906 – 1912, P. František Drábek, farář v Barnově, odešel roku 1912 na faru do Klokočova. Zapojoval se do činnosti barnovského okrašlovacího spolku.⁵⁸⁾ Narodil se roku 1875, ordinován 1898, zemřel ve Vysoké 23. července 1924.

1912 – 1921, P. Jan Dědáček, přišel do Barnova ke konci roku 1912 z Loučky, kde byl administrátorem. V době jeho působení v Barnově se domlouvalo darování kalicha P. Fritzem. Narodil se roku 1880, vysvěcen byl v roce 1905, zemřel 19. prosince 1964.

1. červen 1922 – 1946, P. Wilhelm Schwarz, farář, rodák z blízké Staré Vody. Takto ještě zmíněn k roku 1942. Od 5. října 1925 jako administrátor spravoval exkurendo také Luboměř pod Strážnou. Narodil se 6. srpna 1887, ordinován byl 5. července 1911, primiční mši svatou měl pochopitelně ve svém rodišti. K roku 1914 (říjen?) zmíněn jako kooperátor ve Staré Vodě. V roce 1937 dostal pod správu exkurendo také Luboměř pod Strážnou. Od roku 1925 konzistorní auditor, právo nosit děkanský límec od roku 1934, konzistorním radou jmenován roku 1942. V době jeho působení přibýly k obvyklému mešnímu, zvonovému, varhannímu a k fondu K. Schustekové, hřbitovnímu kříži a sochy P. M. Lurdské (ten od roku 1927) tři nové fondy (Armenstiftung Dr. Theodor Kohn, Pfarrarmenfonds a Jubileums Armenfond). Poslední inventuru provedl k 31. prosinci 1940.⁵⁹⁾ Barnov byl jeho poslední farností u nás a on byl posledním barnovským farářem, po odsunu působil v diecézi Rottenburg. Zemřel v 89 letech v roce 1976 v Německu.

V Barnově se roku 1844 narodil Franz Klement, který vystudoval na kněze, vysvěcen byl v roce 1871. Např. v roce 1896 byl duchovním správcem v nedalekých Hraničních Petrovicích. Zemřel 11. května 1902 v Choryni.

Kříže

Kamenné kříže byly v obci snad jen dva, a to před hřbitovní zdí jihovýchodně od průčelí kostela a mezi staveními č.p. 7 a 8.⁶⁰⁾

Pomník padlým v první světové válce

Vysoký štíhlý pomník z bílého kamene, opatřený deskami z černého mramoru s nápisy stál na navršených čedičových valounech. Ve vrcholu byl ukončen tlapatým křížem z černého mramoru. Pomník vysvětil 11. června 1922 farář P. Wilhelm Schwarz. Z pomníku se zachovaly jen valouny.

Hranečník

Označoval místo styku hranic tří obcí, tj. Barnova, Luboměře pod Strážnou a Spálov, umístěn byl v tzv. Štolovém výmolu v údolí Něčinského potoka. Nyní na původním místě stojí jeho replika, originál je uložen v depozitu olomouckého pracoviště Národního památkového ústavu.

Kamenný erb

Erb majitele spálovského statku Kašpara Adama sv. p. ze Schertzu (1667–1685) byl původně zazděn na pilíři vjezdu do panského dvora v Barnově č. 1. Po zabrání Barnova do vojenského prostoru došlo k vyvrácení portálu vjezdu a k poškození erbu, který byl převezen do spálovského muzea. Po jeho zrušení přešel do soukromé sbírky Františka Šustka, ředitele spálovské školy a kronikáře, který na tuto skutečnost upozornil v časopisu Oderské vrchy,⁶¹⁾ který svého času redigoval.

Studánka

Dodnes zůstala v katastru obce nikdy nevysychající studánka s křišťálově čistou vodou.

Poznámky:

1) Nyní se užívá zkrácený název Všech svatých.

2) Např. Wolný 1863, po něm Stief 1896 a další, nověji Krška 2007 (zmínka o kostele v Barnově je uvedena v olomouckém zemských deskách v souvislosti se zmínkou o změně majitele potštátského panství). Též viz Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (ZAO), Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO), Inventáře far, v tom Barnov, 1804, karton č. 8288. I dále. Za překlad děkuji PhDr. Leoši Mičákovi. – I dále viz Wolný, 1863.

3) Stejně jako fary i v dalších obcích, které všechny nakonec zanikly vznikem vojenského prostoru, tj. Milovany, Zigartice, Rudoltovice a Luboměř pod Strážnou.

4) Též Malý 1931. – CC 1949 uvádí, že kuracie byla obnovena v roce 1781. Kostelní účty vedené od roku 1785 jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Olomouci (SOKAO) a v ZAO, pobočka Olomouc.

5) Míry Wolný 1863, přepočít Polášek 2001.

6) SOKAO, O 7–3, Archiv fary Barnov, 1. kart., sign. V, Listiny o posvěcení kostela, bohoslužebného náradí, ornátů apod., 1793–1927. Tam opis(?) potvrzení z 18. listopadu 1793 o benedikci kostela, listina na šedém ručním papíru bez pečeti. „Reverendissimi et Celssissimi Principis et D. D. Theodori Dei Gratia archiepiscop Olom. Ducit(?) etc etc Vicarius in Spiritualibus Generalis et officialis Carolus Godefridus Eques de Rosenthall vot totumque Archiepiscopale Consistorium. Text: Notum ... – Tamtéž, 18. listopadu 1793, originální listina s odlomenou

pečetf: „Reverendissimi et Celsissimi Principis ac Domini Domini Antonii Theodori D. gratia Archi-Episcopi Olomucensis, Ducis S.(?) K.(?) J. Principis Regia Capella Bohemicae nec non a Colloredo et Waldsee Comitibus Insignis Ordinis S. Stephani Regis apostoloci Magna Crucis Equitis Vicarius in Spiritualibus Generalis et Officialis Carolus Godefridus Etue de Rosenthal Episcopus Capharnensis Metropolitanae Ecclesiae Olomucensis Canonicus Capitularis Archidiaconus Oppaviensis Suffraganeus Olomucensis, Totamque Archiepiscopale Consistorium. Notum facimus ad perpetuam Dei Memoriam, quod neo-erecta ex Decreto et Munificentia Suae Sacrae Casareo Regiae Majestatis Ecclesiae locali Bernhaviensis sub Regio Districta Preroviensi, Decanata Budischoviensi ex Delegatione nostra Ritu Ecclesiae praescripto a Dno Vice: Decano Budischoviensi Parocho Wigstadiensi Dominica vigesima prima post Pentecosten, qua erat 13tia Octobris, ad Effectum Divina celebrandi Sacramenta administrandi aliaque Munia parochialia exercendi benedicta ferit. In quorum Fidem praesentes subscripsimus et officii nostri Sigillo muniri jussimus. Datum Olomucii in Curia Archiepiscopali Die 18. Novembris 1793. / Carolus Godefridus Epus / Franciscus Augustinus Assesor et Notarius“. – Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj, r. 10, 1995, č. 1–2, též Bärner Ländchen, 1994, č. 10.

7) P. Wilhelm Schwarz, viz str. 43.

8) Inventář z roku 1804, sepsaný 1. října 1804, údaje převzal Wolný 1863. Vybavení kostela se do doby jeho zrušení, resp. transferu inventáře, příliš nelišilo od toho, které je uvedeno v inventáři z roku 1804.

9) V inventáři z roku 1804 je uveden Josef(!) Frömmel. – Indra 1993, uvádí obraz hlavního oltáře s námětem P. Marie. – Jan Jiří Frömel, malíř církevních obrazů a portrétů, absolvent vídeňské akademie, s jehož díly se setkáme ještě v Čermné, Rudoltovicích, Staré Vodě a Velké Střelné. Narodil se 5. května 1754 ve Fulneku, kde také 14. února 1814 zemřel.

10) Schenková 1980. – Anton Blasch, malíř portrétů a církevních obrazů, narozen 1751 v Opavě, zemřel 30. března 1832 tamtéž.

11) Karel rytíř z Rosenthalu, narozen 1. října 1738 ve Slavonicích u Znojma, ordinován 10. listopadu 1758, zemřel 25. května 1800.

12) Rudolf svob. pán Thysebaert, narozen 29. dubna 1798 v Salcburku, ordinován 15. srpna 1822, posledně generální vikář, zemřel 12. května 1868.

13) Vilém svob. pán Schneeberg, narozen roku 1801 v Tyrolsku, ordinován roku 1824, posledně kapitulní probošt, zemřel 2. července 1880.

Ruiny kostela Všech svatých, bez data, archiv Jindřicha Machaly.

14) Gustav hrabě Belrupt-Thyssac, narozen 11. září 1818 v Opavě, ordinován 4. srpna 1842, zemřel 9. června 1895.

15) ThDr. Josef Hanel, narozen 18. března 1823 v Rázové, ordinován 26. července 1846, zemřel 16. dubna 1903.

16) ThDr. Josef Schinzel, narozen 15. března 1869 v Korunově u Krnova, ordinován 5. července 1892, zemřel 28. července 1944.

17) SOkAO, O 7–3, Archiv fary Barnov, 1. kart., sign. V, Listiny o posvěcení kostela, bohoslužebného náradí, ornátů apod., 1793–1927.

18) Sehnal 2004. – Mořic Hanačík se narodil ve Zlíně 5. ledna 1792, zemřel ve Spálově 24. července 1863.

19) ThDr. Johann Martinů, profesor křesťanské filosofie a dogmatiky, magistr gregoriánského chorálu, narozen v Paskově 10. srpna 1881, ordinován 15. července 1914, zemřel 2. ledna 1940.

20) Např. v inventáři sepsaném k 16. červenci 1903 je uveden následující notový materiál: Messe in D wom Böhm.; Messe in Es wom Faulhuber; Messe in G wom Richter (2x); Messe in C; Pastoral Messe in D wom Frenzel; dtto in C wom Alois Bauer; Messe in C; Messe in Es wom Obersteiner; Messe in D; Messe in F wom Büchler; Messe in D wom Richter; Messe in G wom Richter; Messe in G wom Alois Bauer; Messe in C wom Büchler; Requiem in Es wom Richter. Potud mše (14), dále litanie (5): Lýtanei(?) in C wom Taschke; dtto in G wom Richter; dtto in F wom Schiedermayer; dtto in D wom Taschke; dtto in B. Ofertoria. Ave aj. skladby: Ofertorium u. Regina Coeli; Ave (3 různá); Duett in F für Bass u. Clarinett Solo; Gradual in G für Bass Solo; Gradual in C; Gradual in C und Pastoral Pangelinqua; Sinfonie hraná při procesí Božího Těla; Pangelinqua (18). – SOkAO, O 1–1, Archiv obce Barnova, inv. č. 7, sign. III/4, Církevní záležitosti, 1903–1913, karton č. 1.

21) Hans Knauff, opavský mistr zvonář. – Indra 1993, uvádí u zvonu z roku 1638 váhu 30 liber. – Rok 1701 uvádí inventář ZAO, pobočka Olomouc, fond ACO, Inventář fary Barnov z roku 1804, kart. 8288 a ZAO, pobočka Olomouc,

Pozůstalost dr. Nevěřila, inv. č. 97–99. – Polášek 2001, uvádí u nejstaršího zvonu hmotnost asi 580 kg, dále uvádí k roku 1808 pořízení dalších dvou zvonů.

22) V prosinci 1864 psal farář konzistoři ohledně zvonu, v dopisu je uveden zvonář L. (Leopold František) Stanke. Snad právě on odlil velký barnovský zvon. ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Barnov, 1785–1897, karton č. 2914.

23) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Kostelní účty v opisech, v tom Barnov, 1885–1940, karton 8229.

24) Rechnung der Curatie-Kirche zu Bernhau Tit. OO. SS. und der bei derselben sich befindlichen versihiedenen Stiftungen für das Jahre 1887. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, v tom Barnov, 1804, karton č. 8288.

25) Např. v roce 1858 to bylo 19. června. Ve Staré Vodě se setkala s velmi slavnostním procesím od sv. Mořice z Olomouce.

26) Např. v době mezi 1. a 8. listopadem 1932.

27) SOKAO, O 7–3, Archiv fary Barnov.

28) Wenzel 1987, údaje převzal Zatloukal. Podobně tomu bylo v Jestřabí, ale v jiných obcích Libavska, kde také některé domy bývaly zdobeny výklenky, do kterých se vkládaly sošky světců.

29) Podrobnosti o zániku farnosti a o změnách způsobených odsunem německého obyvatelstva a následným vznikem Vojenského tábora Moravský Beroun a Vojenského újezdu Libavá, viz Krejčová 2007.

30) Tato formulace naznačuje, že v Barnově šlo o tzv. divoký odsun.

31) SOKAO, M 1–30, ONV Olomouc-venkov, inv. č. 111, 1, Personální spisy místních správních komisí Barnov, Nová Ves nad Odrou, Čermná, Keprtovice, Luboměř p/S, Město Libavá, Milovany, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice, Zigartice, 1945–1946, karton 204. I dále.

32) V roce 1930 žilo v Barnově 353 osob, v prosinci roku 1945 380 osob.

Část Barnova, 30. – 40. léta 20. století, archiv Jindřicha Machaly.

33) P. Augustin Spurný, arcibiskupský rada, narozen 12. července 1903 v Třebčíně (farnost Slatinice), ordinován 5. července 1929, v Novém Hrozenkově působil od roku 1940 až nejméně do roku 1973, zemřel 9. října 1993 v Kněžském domově na Moravci.

34) Farní kostel sv. Jana Křtitele vyhořel 19. dubna 1945, doposud je postupně opravován.

35) P. Oldřich Beránek, narozen 17. února 1912 v Prostějově, ordinován 5. července 1936, zemřel ve Šternberku 13. června 1998.

36) Samek 1999.

37) Konečný 1994(?).

38) P. Jaroslav Franc, narozen 1913, ordinován 1937, zemřel 14. dubna 1964.

39) P. Josef Byrtus, narozen 21. února 1935 v Bukovci, ordinován 22. června 1958, nyní na odpočinku.

40) Kamenný kříž je složen ze dvou částí, horní má výšku asi tři metry, sokl asi dva metry. Na přední straně je podstavec opatřen českým čtyřřádkovým nápisem: POCHVÁLEN BUĎ JEŽÍŠ KRISTUS, na zadní straně třířádkovým nápisem: Postavila obec Příluky L. P. 1947. – Za pořízení fotografií a informaci o rozměrech děkuji místostarostovi Lešné ing. Jaromíru Remešovi. K upřesnění původu kříže se vrátíme v připravované kapitole o Luboměři pod Strážnou.

41) Arcibiskupský archiv v Olomouci, karton 233/15.

42) Arcibiskupský archiv v Olomouci, karton A 234/8.

43) Konečný 1994(?). Údaje přebrala i publikace Vojenské újezdy Armády České republiky.

44) Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj, r. 8, 1993, č. 1 – 2, kresba Miroslava Šustka.

45) Téměř u žádné obce Libavska není znám zakladatel ani doba založení. – Šustek, 1995.

46) E. Ambrosch ve svém proslovu mj. uvedl: „Vzpomínám na náš kostel a na našeho nejdůstojnějšího pana faráře Wilhelma Schwarze, jemuž děkujeme, že jsme zůstali dobrými křesťany a občany Barnova“.

47) První sloka: „Hluboko v údolí, mezi kopci, můj krásný domov leží, zelené louky, zelená údolí obklopená keří“.

48) Pořadí kněží sestaveno dle Wolného 1863, CuC (různé ročníky), CC (různé ročníky), někteří Sehnal 1906 a Sehnal – Hadamčík 1937 a doplněno o ZAO, pobočka Olomouc, ACO, E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Barnov, 1785–1897, karton č. 2914 a o SOKAO, O 7–3, Archiv fary Barnov, 2. kart., VI, Posloupnost farářů, 1785–1922.

49) Krška 2007.

50) P. Theodor Franz Berndt se také psal Bernth či Berndr. ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, Stavby, přestavby, opravy kostelů, v tom Barnov, 1883–1931, karton č. 4551. –

ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Barnov, 1785–1897, karton č. 2914. I dále.

51) P. Karl Proschke se podepisuje jako administrátor v Barnově např. 11. ledna 1873. ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Barnov, 1785–1897, karton č. 2914.

52) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Kostelní účty v opisech, v tom Barnov, 1885–1940, karton 8229.

53) Rechnung der Curatie-Kirche zu Bernhau Tit. OO. SS. und der bei derselben sich besindlichen vershieden Stiftungen für das Jahre 1885. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, v tom Barnov, 1804, karton č. 8288.

54) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Kostelní účty v opisech, v tom Barnov, 1885–1940, karton 8229.

55) Rechnung der Curatie-Kirche zu Bernhau Tit. OO. SS. und der bei derselben sich besindlichen vershieden Stiftungen für das Jahre 1870. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, v tom Barnov, 1804, karton č. 8288.

56) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Barnov, 1785–1897, karton č. 2914.

57) P. Adolf Koutný, arcikněz šternberský, děkan budišovský a farář libavský byl v roce 1901 jmenován kanovníkem kroměřížským. Msgr A. Koutný, cubicularius, asesor, zemřel 11. dubna 1912. Narodil se v roce 1837, ordinován byl roku 1862.

58) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Kostelní účty v opisech, v tom Barnov, 1885–1940, karton 8229.

59) Totěž.

60) CC pro rok 1949; též katastrální mapa.

61) Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj, r. 9, 1966, č. 3 – 4.

Prameny

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (ZAO) *Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO), (1202) 1452–1950*

Sign. E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Barnov, 1785–1897, karton č. 2914.

Sign. G 1, Stavby, přestavby, opravy kostelů, v tom Barnov, 1883–1931, karton č. 4551.

Kostelní účty v opisech, v tom Barnov, 1770, 1784–1857, 1859–1884, karton č. 8228.

Kostelní účty v opisech, v tom Barnov 1885–1940, karton č. 8229.

Inventáře far, v tom Barnov, 1804, karton č. 8288.

Fond Arcibiskupská konzistoř v Olomouci je majetkem Arcibiskupství Olomouckého ve správě ZAO, pobočka Olomouc.

Státní okresní archiv v Olomouci (SOKAO)

Pomník padlým v první světové válce, 40. léta 20. století, archiv Jindřicha Machaly.

O 1–1, Archiv obce Barnova

Inv. č. 7, sign. III/4, Církevní záležitosti, 1903–1913, karton č. 1.

O 7–3, Archiv fary Barnov

Č. knihy 29 – 34, kostelní účty, 1785–1938.

1. karton, sign. V, Listiny o posvěcení kostela, bohoslužebného náradí, ornátů apod., 1793–1927.

2. karton, VI, Posloupnost farářů, 1785–1922.

M 1–30, Okresní národní výbor Olomouc-venkov, 1945–1949

Inv. č. 111, 1, Personální spisy místních správních komisí Barnov, Nová Ves nad Odrou, Čermná, Keprtovice, Luboměř p/S, Město Libavá, Milovany, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice, Zigartice, 1945–1946, karton 204

Arcibiskupský archiv v Olomouci

Karton č. 233/15.

Karton č. A 234/8.

Konzistorní archiv v Olomouci

Korespondence.

Jiné prameny

Katastrální mapa, b.ú., majetek autorky.

Konečný, Martin: *Bakalářská práce na téma: Vývoj vojenských výcvikových prostorů v pohraničních oblastech s důrazem na VVP Libavá.* Brno, Vojenská akademie Brno, Fakulta velitelská a štábní (po roce 1994).

Krejčová, Jana: *Stará Voda. Poutní místo sv. Jakuba Většího a sv. Anny. Chronologie*. Olomouc 1997. Rukopis.

Zatloukal, Jan – Zatloukalová, Žofie: *Kronika obce Daskabát*. Různá léta.

Literatura

Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis a Curenda consistoralis, různé ročníky, zkráceně ACO.

Bärner Ländchen, 1994, č. 10.

Catalogus venerabilis Cleri Archidioecesis olomucensis, různé ročníky, zkráceně CuC.

Indra, Bohumil: *Příspěvky k biografickému slovníku výtvarných umělců na Moravě a ve Slezsku v 16. až 19. století*. In: Časopis Slezského zemského muzea, série B, 1993, č. 43.

Krejčová, Jana: *Stará Voda. Osud poutního areálu po roce 1945. I. část*. In: POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, č. 1, roč. 2007; totéž, II. část.

In: POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, č. 2, roč. 2007; *Libavsko v letech 1945–1960 s přihlednutím k osudu církevního majetku*. POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry, r. 10, 2007, č. 3.

Krška, Ivan: *Z dějin duchovní správy v Potštátě*. In: Potštátský zpravodaj, 2007, č. 1 – 6; 2008, č. 1 – 2.

Malý, Josef: *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Libavský okres*. Musejní spolek, Brno 1931.

Mlčák, Leoš: *Zvony olomouckého okresu. Katalog. Umělecké památky olomoucké oblasti*. Svazek 1. Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, Olomouc 1986.

Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj, r. 8, 1993, č. 1 – 2; r. 9, 1996, č. 3 – 4; r. 10, 1995, č. 1 – 2.

Polášek, Jaromír: *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Agave, Český Těšín 2001.

Samek, Bohumil: *Umělecké památky Moravy a Slezska 1. A – I; 2. J – N*. Academia, Praha 1994, 1999.

Sehnal, Antonín: *Necrologium Cleri saecularis ac regularis Archidioeceseos Olomucensis ab Anno 1855–1905*. Hranice, Proventus Sodalitati S. Theodori applicabitur (nakladatel?) 1906.

Sehnal, Antonín – Hadamčík, František: *Necrologium Cleri saecularis et regularis Archidioeceseos Olomucensis, 1875–1937*. Jednota kněží arcidiecése olomoucké, Olomouc(?) 1937.

Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě. 1. Varhanáři*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2003.

Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě. 2. Varhany*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2004.

Schenkova, Marie: *K dějinám malířství 19. století ve Slezsku*. In: Časopis slezského muzea, série B, 1980, č. 29.

Stief, W.: *Topographie des politischen Bezirkes Sternberg in Mähren, mit besonderer Berücksichtigung der Ortsgeschichte und Statistik nach amtlichen und autorisierten Quellen bearb. von... Sternberg, F. Pialek (1896)*.

Šustek, František: *Pamětní kámen zaniklé dědiny Barnova*. In: Oderské vrchy. Vlastivědný zpravodaj, r. 10, 1995, č. 1 – 2.

Wenzel, Karl: *Heimatsbuch Kreis Bärn. Heimatkreis Bärn e. V. Langgöns, Marburg 1987*.

Wolný, Gregor: *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. I. Abtheilung. Olmützer Erzdiöcese. V. Band. Selbstverlag, Brünn 1863*.

Jana Krejčová, Olomouc

Část obce, 30. – 40. léta 20. století, archiv Jindřicha Machaly.

Ochotnické divadlo v Polance nad Odrou

Chci vás seznámit zejména s vrcholným obdobím ochotnictví v naší obci, kdy v prvním poválečném dvacetiletí bylo sehráno 88 premiér a nespočet repríz, i s divadelními a kulturními tradicemi (divadlo, hudba a zpěv) a jejich propojeností.

Blížkost průmyslové Ostravy a dobré spojení s ní vlakem a později tramvají vytvořily po vzniku republiky 1918 podmínky pro výstavbu rodinných domků. Po parcelaci rostou kolonie rodinných domů se zahrádkami, v Polance žijí před válkou téměř čtyři a půl tisíce českých obyvatel. Spolky – hasiči, Sokol a dechová hudba – rozvíjejí činnost, vznikají nové – DTJ, Orel, Sportovní klub.

Rozvíjí se nejen tělovýchova, ale celý společenský život. Spolky mají své knihovny, hrají divadlo, které je také zdrojem příjmů k úhradě nákladů na činnost, ale především obohacuje kulturní život, vytváří umělecké hodnoty v základní formě, zušlechťuje a pozvedává.

Předválečné období

Divadlo hrají nejen Sokolové, ale i členové Dělnické tělocvičné jednoty – ti si postavili svůj Dělnický dům, ale také i početně menší Orli (i ti si vystavěli svou Orlovnu), hrají také členové Církev Československé husitské se svým vzdělávacím spolkem „Libuše“.

Přímé dokumentace je poskrovnu, ale obrázkem té doby je velké divadlo v přírodě – provedení hry „Husité“ v oblasti Sokolské louky vedle rybníka pod zámkem v roce 1935. Podle pamětníků ve hře účinkovalo kolem 300 herců. Bitva husitské jízdy s křížáky se odehrávala na přilehlé stráni. Kolik koní, vozů a výbroje k tomu bylo zapotřebí, se nám nedochovalo. Snad si uděláme představu podle dvou obrázků kulís – hradeb a krojovaných herců před nimi.

Husité, r. 1935.

Divadlo za okupace

Polanka n. O., ryze česká obec, byla okupována německým vojskem 10. října 1938. Byli jsme připojeni k Velkoněmecké říši, celá obec až po Odru.

Němci hned odstranili české nápisy i český citát z Komenského na škole. Pomocí vojska a četnictva rozehnali sročení občanů u školy proti odstranění českého nápisu na škole. Do školy byl dosazen německý ředitel, český starosta odvolán... Odra tvořila hranici státu, do Ostravy jsme jezdili jako do zahraničí, na propustku. Mládež musela na práci do Německa, čeští sedláci byli vyhnáni ze svých statků.

Veškerá spolková činnost byla zakázána, nesmělo se tedy ani hrát české divadlo.

A přece jsme hráli! Doma, na dvorku, na zahradě. S primitivně vyrobenými loutkami a maňásky jsme pro mladší děti hráli nebo vymýšleli příběhy Kašpárka, Škrholy, Honzy. Hráli jsme také jako děti pohádky. Oponou byla deka zavěšená na šňůře mezi stromy. Kroje z papíru, vlastní výroby. Ale kouzlo divadla tu bylo i v těch zlých letech války.

Legendární rok 1945

Radost z nabyté svobody už dnes sotva někdo pochopí. Formuje se život ve svobodné vlasti, spolky obnovují svou činnost, též i Sokol, DTJ a Orel. Jsou pokusy sjednotit divadelní činnost v obci do jediné organizace. A tak vzniká „**Sdružení divadelních ochotníků v Polance nad Odrou**“. Ustavující členská schůze se koná **25. září 1945** v klubovní místnosti hostince u Dluhošů, který se pak na dlouhá léta stal centrem ochotnické činnosti v Polance nad Odrou. Je zdůrazněna nepolitická a nestrannická činnost Sdružení a potěšitelná je zvláště přítomnost mladých členů. Od této chvíle je vedena kniha zápisů (= zápisy jednatele) až do 2. března 1952.

Za pouhé tři měsíce roku 1945

provedlo Sdružení divadelních ochotníků tyto premiéry:

Kouzelný prsten (Jaroslav Průcha), divadelní pohádka, 15. 10. 1945

Černožlutí dravci (Fr. Sedláček), historická hra z 1. svět. války a alegorické scény

Slavný den (Aug. Opěla), 27. a 28. října 1945

Loutkové představení (bližší údaje nejsou známy), v listopadu 1945 u Dluhošů

Program Mikulášských zábav – jednoaktovky, 6. 12. 1945

Naši baráčníci (Pavel Petr) – první opereta (hra se zpěvy), 25. a 26. 12. 1945

Silvestrovské programy (scénky, kuplety) – v Dělnickém domě, u Dluhošů, u Riedlů, 31. 12. 1945

Rok 1946

(Ples divadelních ochotníků – I. společenský ples, 26. ledna 1946 u Dluhošů)

Soucít (hra Frant. Sokola-Tůmy), 10. 3. 1946
– ve prospěch poškozeného Slezska
Poslední muž (Frant. X. Svoboda), 21. 4. 1946
Vesnický zrádce (R. Branald), 5. a 19. 5. 1946
(2. 6. 1946 pořádáno Kácení máje s programem
za spoluúčasti SK Polanka)

Handleř Binar (Arnošt Chamrád) – hra v opav-
ském nářečí, 18. 8. a 5. 9. 1946 v Polance,
21. 9. 1946 v Klímkovicích. V rámci kmotrovství
českého města Tábor nad slezskou obcí Polankou
n. O. sehráno 27. 9. 1946 v Sezimově Ústí a 26.
a 28. září 1946 v Táboře. (Hra měla ještě čtyři
reprízy v r. 1948 – v Ostravě-Přívoze, v Polance,
v Kostelci a v Prostějově.)

Mé štěstí má zlaté vlasy (Bohumír Polách), hra
se zpěvy, 25. a 26. 12. 1946

Rok 1947

(Společenský ples ochotníků, 18. 1. 1947 v sále
u Dluhošů)

Jindra (Václav Vrána), 6. a 7. 4. 1947

Jak jsem se měl po smrti (B. Rajská-Smolíková),
18. 5. 1947

Naši furianti (Lad. Stroupežnický) – po válce
první divadlo v přírodě, 3. 8. 1947 (v údolí potůč-
ku na Skotnici u statku Rud. Neuwirtha)

Hrobčický z Hrobčic, 18. 10. 1947

Kříž u potoka (Na prokletém gruntě),
9. 11. 1947

Perly panny Serafinky (Rud. Piskáček, Jiří
Balda, Em. Brožík) – opereta (s orchestrem), 25.
a 26. 12. 1947

(V roce 1947 začala korespondence s básníkem
Petrem Bezručem – viz dále.)

Naši furianti, r. 1947.

Rok 1948

(Ples divadelních ochotníků, 24. 1. 1948)

(Div. spolek J. K. Tyl v Polance-Janové sehrál
2. 5. 1948 hru Srdeční injekce)

(Hosté z Tábora sehráli v Polance hru K. Simo-
nova Ruská otázka, 16. 5. 1948)

Jan Výrava (Frant. Adolf Šubert) – druhé di-
vadlo v přírodě, 22. 8. 1948. Velkolepá výprava
– kulisa zámku, kostýmy, mnoho účinkujících.

Lešetínský kovář (Tomáš Hubený), 28. 10.
1948, repríza 30. 10. 1948. Hra byla zakončena
živým obrazem.

Sirotek v Radhošti (Viktor Nejedlý), 6.
a 7. 11. 1948

Sluneční paseka (A. T. Urban), 25. 12. 1948

Nevěsta dle receptu (Jan Sellé), 26. 12. 1948

Jan Výrava, r. 1948.

Rok 1949

(Společenský ples divadelních ochotníků v lednu
1949)

Z českých mlýnů (Karel Fořt - E. M. Starý)
– hra se zpěvy a hudbou, 17. a 18. 4. 1949

Noc v Hlubokém (Trhani) (Matěj Bor),
8. 5. 1949

Paní Marjánka matka pluku (J. K. Tyl, hudba
E. Košťál, J. Bouch) – třetí divadlo v přírodě, hra
se zpěvy a hudbou, 11. 9. 1949

(Zájezd div. ochotníků do Kostelce a Prostějova,
17. a 18. 9. 1949 – dvě reprízy hry Arnošta
Chamráda Handleř Binar)

Vzpomínky na Karla Hašlera - 16. 10. 1949
– hudební pořad – sólisté, čtyřicetičlenný smíšený
pěvecký sbor, orchestr

Paličova dcera (Jos. Kajetán Tyl),
28. 10. 1949

Lucerna (Alois Jirásek), 25. a 26. 12. 1949

Rok 1950

Noc na Karlštejně (Jaroslav Vrchlický), 10. 4.
a 16. 4. 1950

Mordová rokle (Miloslav Stehlík), 11. 6. 1950
v Polance a 30. 9. 1950 ve Staré Bělé

Pasekáři (Frant. Sokol-Tůma), divadlo v přírodě,
13. a 14. 8. 1950

(Oslava narozenin Petra Bezruče, Den horníků,
15. 9. 1950)

Vojnarka (Alois Jirásek), 29. 10. 1950

Hrátky s čertem (Jan Drda), 2. a 3. 12. 1950

Strakonický dudák (Jos. Kajetán Tyl), 25.
a 26. 12. 1950

Pasekáři, r. 1950.

Pasekáři, r. 1950.

Rok 1951

(Společenský ples divadelních ochotníků,
14. 1. 1951 v sále u Dluhošů)

Radúz a Mahulena (Julius Zeyer), 25.
a 26. 3. 1951

Maryša (Alois a Vilém Mrštíkovi), 9.
a 10. 9. 1951, hrálo se třikrát v přírodě, z toho jednou
večer při umělém osvětlení

Patnáctý březen, 28. 10., 10. a 11. 11. 1951

Svatba v Malinovce (Boris Alexandrov) – jedna
z neúspěšnějších operet, 25. a 26. 12. 1951
(tři představení s orchestrem, sólisty a sbory)

Rok 1952

(Společenský ples divadelních ochotníků
2. 2. 1952)

Tvrdohlavá žena (Jos. Kajetán Tyl), Velikonoce
1952

Tři reprízy operety Svatba v Malinovce –
15. 5. 1952 v Polance, 16. 5. 1952 ve Svinově
a 17. 5. 1952 v Josefovích u Klimkovic

Gorali (Frant. Sokol-Tůma) – divadlo v přírodě,
17. 8. 1952

Estrádní večer hudby a zpěvu, 28. 9. 1952
– smíšený pěvecký sbor (35 členů) a orchestr,
sólisté

Platon Krečet (Alexandr Kornejčuk),
26. 10. 1952

Rok 1953

(Společenský ples divadelních ochotníků,
31. 1. 1953)

Děvče z předměstí (Rudolf Piskáček) – opereta,
5. 4. a 28. a 29. 5. 1953

Jarní hromobití (Miloslav Stehlík), 9. 5. 1953

Na letním bytě (Josef Štolba), 30. 8. 1953

Nejlepší synové a dcery (Vladimír Semrád) – hra
o Juliu Fučíkovi, 8. a 9. 11. 1953 v Polance,
5. 12. v Klimkovicích a 12. 12. 1953 v Porubě

Mamzelle Nitouche (Hervé) – klasická opereta
s orchestrem, 25. a 26. 12. 1953, repríza
1. 1. 1954

Mamzelle Nitouche, r. 1953.

Rok 1954

(Společenský ples divadelních ochotníků,
30. 1. 1954)

Děvčátko z kolonie (Rudolf Kubín) – opereta,
18., 19. a 25. 4. 1954, repríza v Dolní Lhotě
30. 4. a 11. 5. 1954 v Olbramicích

Neohrožený Mikeš – pohádka, 29. 5. 1954

Naši furianti (Ladislav Stroupežnický) – divadlo
v přírodě – nové nastudování, 29. 8. 1954

Ženitba (N. V. Gogol), 19. 9. 1954

Matka (Karel Čapek), 30. 10. 1954

Perly panny Serafinky (Rud. Piskáček, J. Balda
a Em. Brožík) – opereta s orchestrem (nové na-
studování), 27. a 28. 12. 1954

Naši furianti, r. 1954.

Rok 1955

(Šibřinky – 15. a 16. 1. 1955)

Pohádkové odpoledne, 6. 2. 1955**Dámy a husaři**, 8. 5. 1955**Sládci** (K. J. Erben), 25. 6. 1955

(Divadelní karneval na zahradě u Dluhošů – léto 1955)

Měsíc nad řekou (Fráňa Šrámek), 15. 10. 1955**Talisman** (Johanes Nestroy, Kulhánek - Fišer), 25. a 26. 12. 1955**Rok 1956**

(Společenský ples divadelních ochotníků, leden 1956)

Pražský flamendr (J. K. Tyl), 1. 3. 1956
v Polance, pak ve Studénce**Dáme se rozvést** (Ota Šafránek), 21.

a 22. 4. 1956, repríza 28. 5. 1956 v Dol. Lhotě

Dovolená s Andělem (Julius Kalaš), 25.

a 26. 12. 1956 – opereta s orchestrem a pěveckým sborem

Rok 1957 – 7 premiérových pořadů!

(Ples vousatých, leden 1957 – půlnoční scéna Sněhurka a sedm trpaslíků)

Zamilovaní (Carlo Goldoni) – komedie, 21.

a 22. 4. 1957

První polanský hadač, květen 1957 – obdoba televizního programu, autorský pořad**Otec** (Alois Jirásek), 11. 8. 1957, repríza

18. 8. 1957

(Zájezd div. ochotníků do neznáma se soutěžemi, 25. 8. 1957)

Večer Petra Bezruče k jeho 90. narozeninám – kult. Program, 14. 9. 1957

Noc pod Čerchovem (Jaroslav Janovský), 12. 10. 1957 – začínající ochotníci**Inteligenti** (Milan Jariš), 23. 11. 1957**Druhý mikulášský hadač**, 7. 12. 1957 – autorský pořad**Jak přišla basa do nebe** (Marie Kubátová), 25. a 26. 12. 1957**Rok 1958**

(Společenský ples divadelních ochotníků, 15. 2. 1958)

(Pochování basy se scénkou, 18. 2. 1958)

Velikonoční hadač s hudbou OB Polanka, 6. 4. 1958 – autorský pořadV rámci přehlídky LUT uvedena hra M. Jariše **Inteligenti**, 24. 5. 1958**Jeden den v pekle** (F. Bartoš - J. Balda, hudba J. Král) – hra pro 4 osoby, 25. 12. 1958**Západ slunce na horách**, 20. 7. 1958**Dr.** (Bronislav Nušič) – veselohra, 26. 12. 1958 a 1. 1. 1959**Rok 1959**

(Společenský ples div. Ochotníků, 7. 2. 1959)

(Pochování basy, 10. 2. 1959)

Repríza veselohry „Dr.“ ve Zliechově na Slovensku, 7. a 8. 3. 1959

(Zájezd divadelních ochotníků do neznáma, 23. 8. 1959)

Mirandolina (Paní hostinská) (Carlo Goldoni), 29., 30. 3., 18. 4. a 19. 4. 1959**Ondřej a drak** (Viktor Dyk), 9. 5. a 16. 5. (dvakrát) 1959**Černá vlajka** (František Pavlíček), 22. 11. a 25. 12. 1959 v Dělnickém domě v Polance

Večer tříaktový, 26. 12. 1959

Opuštěná (Eduard Bass)**Hříšná žena** (Jack London)**Jak lhal jejímu manželu** (Bernard Shaw)**Rok 1960**

(Společenský ples divadelních ochotníků, 6. 2. 1960)

Černá vlajka – repríza na II. krajské přehlídce v Háji-Smolkově, 9. 4. 1960

Sto dukátů za Juana (Vlad. Dvořák a Zd. Petr)

– hra se zpěvy, orchestr, 17. 4. 1959

Šestka z mravů (Virgil Stoenescu a Octavian Sava) – hrál odbor mladých, 24. 9. 1960, repríza

5. 11. 1960 v Butovicích

Půlnoční mše (Peter Karvaš) – drama,

25. 12. 1960 v Polance

*Sto dukátů za Juana, r. 1960.***Rok 1961**

(Společenský ples divadelních ochotníků, 21. 1. 1961)

Reprízy divadelních her na zájezdu ve Zliechově na Slovensku, 25. 2. 1961 (odpoledne Šestka z mravů a večer Půlnoční mše), též 26. 2. 1961

Dalskabáty – hříšná ves (Jan Drda), 2. a 3. 4. 1961**Příliš štědrý večer** (Vratislav Blažek), 25. a 26. 12. 1961**Rok 1962**

Repríza hry Příliš štědrý večer, 1. 4. 1962 ve Svinově

Radúz a Mahulena (Julius Zeyer), podzim 1962
(nové nastudování)

Šťastnou cestu! (V. Rozov) – 17. 6. 1962 – hrál
odbor mladých.

Rok 1964

Paní Piperová zasahuje, podzim 1964

Trosečníci na Cidlině (kabaret), 25. 12. 1964

Rok 1965

Trosečníci na Cidlině – repríza, 1. 1. 1965
a 28. 8. 1965, dále v Tisku 20. 3. 1965,
v Libhošti 23. 3. 1965 a ve Slatině 29. 8. 1965

Rok 1969

Muziky, muziky (hra o Františku Kmochovi
se zpěvy a orchestrem), 26. 12. 1969

Konec zlatých časů

Touto hrou končí v Polance zhruba dvacetiletá
poválečná éra rozvoje a rozkvětu ochotnického
divadla, jaká nemá obdoby. Když si spočítáte
**všechny premiérové hry a pořady, vyjde vám číslo
88.** Reprízy už nikdo nikdy nespočítá, nejsou nikde
důsledně zapsány.

Každá hra se hrála minimálně dvakrát v Polance,
úspěšnější hry třikrát i čtyřikrát. Hrál se většinou
v sále U Dluhošů s kapacitou 300–400 míst, vět-
šinou byl sál zaplněn. Sál v Dělnickém domě, kde
se některé hry hrály, měl ještě větší kapacitu.

Zájem o divadlo v Polance byl velký. Poklesl
až s rozvojem televizního vysílání na Ostravsku
v šedesátých letech minulého století. Dalším fakto-
rem byla blízkost Ostravy a dobré dopravní spojení
s ní, možnost stále většího kulturního využití.

Jak je možné nacvičit tolik premiérů?

Ochotnický soubor měl širokou členskou základ-
nu, kolem 100–120 osob. Nacvičovaly se současně
i dvě hry. Činnost řídil velmi aktivní výbor (kolem
dvanácti členů), z každé výborové schůze se psal
podrobný zápis (dochovala se kniha zápisů), konaly
se členské schůze a valné hromady. První režiséři
absolvovali v Bílovci a v Ostravě kurs pro režisé-
ry, spolek organizoval odborné školení pro herce
(dějiny divadla, jazyková a pohybová kultura, práce
na jevišti, kursy líčení apod.). Existovala režisérská
rada, dělal se dramaturgický plán.

Své místo měla i práce s mládeží. Hledaly
se talenty mezi mladými, zapojovali se nejdříve
do komparsu, zejména při hrách v přírodě, postup-
ně do větších rolí. Některá představení hráli vý-
slovně mladí, např. Hrátky s čertem, Západ slunce
na horách, Šestka z mravů. Uplatňovali se nadaní
recitátoři ze školních soutěží a herci ze školních
divadelních představení.

Za vším stojí osobnosti

Především režiséři, tvůrci náročných scén, herci,
obětaví pracovníci spolku. Aspoň ve stručném sou-
hrnu je třeba se o nich zmínit.

K těm nejstarším a nejvýznamnějším patřil Adolf
Görtler. Režiroval 12 her a hrál titulní roli ve hře
Jan Výrava v roce 1948, hrál v mnoha hrách.
Druhým nejčastějším režisérem byl Ladislav (Slávek)
Berger – 11 her. Byl dlouholetým předsedou diva-
delního spolku, hercem, obětavým pracovníkem.
K trojici těch nejzasloužilejších patří ještě Josef
Kavala. Režiroval rovněž 11 her a v řadě her hrál
významnější role. Vítězslav Plechatý režiroval de-
setkrát. Ke starší generaci režisérů patřil Antonín
Podešva (6 her). Nejmladším z té starší generace
byl Oldřich Pechanec, režiroval třikrát, stejně jako
Zdeněk Vavroš a Ivo Martínek, ti byli ještě mladší
(nar. 1932, 1933).

Dvakrát režirovali Julie Hrubošová, Miloš Mikulka,
František Berger, Josef Stareček, Josef Mazur
a Jan Korčák. Jednu hru režirovali Rudolf Ulmann
(Handleř Binar, hrála se desetkrát), Vladimír Pavlíček,
Magda Teichmannová, Bohumír Peš, Jaroslav Král,
Irena Gráfová, Jan Kavala a Miluše Starečková.

Divadelní orchestr dirigoval a pěvecký sbor řídil
dirigent Miloš Sojka, po jeho smrti v roce 1968
Jaroslav Král.

Nejčastějším výtvarníkem scény a ochotnickou
legendou byl Karel Kořínek. Ten byl tvůrcem
obrovských staveb v divadle v přírodě – zámek
ve hře Jan Výrava, vesnice v obou inscenacích
Našich furiantů, Pasekářů, Paní Marjánka matka
pluku, kláštera v Mamzelle Nitouche aj. Vytvořil
scénu ke 42 divadelním hrám. Druhým takovým
obětavcem byl František Berger (též výtvarník kroni-
ky – viz dále). Dalšími byli Vojtěch Kratochvíl, poz-
ději Štěpán Vilkoňský. Technicky pomáhal František
Petruška, líčení dělal Josef Rypel...

Herci

Za celou tu éru to byly stovky herců a hereček
velkých i menších rolí.

Ze starší generace vynikali již zmíněný Adolf
Görtler, Vladimír Pavlíček, Rudolf Pavlíček, Josef
Košák, Karel Kořínek, Ludmila Kolářová, Antonie
Kovalčíková, Julie Hrubošová, Magda Teichmannová,
Irena Gráfová, Josef Stareček, Marie Bergrová,
Josef Kavala, Jan Kavala, Bohumil Dluhoš, Marie
Návrátová, Václav Teichmann, z tehdejších mladších
vynikali Jenda Gelnar, Zdeněk Kavala, Ivo Martínek,
Zdeněk Vavroš, Miluše Miková-Starečková, Jan
Korčák, z další generace Věra Michalčíková-
-Tomášková, Iva Bergrová-Krakovská, Petr Böhm,
Libuše Kutáčová, Dana Kotalová aj.

Zpěváci

Při inscenacích operet a her se zpěvy se uplat-
nili místní talentovaní zpěváci, například Magda
Teichmannová, Josef Stareček, Irena Gráfová,

Hospoda U Dluhošů bývala centrem ochotnické činnosti
(Foto Ondřej Mittner).

Věra Živocká (matka korepetitorky ostravské opery), Rudolf Podolský, Jan Gelnar, Zdeněk Kavala, Luba Figalová-Sonková (později hrála a zpívala v opeře v Opavě a v Brně), Josef Košař, Emilie Kavalová, sourozenci Miroslav a Věra Uhlířovi, Dana Kotalová a jiní.

Zrod smíšeného pěveckého sboru

Při nácviu operet se hned v prvních letech činnosti vytvářel smíšený pěvecký sbor pod vedením dirigenta Miloše Sojky. Počet jeho členů narůstal a od roku 1949 se osamostatnil. Měl v té době kolem 40 členů. Zpíval i náročný repertoár, např. Smetanovu kantátu Česká píseň, Českou píseň Jos. Bohuslava Försra, sbory Leoše Janáčka, Pavla Křížkovského aj. Patřil tehdy k nejlepším v bývalém okrese Bílovec.

Po smrti sbormistra Miloše Sojky (1968) sbor řídil Jaroslav Král. Sbor získal v roce 1969 stříbrnou medaili na krajské soutěži „O cenu Leoše Janáčka“.

Od operety málem k opeře

Úspěchy pěveckého sboru vedly k nácviu známé jednoaktové opery Viléma Blodka „V studni“. Byly nacvičeny všechny sbory z této opery a při koncertech uváděny jako samostatná čísla programu. Škoda, že jen krůček scházel tehdy k docvičení čtyř sólových partů.

Rodinné a příbuzenské vztahy

Do ochotnické činnosti bývaly většinou zapojeny celé rodiny a příbuzní, například manželé Görtlerovi, jejich dcera Magda s manželem Vladimírem Teichmannem a jejich syn Břetislav, Karel Kořínek a jeho sestra Ludmila Kolářová a synovec Oldřich Pechanec, bratři Rudolf a Vladimír Pavlíčkovi, sourozenci Rudolf, Antonín a Marie Návratovi a Rudolfova manželka Olga, manželé Eustach a Antonie Kovalčíkovi s dcerou Jiřinou, Julie Hrubošová s dcerami Irenou a Danuší, Marie Bergrová s dcerou Ivou, sourozenci Ladislav,

František a Valentin Bergrovi s partnerkami, dětmi a tchánem Vojtěchem Kratochvílem, rodina Jana a Zdeňka Kavaly, Josefa Kavaly s manželkou Emilíí a synem Jožou, Adolf Vozník, jeho děti Břetislav a Adolfína a vnuci Rostislav a Zdeněk, Josef Gelnar a jeho syn Jan a další.

Jedinečná kronika ve formě soupisu provedených her a akcí

je uložena v Archivu města Ostravy v Ostravě--Přívoze. Psal ji od roku 1945 jeden z nejobětavějších ochotníků František Berger (*1914). Má větší formát A3, ozdobným písmem jsou zapsány názvy her, jména autorů, osob a obsazení. Při té velké frekvenci činnosti není divu, že mnohé údaje nejsou dopsány, ale i tak má kronika velkou dokumentární hodnotu.

Je v ní také rukopis **Petra Bezruče**:

/:Nechod' synku přes Polanku:/

bo tě zabiju, bo tě zabiju,

bo tě zabiju pre galanku

Nár. píseň

Chodíval jsem pres Polanku.

ale neměl tam galanku.

Dluha ta osada mila

hrubě se mi zalubila.

13.IX.51 Petr Bezruč
s pozdravením

Kontakty s básníkem Petrem Bezručem

V roce 1947 požádalo Sdružení divadelních ochotníků v Polance n. O. básníka Petra Bezruče (žil tehdy v Kostelci na Hané) o souhlas, aby spolek mohl nosit jeho jméno. Petr Bezruč, známý svou příslovečnou skromností, odpověděl dopisem, jehož originál je cennou relikvií. Jeho doslovný obsah zní:

Vážení pánové, za čest prokázanou Vám srdečně děkuji, ač nemohu najít žádných zásluh ve své minulosti, za něž bych měl být svým kmenem pochválen. Ale chci podotknout, že jsem, – statečný turista až do 75 let – přešel Polankou Bůh ví kolikráté. Můj zemř. bratr byl notárem v Klimkovicích a já -- přebýváje časem u něho téměř co rok – jsem chodíval přes celou dlouhou osadu Vaši přes oderský most /: kde stála stará hospoda /: až do Bělé, jindy do Proskovic a Vyškovic. Osada působila na mne starobylým sympatickým dojmem vůbec a tři rybníčky zvláště. Přeji Vašemu sdružení mnoho zdaru a pozdravuji Vás všech ze srdce upřímného.

14.III.47 Kostelec na Hané
Petr Bezruč.

Vznikla korespondence mezi souborem a básníkem. Za blahopřání obvykle poděkoval nějakým veršikem na pohlednici. Na místě pro adresu napsal: *Divadelní spolek Petr Bezruč Polanka n. Odrou, v levé polovině: Za pisemko děkuji, z úspěchů se raduji a všech Vás pozdravuji. Petr Bezruč – 31/1 51.* (Tak psal Petr Bezruč – Petru Bezručovi.)

Školní divadlo

by mohlo tvořit samostatnou práci, ale protože má návaznost na ochotnickou činnost v obci, je třeba se o něm zmínit aspoň okrajově.

Ani o něm není úplná dokumentace. Učitelé, kteří měli vztah k divadlu, nacvičovali se školními dětmi divadelní pohádky, v nichž si občas i zahráli. Byli to zejména Jan Černý, Irena Gráfová, Marie Bergrová, později Jiřina Dobešová, Věra Michalčíková-Tomášková, Jaroslav Král, Věra Böhmová a jiní. Postupně se zapojili všichni třídní učitelé a zvláště důležité bylo, že divadlem prošli všichni žáci, ve větších i drobných rolích, v komparsu, v baletních a jiných vložkách nebo aspoň jako kulisáci či technický personál. Žáci jezdili do ostravských divadel na předplatné a za příkladné chování byly třídy zvány na premiérová představení. Vůně líčidel a osobitá divadelní atmosféra zanechaly trvalé stopy v celoživotním vztahu občanů k divadlu.

Ze školních inscenací jen namátkou Princezna Pampeliška, Dvanáct měsíců, Popelka, Sněhurka, Sůl nad zlato, Sestry a růže, dramaturgie Hrubínových pohádek (Špalíček), Parta z malého ostrova (František Frýda), Pasáček vepřů, Veselý sen, Království pod lipou a jiné. Hrávalo se až do roku 1975.

Mládežnické divadlo

Když se podmínky pro divadlo v sále U Dluhošů zhoršily, pokusili se bývalí žáci školy pod hlavičkou mládežnické organizace hrát komorní divadlo na jevišti malého sálu u kina.

Sehráli čtyři hry:

Rozloučení v červnu (A. Vampilov), 24. 6. 1973, režie Ladislav Krumpholz

Popelka – 26. 12. 1973 v Dělnickém domě, režie L. Krumpholz

Volno, zelená (estrádní hra), 13. 4. 1974, režie L. Krumpholz

Jak se kradou princezny (V. Novák - S. Oubram), 1978, repríza 1979, režie Víťa Neuwirth

Kroužek přátel poezie

Dlouholetá členka spolku učitelka Irena Gráfová připravila se zájemci o poezii dva pořady v květnu 1961 – Láska slovy básníků, v říjnu Můj rodný kraj – verše ostravských autorů a v listopadu pořad Tolik podob lásky. O rok později kabaret Kapka po kapce.

Zajímavosti kolem divadla

Každoročně pořádali ochotníci svůj společenský ples v sále U Dluhošů. Na závěr plesové sezóny bývalo „pochování basy“ s bohatými scénkami – nemoc a smrt basy, lékařská pomoc, vypravení pohřebního průvodu přes část obce do sálu za doprovodu dechové hudby s herci a s parodováním smutečního obřadu a liturgických zpěvů. Původně to

bývalo v úterý před Popeleční středou, na konci masopustu. Zájem publika byl vždy velký.

Společenský život ochotníků byl zpestřován dalšími akcemi, jako byly autobusové zájezdy do neznáma s připraveným programem a soutěžemi, svatodušní smažení vaječiny společně s kapelou, fotbalová klání s hudebníky, zájezdy do slovenské obce Zliechov v rámci družby škol s reprízami některých her, zájezdy na divadelní přehlídky v rámci kraje, noční výmlaty na pomoc zemědělcům v době žni aj.

Velkolepá byla představení v přírodě. Mohutné stavby – např. zámek s balkonem, na němž stála skupina herců (Jan Výrava), kapličky, hospoda s terasou, kde živě hrála dechová kapela (Naši furianti), selské usedlosti i s klenutím nad vjezdem do dvora, kravské nebo koňské spřežení a povozy, venkovská chasa na žebříňáku, chalupy i s kouřem z komína (za kulisami se ohřívaly párky – pohoštění pro ochotníky), v Pasekářích živá smyčcová valašská kapela.

V roce 1946 se konal zájezd do Tábora a Sezimova Ústí. Hra Handleř Binar v opavském nářečí se hrála celkem desetkrát.

Akad. malířka Helena Salichová, která většinu života prožila v Polance nad Odrou a znala se s Petrem Bezručem (několikrát ji zde navštívil) namalovala oponu pro divadlo. Opona měla figurální slovanský motiv u lípy. Nezachovala se však.

Bratr Heleny Salichové Josef Salich byl aktivním členem spolku, najdeme jej např. na fotografii ze hry Jan Výrava v kostýmu myslivce.

Velmi známé Pěvecké sdružení moravských učitelů vystoupilo po válce na jevišti U Dluhošů na koncertě, jehož výtěžek byl věnován na stavbu školy (škola, kterou zapálili Němci 30. dubna 1945, úplně vyhořela). Koncert byl 29. června 1945. Došlo při něm k této zajímavé události. Před začátkem jedné ze skladeb se ozvala dutá rána, na jevišti se zvířil prach a jeviště se poněkud propadlo, snížilo. Prof. Jan Šoupal, který koncert dirigoval, zachoval klid, naznačil pěvcům, aby opatrně postoupili dopředu a koncert pokračoval.

Vše se vysvětlilo po koncertě. Za války chtěl hostinský ukryt pod jeviště bedny s obilím. Aby se tam vešly, musel oslabit dřevěné podpěry jeviště. Ty při tak nezvykle velké zátěži nevydržely.

Později bylo postaveno jeviště nové. Příběhy z nácíků i provedení desítek her by vydaly na velkou knihu, ale tu už nikdo nenapíše. Jen ti, kteří je prožívali, věděli nebo budou vědět do posledních dnů svého života, jak jim ochotnické divadlo obohatilo život.

*Jaroslav Král, kronikář obce
a umělecký vedoucí Dechové hudby z Polanky*

Čím Poodří vstupuje do světových dějin. Příspěvek k dějinám Moravských bratří XIII. část David Zeisberger – apoštol indiánů (2. 3. 1721 – 17. 11. 1808)

David Zeisberger patřil k těm Moravanům, kteří ve své době „tvořili dějiny Nového světa“. Jeho život je protkán nadějí i smutkem, úspěchy i prohrami. Dožil se 87 let a z toho padesát tři let žil těžký život mezi svými indiánskými bratřími. Měl rád divočinu a miloval tyto lidi. Již jako mladý muž měl sklony, které předznamenaly směr, kterým se ubíral ve svém životě. Byl něco přes pět stop vysoký (asi 150 cm – pozn. překl.) tichý, mlčenlivý a zdrženlivý, navzdory své výšce a samotářské osobnosti vzbuzoval důvěru u všech, kteří ho obklopovali. Byl nezvykle odvážný a nikdy v životě neustupoval před nebezpečím, nikdy také neztratil víru v milovaného Spasitele. Ale na rozdíl od svých současníků vždy snižoval nebezpečí na minimum a málokdy se rozpovídal o podrobnostech mnoha životu nebezpečných příhod, které ho potkaly.

Rod Zeisbergerů v Suchdole nad Odrou

Velký hospodářský dvůr s aliančním erbem harra-chovsko-lichtensteinským nad vjezdem, je častým cílem návštěvníků, kteří chtějí navštívit místa, odkud vyšli do světa Moravští bratři. Jde o tak zvaný Horní dvůr. Za třicetileté války jej koupil roku 1636 Lorenz Zeisberger z nedalekých Kunčic u Fulneku za 600 slezských tolarů v době, kdy průměrná cena usedlosti v Suchdole byla 150–250 tolarů. Lorenz Zeisberger zemřel 1669 ve 100 letech. Jeho syn Jacob převzal svobodný dvůr po otci roku 1667, oženil se s dcerou Martina Schneidera (1613–1674), který byl legendární postavou Jednoty bratrské v Suchdole a dožil se 96 let. Předal dvůr roku 1687 synu Eliášovi (1662–1726). Eliáš měl 3 syny a dvě dcery, kterým roku 1721 rozdělil majetek. Svobodný dvůr zdědil nejstarší Georg, (1691–1781), ten ale za velkého pronásledování tajných evangelíků roku 1726 uprchl do Herrnhutu (Ochranova) v Sasku s celou pětičlennou mladou rodinou. Dvůr byl vrchností skonfiskován a přeměněn ve dvůr panský, kde pak bylo započato se šlechtěním skotu, který dal posléze název celému našemu kraji – Kravařsku.

Mladší syn David senior (1696–1744), otec „Apoštola indiánů“ měl 3 děti: Davida, Annu a Georga. David Zeisberger jun. se narodil na Velký pátek ráno 2. 3. 1721. Celá rodina v roce 1726 taktéž uprchla do Herrnhutu, když Davidovi bylo pouhých pět let.

Nepřátelské postoje saské vlády však způsobily, že bratři museli pomýšlet i na možnost, že budou z Herrnhutu vyhnáni. Proto zakládali další osady.

David Zeisberger senior s manželkou byli mezi nimi. Odjeli do Georgie a do Savannah dorazili 28. 2. 1736. Své děti zanechali v Evropě k výchově Jednotě bratrské, jak tam bylo zvykem. Se dvěma se již nikdy neshledali. Anna se vdala za Andrease Jäschka a vydala se s ním na misii do indického Tranquebaru. Nejmladší Georg zemřel na misii v Surinamu při zachraňování topícího se indiána.

David jun. tedy zůstal v Evropě, v holandském Heerendyku. Tam měl dokončit své vzdělávání. Pracoval jako poslíček v obchodě, kde panoval velice přísný režim. Po nějakém nedorozumění, při kterém byl dokonce obviněn z krádeže, rozhořčený a rozlícený, se vydal s jiným chlapcem na útěk za svými rodiči. Bylo mu 15 let. Našli kapitána, který je vzal do Londýna a odsud se jim podařilo přepravit za rodiči do Georgie. David vzpomíná na svůj útěk s čistým svědomím „*Ode dne kdy jsem opustil bratry v Holandsku až do mého příjezdu do Georgie, Spasitel mou duši i tělo chránil a vůbec v tom vidím zásah Boží a proto tím raději bratřím v Holandsku odpouštím bezpráví, kterého se na mne dopustili.*“

Přesídlení do Georgie

V Savannah obdělávali pozemky a věnovali se budování nové osady. V březnu byl ustaven řádný sbor a D. Nitschmannem byl ordinován jeho první kazatel Anton Seifert. Byl zde postaven první kostel Moravanů na americké půdě. Vybudovali školu pro děti indiánů, započali misii mezi Čerokí a Kríky. Tady se Zeisberger poprvé zapojil do misie. Připojil se k těm, kteří se vydávali do sousední Jižní Karolíny na misijní cesty k černým otrokům.

Idyla netrvala dlouho. Roku 1739 vypukla válka mezi Anglií a Španělskem. Bratři odmítli vstoupit do armády, proto byli považováni za zrádce a vyzýváni k opuštění Georgie. Nová osada byla sužována válečnými konflikty a brzy na to i nemocemi. V lednu 1740 bylo toto společenství již v úplném rozkladu.

Budování Bethlehemu v Pensylvánii

Roku 1740 se tedy přeplavili na sever do Pensylvánie. Z pobřeží putovali asi 150 km na západ do pustého vnitrozemí krajiny, která je podobná našemu Poodří. Kola vozů dalších a dalších kolonistů rozjízďela indiánské stezky a civilizace se zakusovala stále hlouběji do území indiánů. Čtenáři románů z dalekého západu si z dětských let pamatují romanticky popisované příběhy a je škoda, že pro ně zde není více místa. Zimu přečkali

David Zeisberger na portrétu Johna Valentine Haidta z roku 1771.

v osadě Nazareth a v jarních měsících roku 1741 se věnovali úpravě 500 akrů pozemků, které zakoupili na řece Lehigh asi 15 km na jih. Položení základů velkého domu 28. června je považováno za založení Bethlehemu, významného střediska Jednoty, dnes univerzitního města s ocelářským průmyslem. Mezi 15 zakladateli je i David Zeisberger (19letý) s otcem a matkou. Osada Bethlehem se rychle rozrůstala, zvláště když připluly další výpravy z Evropy: roku 1742 dorazilo 57 bratří a sester, roku 1743 31, roku 1749 112 a další. Mezi nimi se vyskytují známá jména z Kunína, Šenova, Žiliny, Životic, Ženklaavy, Butovic, Mankovic a odjinud.

Misie mezi Mohykány

Současně s pracemi na budování osad bylo vždy několik Moravanů udržováno na misii. Moravané si vytvářeli systém hospodaření, který umožňoval udržovat misijní pracovníky a nebyl to nadstandard. Misie byla součástí jejich životního stylu. Misijně působili mezi indiány, ale i mezi bílými osadníky, kteří byli většinou duchovně zcela nezapomenuti. V Pensylvánii Moravané začínají organizovat misii mezi Mohykány v provincii New York, asi 140 km severovýchodně. Mohykáni v té době byli zanikajícím kmenem morálně rozdeptaným těsným sousedstvím s bílou civilizací. Křesťanství tam upřímně přijal proslulý pijan a rváč náčelník

Čup. Jeho obrácení bylo příkladem jiným indiánům a stávali se z nich vzorní křesťané. Vznikla osada indiánů abstinentů **Schekomeko** (1740–45) a současně další misijní místa **Wechquadnach** (1742–53) a **Pachgatgoch** (1742–62). Byla to osada přísných abstinentů, což bylo trnem v oku bílým obchodníkům. Intrikami a pomluvami, že táhnou s Francouzi, dosáhli zrušení osady. Román *Poslední Mohykán* je z tohoto období a prostředí. Sám „Poslední mohykán“ Činganšgúk byla skutečná postava, Moravský bratr.

Tři roky po založení Bethlehemu zřídili Bratři svoji první školu indiánského jazyka. Vedl ji Christopher Pyrläus. Zeisberger se stal jedním ze sedmi žáků a brzy pro dobrou znalost jazyka a čistý vztah k indiánům sloužil jako tlumočnický při složitějších jednáních. V Bethlehemu se na své poslání začalo připravovat mnoho misionářů, které indiáni nazývali Blackcoats – Černé kabáty.

Misie mezi Mohawkky 1745

V lednu byl David vybrán pro svůj první úkol, doprovázet Ch. F. Posta. do vesnice Mohawků. Zde se měli učit jazyku Mohawků. Byli však zatčeni a převezeni do New Yorku s obviněním ze špionáže pro Francouze a tam vězněni po jedenačtyřicet dní. Zeisberger zde strávil své čtyřicetáté narozeniny trpě, jak napsal, „Z božího dopuštění“.

Ani ne měsíc po návratu zamířil Zeisberger zpět do divočiny, do země Irokézů. Cílem byla vesnice Irokézů Onondago – hlavní stan irokézské konfederace šesti národů. Účelem výpravy bylo získání v Onondagu povolení, které by umožňovalo usadit někde indiány – křesťany z Schekomeko. V těsném sousedství Bethlehemu si pak vybudovali vesnici **Friedenshuten** (1745–47).

Bezprostřední blízkost indiánů byla spojena s neustálými potížemi. Proto byly zakoupeny pozemky 25 km severně od Bethlehemu na řece Mahony, kde založili novou misii: **Gnadenhutten** (1746–55) „Chýše milosti“. Tam se přestěhovali zbylí indiáni z Schekomeko. Byla to jedna z nejúspěšnějších osad. Indiáni byli vedeni k práci a k plánování, což neznali. Proto při nedostatku lovné zvěře trpěli hladem. Tady jim byla přidělena půda, učili se dělat si zásoby, měli pamatovat na chudé a nemocné. Vydělávali si pletením košů, sběrem borůvek, byl zřízen vodní mlýn a pila, řezivo se plavilo po řece, mnoho mužů pracovalo v lese.

Obec se stala nezávislou na cizí pomoci. Rozvíjel se i život duchovní, byl postaven větší kostel, když původní nestačil. Tento indiánský Ochránov přitahoval návštěvníky, kteří obdivovali přátelské vztahy. To způsobilo, že na přání tamějšího náčelníka, jenž se nechal s rodinou pokřtít, založili další vesnici, **Meniologomeka** (1749–54). Netrvala však dlouho. Bílí si začali dělat nároky na půdu a indiáni museli území vyklidit.

Zeisberger byl v letech 1747–1748 asistentem Martina Macka v nové misii **Shamokin** (1747–1755) asi 100 km do vnitrozemí a roku 1749 28letý byl ordinován na jáhna a působil zde dva roky jako vedoucí misionář.

Misie mezi Irokézy

Přes pět následujících let (1750–1755) řídil Zeisberger práci mezi Irokézy v Onondagu, hlavním sídle svazu šesti Irokézských národů. Když tam dorazili, právě zasedala Velká rada, na které přednesl poselství biskup Cammerhof, který byl již v roce 1748 přijat do svazu Irokézů. Jeho indiánské jméno bylo Gallichuro, tj. Dobrá zpráva. Neprozřetelně oznámil, že přináší poselství od bratří, které přednese na příštím setkání, až si po dlouhé cestě odpočinou. Během následujících několika měsíců byla většina rady tak poznamenaná alkoholismem, že další jednání nebylo možné.

Bratři mezitím navštívili kmen Seneků, který žil na druhém břehu jezera Kajuga. Zde byla situace ještě horší. V první vesnici kterou navštívili, byli opilí všichni muži, v další byly opilé i ženy a museli použít násilí, aby se ubránili.

Zeisberger se trvale usadil v Onondagu a měl uspokojivý pocit, že zde bude indiánům sloužit celý život. Byl přijat do Želvího kmene, jeho indiánské jméno bylo Ganuserači (Na tykvi). Vystavěl kostel, ve kterém se scházelo malé křesťanské společenství. Získal si důvěru a lásku indiánů, v jeho domě se konala shromáždění „Velké rady Irokézů“ a v jeho pracovně byly uloženy vládní dokumenty. Byl zásadový abstinents, když byli indiáni opilí, stáhnul se do své chýše v lese. Věřil,

že jednou se Onodago stane Jeruzalémem Šesti národů. Byl na prahu úspěchu, projekt byl však zničen vypuknutím Francouzské a indiánské války. Procestoval přes čtyři sta mil a celé jeho dlouhé a unavující úsilí přišlo v niveč. Roku 1755 byla zde práce ukončena.

Období sedmileté anglicko-francouzské války (1754–63)

Když vypukla francouzsko-anglická válka, indiáni v Pensylvánii se postavili na stranu Francie. V Pensylvánii docházelo ze strany indiánů k násilnostem, i ke skalpování žen a dětí. Proto byl Zeisberger rychle povolán z Onodaga zpět, aby pomohl indiány na území Pensylvánie uklidnit a zachovat je ve věrnosti britské vlajce. Málem jej to stálo život. Dne 24. listopadu 1755 jen chvíli před tím, než přicestoval do osady Gnadenhutten na řídce Mahony, profrancouzští indiáni napadli misii a zabili 11 bělochů, včetně několik týdnů starého dítěte a dvou žen. Osadu vypálili, zbylí indiáni se rozprchli. Několika misionářům se podařilo uprchnout do Bethlehemu, kde zahájili přípravy na obležení. Stali se útočným městem. Z bezpečnostních důvodů křesťani odvedli indiány do nových osad poblíž Bethlehemu, kde vznikly osady **Nain** (1758–65) a **Wechquatank** (1760–63). V místě Gnadenhutten postavil Benjamin Franklin pevnost Fort Allen na obranu celé oblasti. V tomto stavu setrvala misie do konce války.

Misijní práce za války ustala a David se pouští do jazykovědné práce, z níž vzešly: Sedmidílný irokézsko-německý slovník, menší irokézský slovník, delawarská gramatika, přeložil stovky duchovních písní a části Nového zákona. Většina těchto prací

Horní dvůr v Suchdole nad Odrou v roce 1955.

zůstala v rukopisech, jsou však považovány za mezinárodní písemné kodifikace indiánských jazyků.

Když byla francouzská armáda poražena a zdálo se že bude mír, vypuklo Pontiakovo povstání profrancouzských indiánů (1763–65). Ti pokračovali další dva roky ve válce, což vyvolalo další protiindiánské nálady mezi bílými. Úřední vyhlášky vyzývaly bílé osadníky, „...aby křesťanským indiánům nepřisuzovali činy spáchané jinými indiány a nevyhrožovali jim smrtí. Vždy chodí oblečení, nejsou pomalováni a nenosí pera ale klobouky nebo čapky, nechávají si vlasy volně růst, nosí pušky na ramenou hlavní vzhůru, když potkají bělocha, zavolají na něj a pozdraví..., na lov se vydávají jen se svolením misionářů.“ Aby nedošlo k dalšímu masakru, byli na popud guvernéra přemístěni z Nain a Wechquatank pod ochranu pevnosti ve Filadelfii. Po 22 letech práce zde 2 roky živořilo 125 moravských indiánů v hladu, nemocech a nudě.

Dál od civilizace mezi Delawary

Roku 1765 se znovunastolením míru vedoucí Moravské církve jasně poznali, že již nemohou provádět misii poblíž sídel bělochů. Proto se přemístili z dosahu bělošské civilizace. Zeisberger se pro moravské misionářské hnutí nyní stal klíčovou postavou. Jeho spolupracovníci pracovali podle těchto instrukcí:

Naučit se indiánské jazyky. Vychovat si indiánské pomocníky. Učit indiány číst a psát. Přeložit nejdůležitější části Bible. Vést všechny obrácené ke křesťanským povinnostem řádných občanů.

Na jaře 1765 přivedl svých devadesát indiánů k břehům řeky Susquehana. Zde na severu Pensylvánie založili osadu **Friedenshutzen II**, Stany pokoje (1765–72), která vzkvétala a stala se jednou z nejuspěšnějších moravských misí. Tvořila ji jedna dlouhá ulice o dvanácti domech a třinácti vigvamech, za každým domem byla zahrada, za zahradou kukuřičná pole a celá osada byla ohraničena palisádou. Uprostřed stál kostel, dům misionářů, škola pro děti. Neživil se pouze lovem. Poznali cenu půdy, rozvíjeli obchod. Zeisberger ve své zprávě napsal: „Čím více pracovali, tím měli větší radost, celý den bylo slyšet jejich písně“. Zeisbergerova kázání byla zasahující: „Když kážu, často se stává, že se chvějí, a někdy se tak třesou strachy, že ztrácejí vědomí a zdá se, že omdlí.“ Stany pokoje se na dva roky staly centrem probuzení. Pro Krista získal 180 indiánských bratří.

Okolní náčelníci zvali moravskou misii na své území. Poblíž tedy současně vznikala další osada **Schechschiquanunk** (1769–72) a Zeisberger se snažil o další rozšíření misijních polí. Na pozvání Delawarů vydal se dále na západ. Stal se prvním bílým mužem, který překročil zakázanou stezku Seneců, zapovězenou všem bělochům. Přešel hory s prameny řeky Allegheny v západní Pensylvánii a následujícího roku tam založil

misii **Goschgoschunk** (1768–70) a **Lawunakhanek** (1769–70).

Zeisberger je znám především z velkého obrazu „*Moc evangelia*“ který byl namalován Charlesem Schüsselem v roce 1862. Jde o fantaskní zobrazení Zeisbergera kázajícího v Goschgoschunku na jaře 1767. Malba měří více než šest stop (180 cm) na výšku a devět stop (270 cm) na délku a visí v budově Archivu v Betlehemu. Indiáni tady byli obzvláště zlí a nebezpeční. Zeisberger si byl vědom, že nemají zábrany jej zabít. Někteří z nich se zúčastnili masakru v Gnadenhuten. Vyjádřil se, že nikdy předtím neviděl ve tvářích indiánů tak jasně vykreslenou temnotu pekla i svět přemáhajícího evangelia. V očích některých viděl žízeň po krvi, u jiných touhu po pokání. Zeisberger zde práci vzdal. Moc byla v rukou kouzelníků, kteří byli obdařeni nadpřirozenými schopnostmi. Podle jeho vlastních slov se ocitl v satanské pevnosti. Zeisberger se v zoufalství rozhodl toto místo opustit. Posunul se dále na západ k Bobří řece (Beaver River) na pozvání delawarského náčelníka Glikikana a zřídil misii **Friedenstadt**, Město svobody (1770–73).

V tomto období Zeisberger narazil na nový problém. Osady zřídka měly přes sto osob, ale domorodí náčelníci přesto považovali misionářskou práci za hrozbu jejich kultuře.

Odchod na západ mezi Delawary do Ohia

Zeisberger začal redukovat misie v Pensylvánii, protože byly ohrožovány zábory bílých osadníků. Byl Netawatwesem, hlavním náčelníkem kmene Delawarů, pozván do údolí Muskingumu v Ohio. Roku 1772 se začala psát nová kapitola. S jedenácti indiány, několika pomocníky z řad indiánů a hrstkou dětí dorazil na nové místo na břehu řeky Muskingum a opět budoval. Rostla zde osada **Schoenbrunn** „Krásný pramen“ (1772–77). Než se završil rok, přišli zbylí indiáni z Friedenshuttenu a po proudu řeky byla založena další osada, **Gnadenhutzen II** (1772–81) Zkušený misionář Zeisberger měl dohled nad oběma osadami. V Schoenbrunu mu asistovali Johann a Anna Margaretha Jungmannovi. Nový misionář John Heckenwelder se stal učitelem ve škole, Johann a Johanna Schmickovi, obdrželi stejné postavení v Gnadenhuten.

V průběhu prvních pěti let žili v relativním klidu. Misie prospívaly a život zde byl příjemný. Obě vesnice se skládaly z masivních roubených obydlí, rozsáhlých oplocených polí a zahrad obklopených ovocnými stromy. V roce 1775 kronikáři v seznamu uváděli 263 obyvatel v Schoenbrunnu a 136 v Gnadenhuttenu, tedy téměř 400. Tehdy dosáhla misionářská práce Moravanů vrcholu.

Netawatwes byl unesen křesťanskou filozofií míru a pietismu. Toužil, aby jeho lidé zavrhlí svou bojechtivostí a přijali víru v bratrství všech lidí

vyjádřenou v Zeisbergerově učení. Od chvíle, kdy Moravští bratři dorazili do údolí, vytrvale ve své radě usiloval, aby ji povzbudil k přijetí křesťanských myšlenek za kmenové náboženství. Vliv jeho obrácení na víru se rozšířil i mimo jeho kmenové území. „*Oba, ty i já, řekl svému příteli, náčelníkovi Pankankeovi, jsme staří muži a nevíme, jak dlouho nám bude ještě umožněno žít. Pojďme tedy vykonat ještě jednu dobrou věc, než opustíme vezdejší bytí, a nechť svým dětem a jejich potomkům zanecháme poselství, že jsme přijali slovo Boží. To ať je naší poslední vůlí a závětí.*” Na počátku roku 1775 se tak stalo.

Po všech těch úspěších měl Zeisberger ještě jeden sen. Ohio prohlásit indiánským státem a Jednotu bratrskou státní církví. Věřil, že se tento plán podaří uskutečnit. Na to, co se dále událo, však nebyl připraven.

Válka o americkou nezávislost 1775–1783

Ve východních státech při Atlantiku vypukla válka proti britským vládcům. Američtí dobrovolníci rychle zformovali armádu bojující za nezávislost. Tato revoluce bohužel záhy zničila moravské misie v údolí Muskingumu. Zeisberger se marně šest let snažil o zachování neutrality svých osad i všech Delawarů, což se mu dlouho dařilo s výjimkou náčelníka Captain Pipe (Kapitán Dýmka), náčelníka Munsee Delawarů. Opustil radu a žil v severní části Ohia v pevném spojení s Brity a Wyandoty. Navzdory těmto zběhnutím byla neutralita Delawarů uhájena. Na přání Delawarů se podařilo vybudovat další vesnici **Lichtenau**, Pastvinu Světla (1776–80).

Vše se však schylovalo k nejčernějšímu konci. Americká revoluce dorazila do západního pohraničí. Misie se nyní nacházely uprostřed bojiště. Čtyři nepřátelských britských indiánů každý týden překračovaly hranice osad Moravanů, aby útočily na západní sídla Američanů. K Britům se přidali Shawneyové, Wyandotové, Mingosové a Delawaři Kapitána Dýmky. Zeisbergerovy instrukce pro osazenstvo misí kázaly přijmout každého pohostinně, bez ohledu na to, jestli se jednalo o přítele nebo nepřítele. Během svých častých návštěv v kraji začali probritští indiáni vyvíjet tlak na delawarskou radu, aby opustila neutralitu. Docházelo ke zmasakrování osad neutrálních indiánů. Americké milice i Angličané ubíjeli zajaté indiány bez milosti. Bylo to pět let chaosu, napětí a nejistoty.

Zeisberger byl v této době povolán na synod do Betlehemu a vrátil se zpět na Muskingum o čtyři měsíce později ženat (60letý) s manželkou, sedmatřicetiletou Susan Lecroneovou. Sňatek, uzavřený v Lititz, byl spontánním rozhodnutím, když se myšlenek na manželství již dávno vzdal. Přesvědčen byl svými přáteli v Betlehemu, kteří ho nabádali, aby si vybral „družku“, která mu bude „laskavou útěchou v jeho stáří“.

Deportace do Kanady, zkáza misí

Během horkých srpnových dnů roku 1781 se Zeisberger od spřátelených Delawarů dozvěděl, že se blíží velká skupina bojovníků. Věřící indiáni se měli všichni shromáždit v Gnadenhuttenu a připravit se k odchodu do míst, kde budou pod dohledem Angličanů. Zeisberger nesouhlasil, ale později pod fyzickým nátlakem kapituloval.

Vyrazili na obtížnou cestu trvající 17 let, později nazývanou „velké rozptýlení“. Opustili své milované údolí, většinu svého majetku a celou sklizeň. Tři krásné upravené vesničky ležely osamoceny v troskách s mrtvými zvířaty hniječícími na ulicích a s úrodou pošlapanou a ohradami pokácenými. Po devět let usilovali budovat tyto vzorové indiánské komunity. Byl to konec nejstabilnějšího období Zeisbergerovy práce. Po dvaceti dnech vyčerpávající cesty přes hory dorazili do povodí velkého kanadského jezera Erie, kde se měli usadit. Strávili příštích patnáct a půl měsíce na řece Sandusky kde začínali s budováním nového domova v krajině močálů, kde se koně i na cestách brodili po pás ve vodě. Několik dní po té obdrželi zprávu od velitele pevnosti Detroitu, aby se dostavili k výslechu. Tady měl Kapitán Dýmka přednést obžalovací řeč ze spojení misionářů s Američany, ale překvapivě vzal všechnu zodpovědnost za celou aféru na sebe a prohlásil je za své drahé přátele. Velitel Detroitu De Peyster se zdál být spokojen, omluvil se jim a poskytl jim potravinovou pomoc. Do zimy se jim podařilo vybudovat si obydlí, veškerá úroda však zůstala v Ohio. Uhodila krutá zima a hlad.

Tragedie v Gnadenhuten

Protože stále trpěli hladem, vydalo se asi 150 indiánů do Gnadenhuten, aby tam sklídili úrodu. Právě když byli hotovi, objevil se americký plukovník Williamson, který byl přesvědčen, že jde o britské zvědy. Rozdělil je do dvou skupin. Muže dal do jedné

David Zeisberger není v Americe neznámý ani dnes. Ohio – jedna z informačních tabulí na naučné trase spravované tamějšími historickými společnostmi popisuje jeho působení mezi indiány.

stáje a ženy a děti do druhé. Potom se zeptal svých mužů jestli je má poslat do Pittsburgu, nebo je nechat na místě popravít. Vojáci s několika výjimkami hlasovali pro smrt. Někteří je chtěli upálit za živa, jiní navrhovali je zastřelit a skalpovat a další říkali ať je utratí jako dobytek. Většina přijala třetí návrh.

Brzy ráno následujícího dne 8. března 1782 rozrazili dveře a zeptali se zajatců, jestli jsou připraveni zemřít. Ti jim odpověděli: „Své duše jsme odevzdali Bohu a věříme, že nám dá potřebnou odvahu“. Znovu byli rozděleni do dvou skupin a muži měli tu čest být prvními oběťmi. První úder zasadil voják z Pensylvánie. S bednářskou palicí v ruce popadl letitého indiána za vlasy, zasadil mu smrtelnou ránu a oddělil skalp. Zabil čtrnáct indiánů. Několik hodin se ozývaly úderý palic. Podlaha byla pokryta těly, jen jednomu mladíkovi se podařilo uprchnout. Když vojáci skončili s muži, přešli k ženám a dětem. Opět jednomu mladíkovi se podařilo uprchnout a v lese se připojil k druhému uprchlíkovi. A tak mohli svůj příběh vyprávět v Sandusky. Ten den bylo popraveno 90 křesťanů. Mezi mrtvými bylo 24 žen, a 22 malých dětí. Vojáci potom místo zapálili a se skalpy na opascích se vydali hledat další oběti do Schoenbrunnu. Po mnoha letech byly kosti obětí řádně pohřbeny a na místě stojí pamětní kámen. Zeisberger byl zdrcen. Po válce americká i britská vláda se snažily hříchy odčinit a darovaly mu velké pozemky, na nichž vznikly další osady.

Povolání zpět do Detroitu

Roku 1782 přišlo nařízení přestěhovat se blíže k Detroitu, protože bylo na ně žalováno že mají styky s Američany. Přepřavili se tedy na druhý břeh jezera k Detroitu, kde žili roku 1782 v **Captive Town**. Po té jim bylo povoleno zřídit osadu u jezera St. Clair. Doprovázelo je 19 indi-

ánů a vybudovali **Nový Gnadenhuten** (1782–86). Koncem roku 1785 jich bylo 117. Pod tlakem intrik a nepřátelství toto místo opustili a vybudovali na jižním okraji jezera Erie **Pilgerruh** (1786–87). Byli zde pouze jeden rok a přestěhovali se asi 80 km západněji, kde vybudovali **Nový Salem** (1787–91). Po Schoenbrunnu a Gnadenhuttenu se jednalo o největší úspěch. Proto Zeisberger založil další vesnici **Warte** (1791–92) a **Fairfield** (1792–1813). Práce zde nebyla úspěšná, protože do osad musel být povolen přístup i bílým osadníkům, takže stále častěji se jeho indiáni obraceli k alkoholu. To byl důvod, že některé z nich musely být opuštěny.

Stěhování do Ohia – Goshen 1798–1821

Po 17 letech bloudění po kanadském severu se Zeisberger se svými nejbližšími opět po 51 dnech cestování vrátil do povodí řeky Muskingum. Spolu s 31 indiány dorazil na místo, které vybral pro novou osadu. Bylo mu 77 let a opět začínal znovu. Roku 1804 měla osada již 159 obyvatel. Vybudována byla i misie na **Bílé řece** (1801–06) a **Petquoting** (1804–09) u jezera Erie, která byla svěřena mladším misionářům.

David Zeisberger znovu a znovu prchal se svými indiány před zhoubnými vlivy bílých osadníků. Ti byli příčinou, že se okruh jeho indiánských přátel stále zužoval, takže 17. listopadu 1808 zemřel v docela malém hloučku 24 indiánů.

Zeisbergerovo úsilí bylo misijním pokusem uprostřed nerovného střetu dvou příliš rozdílných světů, Evropanů a Indiánů. Šlo o jedinečný zápas o záchranu lidství v nelidské době. David Zeisberger byl mužem, který pro indiány vykonal snad nejvíce ze všech Američanů.

Podrobnější životopisné údaje a prameny bude možno nalézt v připravované publikaci.

Daniel Řičan, MORAVIAN,
Historicko-vlastivědná společnost v Suchdole n. O.

Mapa cest Davida Zeisbergera v Americe.

Záchrana Balerova větrného mlýna ve Spálově

Větrné mlýny bývaly v minulosti v oblasti Oderských vrchů významným prvkem zajišťování obživy obyvatelstva i krajinnými dominantami. V samotném městyse Spálov je doložena existence osmi větrných mlýnů. Sedm dřevěných větrných mlýnů německého typu¹⁾ zanikalo postupně. V roce 1925 vyhořel předposlední větrný mlýn tzv. Kalfařů a v roce 1929 si odvezl nový majitel Josef Skřehota poslední dřevěný větrný mlýn tzv. Světový²⁾ do obce Lipná. Postavil ho na místě svého nedávno vyhořelého větrného mlýna.

Obec Spálov tak zůstala bez větrného mlýna. To přimělo tesaře Františka Balera z č.p. 235 k tomu, aby si na svém pozemku postavil malý větrný mlýn holandského typu.³⁾ Postavil ho sám včetně vnitřního zařízení a mlýnských kamenů v letech 1929–30.⁴⁾ Měl k tomu dobré předpoklady, neboť byl velmi zručný tesař a sekerník, navíc pocházel z mlynářské rodiny. Jeho otec byl mlynářem na větrném mlýně v Luboměři až do roku 1897, kdy mu mlýn vyhořel. O čtyři roky později se přestěhoval do Spálova.

Větrný mlýn ve Spálově je nejmenší stavbou větrného mlýna holandského typu u nás. Průměr stavby u země je 3,26 m a výška zdí je 3,62 m. Pro srovnání větrný mlýn ve Štípe, který patří k menším, má průměr 6 m a výšku 5 m. Ostatní větrné mlýny tohoto typu mají průměr okolo 9 m a výšku stavby po střechu 8 m.

Jedná se o stavbu ve tvaru komolého kužele postavenou z dobře pálených cihel. Zdi mají tloušťku pouhých 15 cm. Celá stavba je z vnější strany stažena třemi železnými obručkami, které byly spojeny svislými a šikmými železnými pásy. Uvnitř byla vápenná a z vnějšku cementová omítka. Objekt má čtyři okna o velikosti 32x38 cm. Ve mlýně pracovalo jedno kamenné složení o průměru 81 cm. I když pamětníci uvádějí, že se zde mlelo i na mouku, zařízení na prosévání meliva – *moučnici* – se zatím nepodařilo doložit. Většinou mlýn sloužil pouze ke šrotování. Z kamenů umístěných v prvním patře padalo melivo do velkého dřevěného „koše“ v přízemí, z něhož se vybíralo do pytlů.

Mlýn měl větrné kolo o průměru cca sedm metrů se čtyřmi perutěmi. Hlavní hřídel – *val* – byl kovový. Konstrukci palečnického kola, cévového kola a brzdy neznáme. Svislý kovový hřídel končil až v přízemí v patním ložisku.

Podle pamětníků⁵⁾ byla otáčivá střecha uložena na 8–10 válečcích a mlynář s ní otáčel bez pomoci dalších převodů. Vlastní kolejnice, po které se střecha otáčela, měla být dřevěná. Nejčastější vítr byl od jihu až jihozápadu,⁶⁾ což umožňovalo konstrukci stavby s jedinými dveřmi. Při nastavení na východní vítr by otáčející se perutě blokovaly vstupní dveře do mlýna.

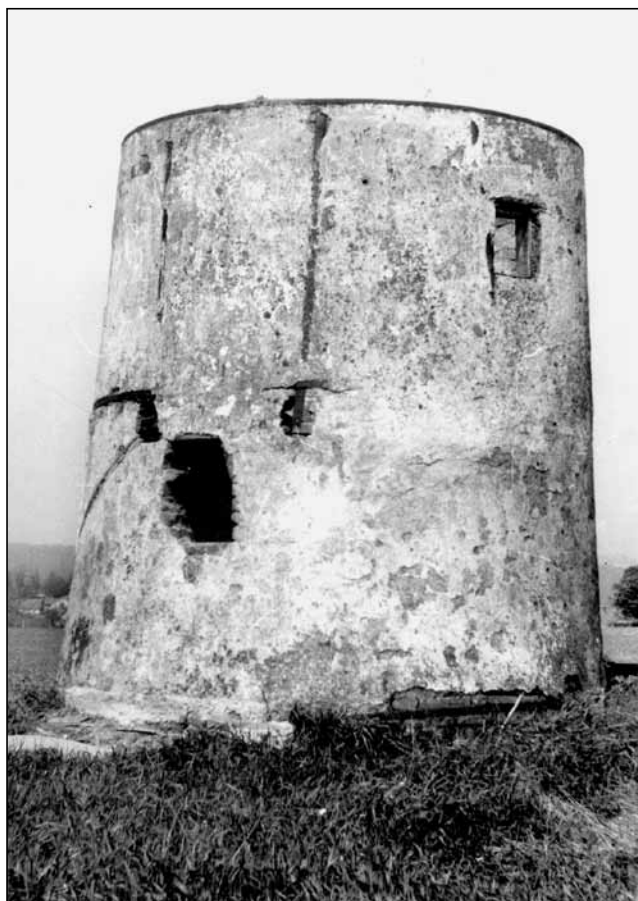

Mlýn v r. 1942, tedy těsně po ukončení provozu (Foto František Šustek).

Na mlýně se mlelo a šrotovalo do roku 1938, kdy mlynář vážně onemocněl. Po jeho smrti v lednu roku 1940 již nikdo mlýn do provozu nevedl. Od té doby mlýn chátral, vnitřní zařízení zmizelo a ze stavby mlýna zůstalo jenom torzo bez střechy. V roce 1984 Miroslav Jemelka, manžel vnučky posledního mlynáře, začal se záchranou mlýna. Rozpadající se zdivo zpevnil betonovým věncem, mlýn zastřešil provizorní střechou potaženou lepenkou a opravil podlahy. V té době ještě vedle mlýna ležel jeden z dvojice mlýnských kamenů.

V roce 2006, kdy se o záchranu větrného mlýna začala zajímat Sekce Větrné mlýny při Technickém muzeu v Brně,⁷⁾ byl objekt mlýna volně přístupný a značně zchátralý. Chyběly vstupní dveře i část zdi okolo nich, střechou zatékalo a chyběla všechna okna. Majitelka, která žije sama, nebyla schopna sama opravy připravit ani realizovat.

K záchrance mlýna proto spojily síly a finance majitelka Ludmila Jemelková, starostka městyse Spálova Marie Flodrová a členové sekce Větrné mlýny kteří zahájili odbornou přípravu a vybrali

Před opravou pana Jemelky v r. 1984 (Foto František Šustek).

mezi sebou několik tisíc korun na zahájení rekonstrukčních prací. Příprava znamenala hledání archívních materiálů, ze kterých by se dala odvodit původní podoba mlýna a posouzení stavu objektu odborníky.

První brigáda na záchranu větrného mlýna ve Spálově proběhla v srpnu 2007. Provedli jsme nejnütnější záchranné práce tj. zajistili střechnu, dozdili chybějící části zdí, osadili futra a dveře, odvodnili stavbu a vyčistili okolí. Na podzim ještě člen sekce Jan Kandler (mlynář z nedalekých Partutovic) vyrobil podlahu prvního patra, osadil schody a vyrobil stříšku nade dveře. Na vnější stěnu jsme umístili informační tabulku o mlýně.

V sobotu 5. července 2008 se uskutečnila na větráku druhá brigáda. Během ní se deset účastníků, kteří se sjeli do Spálova z celé republiky, věnovalo hlavně úpravám podlahy v přízemí a zasazování oken. Byla rovněž instalována lavička pro příchozí.

Na brigádě koncem září se bude dělat nová střechna a opravovat stříška nade dveřmi. K financování se zavázal městys, práce provede opět Jan Kandler. Tím by měla skončit první část obnovy větrného mlýna, která znamená plné zajištění objektu před zkázou.

Další etapou bude dokončení vnějšího vzhledu mlýna výrobou perutí. Je naděje, že městys

Spálov bude mít v roce 2009 zpět jeden, alespoň zvnějšku obnovený větrný mlýn.

Poslední, avšak nejnáročnější, etapou bude rekonstrukce vnitřního vybavení. Zatím o něm máme jen velmi kusé zprávy. Víme, kde leží oba mlýnské kameny a doufáme, že je jejich současní vlastníci vrátí do obnovovaného mlýna. Pokud by někdo z vás měl jakékoliv informace nebo fotky s tímto větrným mlýnem a jeho vybavením, žádáme ho o pomoc. Prosím, kontaktujte paní starostku nebo autora článku.⁸⁾

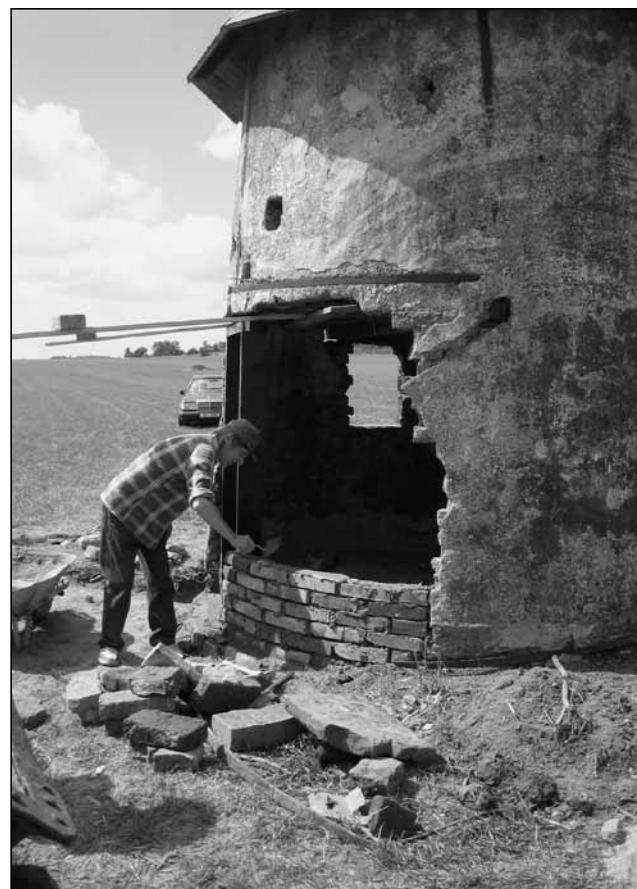
Otevřená zůstává otázka konečného využití zrekonstruované památky. Tuto otázku bude muset vyřešit majitelka mlýna ve spolupráci s obcí, která na opravu přispívá. Předpokládáme, že bude sloužit turistickému ruchu. Problémem však je to, že k němu nevede žádná cesta, neboť mlýn stojí uprostřed pole. Takže volně přístupný je pouze mimo zemědělskou sezonu. Až bude objekt opraven, je třeba jednat o celoročním přístupu k mlýnu s nájemcem přilehlých pozemků.

Jan Doubek

Další foto – viz barevná příloha.

Literatura:

Burian, V.: Větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku, Olomouc 1965.
Doubek, J.: Dochované větrné mlýny a mlynky v České republice, TM v Brně, 2005.

Momentka z brigády v srpnu 2007 (Foto autor).

- Gajdoš, P.: Příběh nejmenšího mlýna, *Magazín Hospodářských novin*, roč. VII, č. 2, s. 30
- Janoška, M.: *Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Libri, Praha 2003.
- Ondřej, Ant.: *Spálovské mlýny, Spálov v minulosti a současnosti*, obec Spálov, s. 144–146, 2002.
- Šustek, Fr.: *Větrné mlýny ve Spálově, Vlastivědný zpr. Oderské vrchy*, roč. V./1972, č. 4, s. 52–53
- Šustek, Fr.: *Větrné mlýny ve Spálově, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, č. 31/1983

*Autor Ing. Jan Doubek (56) z Přerova vlastní větrný mlýn v Kořenci na Dražanské vrchovině. Průzkumem větrných mlýnů v ČR se zabývá amatérsky již mnoho let ve svém volném čase. V roce 2005 vydal ve spolupráci s Technickým muzeem v Brně knihu *Dochované větrné mlýny a mlýnky v České republice*. Ve stejném roce založil a dosud vede Sekci Větrné mlýny při TM v Brně. Pro skansen v Rymicích u Holešova připravil stálou výstavu o větrných mlýnech.*

Poznámky

1) Větrný mlýn německého typu je charakteristický tím, že se jedná

o dřevěnou stavbu, která se na středovém sloupu otáčí celá proti větru.

2) Tzv. Světúý větrák se jmenuje podle toho, že se mlynář František Král neustále chválil, že mele mouku světúú, světúú.

3) Větrný mlýn holandského typu je kamenná nebo cihlová stavba, kde se proti větru natačí pouze střecha s perutěmi.

4) Balerův mlýn stojí 520 m J od farnosti. Souřadnice GPS: 49°42'0.895"N, 17°43'27.59"E

5) Informace o mlýně poskytli občané Spálova paní Šimová Ludmila, panové Mik Bohumil a Malcher Josef.

6) Informace pamětníků o převládajícím směru větrů je v souladu s odbornými studiemi o větrných poměrech na Moravě.

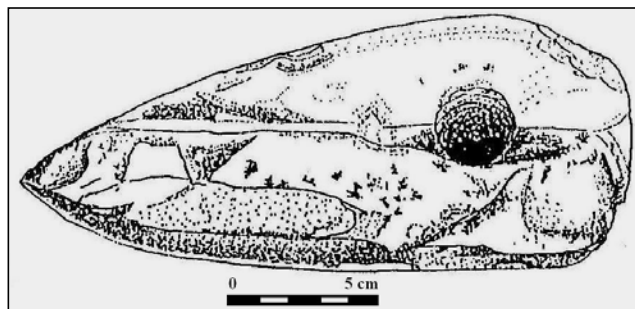
7) Sekce Větrné mlýny je sdružení, které si dalo za cíl chránit a propagovat větrné mlýny jako technickou památku. Členy jsou majitelé větrných mlýnů, mediální pracovníci, pracovníci muzeí i amatérští badatelé.

8) Kontakt: doubek.mlyny@vetrnemlyny.info

Příspěvek k nejstarší minulosti Bělotína Dosavadní výsledky archeologického průzkumu na stavbě dálnice D47

V posledních pěti letech probíhal intenzivní výzkum na území, které protne budoucí dálnice D47. V předstihu a v rámci již započaté stavby byly zkoumány již známé, ale i nově objevené lokality datované od mladší doby kamenné až po novověk. Poslední dva roky, tj. od září 2006 do dubna 2008, probíhal dohled na trase od Bělotína po Hladké Životice. Celá stavba v délce 18,1 km byla postupně kontrolována tak, jak probíhaly skrývky orniční vrstvy. Díky této kontrole zde byly prozkoumány tři archeologické lokality. Dvě na katastru Bělotína datované od neolitu do mladší doby bronzové a jedna v přímo v intravilánu Hladkých Životic datovaná do středověku a novověku (13./14.–18. stol.). Výzkumy v Bělotíně provedli pracovníci Archeologického centra v Olomouci a v Hladkých Životicích pak archeologové z Národního památkového ústavu v Ostravě. Následující stať však shrnuje pouze bádání z katastru Bělotína.

Nejstarší zprávy vztahující se k námi zkoumanému území hovoří o náhodných nálezech pravěkých artefaktů, popřípadě o prvních „archeologických“ výzkumech. Západně od Bělotína v r. 1977 našel Ing. F. Tábořský v polní trati „Za Staňkovým“ kamenný sekeromlat se zaobleným týlem (viz obr.). Sekeromlat má délku 20 cm, šířku 7,8 cm, sílu 5,2 cm a má hmotnost 0,99 kg. Tento kamenný nástroj souvisí patrně s prvním pobytem

Kamenný sekeromlat z katastru Bělotína (Kresba J. Polášek).

lidí na bělotínském katastru a je rámcově datován do mladší či pozdní doby kamenné (neolitu-eneolitu).

Zajímavé jsou i informace o tzv. mohyle u Železné brány (viz mapa str. 64). Jedná se o útvar, který dodnes vzbuzuje značnou pozornost. V literatuře je lokalita označována za „Schlosshügel“ tedy Zámecký kopec. Někteří autoři jej považují za místo pravděpodobné středověké tvrze popřípadě pozůstatku novověké fortifikace. Tento útvar měl ještě na konci 19. století rozměry 69 m v průměru a 5 m na výšku. Roku 1895 zde nechal kopat dr. František Prikryl „průsek“ 2 m široký a 8 m hluboký. V sondě však mimo ulehle hlíny, kamení a dřevěného uhlí nebylo nic nalezeno. V hloubce 5 m je popisována sice „klenba“ tvořená plochými kameny a pod ní vrstva uhlíků, ale zůstává

otázkou, zda-li se jedná o dílo lidských rukou. V souvislosti s výstavbou dálnice byly v okolí „mohyly“ vrtány geologické sondy. V poměrně malé hloubce narazily na tenkou vrstvu uhlí, která mohla předchodit badatele zmást a považovat ji za antropogenní projev. Prozatím není tedy doloženo, že by tato „mohyla“ vznikla činností člověka.

Při výzkumu na dálnici v listopadu 2006 bylo nedaleko Železné brány identifikováno pravěké sídliště (viz mapa). Lokalita je situována na mírný svah obrácený k jihovýchodu na břeh drobné bezejmenné vodoteče. Od února do dubna 2007 byly projevy tohoto osídlení následně zkoumány. Na ploše 0,9 ha bylo objeveno 223 sídlištních objektů různých rozměrů a orientace. Jde převážně o jámy oválného půdorysu s rozměry 2–5,4 m délky, 0,7–2,4 m šířky. Jámy mají orientaci SZ–JV nebo SV–JZ. Tyto objekty velmi připomínají tzv. stavební jámy, které byly hloubeny podél neolitických domů. V bělotínských jamách bylo objeveno jen mizivé množství nálezů. Jednalo se o drobné zlomky keramických nádob, mazanic a přepálených úštěpů kamenných nástrojů, které lze datovat pouze obecně do pravěku. U vybraných jam byla navíc odebrána i část hlinitého

zásypu pro budoucí palynologický rozbor. Díky němu byly určeny drobné úlomky uhlíků z jedle bělokoré, habru obecného, buku lesního a olše. Ukazují nejen obraz toho, co bylo na sídlišti spaleno (palivové dříví, konstrukční prvky staveb nebo nástroje), ale i to, jak vypadala skladba dřevin v okolí tohoto pravěkého sídliště. Zároveň nám napomáhá v blížeji lokalitu datovat. Dle antrakologa (botanik určující druh dřevin z uhlíků) se v okolí sídliště nacházely světlé porosty a křoviny tvořené hlavně habrem, ve větší vzdálenosti měly převažovat jedle a buky. Na vlhkých místech rostla často olše. Tento obraz pravěkého lesa odpovídá dataci lokality nejdříve do doby bronzové. Nalezené artefakty však nevylučují ani osídlení starší.

Tento archeologický výzkum pak zajímavě doplňují poznatky z druhé lokality na katastru Bělotína. Ze zalesněného mokřadu v údolní nivě Bělotínského potoka byly odebrány paleobotaniky z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích organické vzorky z jeho sedimentů (tzv. pylový profil). Na základě jejich analýzy byly rozpoznány časové úseky s antropologickými aktivitami v průběhu posledních 8. tisíciletí. V této „přírodní kronice“ je zaznamenán periodický nárůst

Mapa s vyznačenou lokalitou „mohyly“ a archeologického výzkumu na D4705 (Plán P. Grenar).

Fotografie prozkoumaného soujámí na ploše výzkumu
(Foto M. Kalábek).

či úbytek lesů, kolísání kulturních plodin apod. Dle těchto „zázpisů“ se přítomnost lidí projevila v ústupu lesa a nárůstu kulturních plodin ve třech

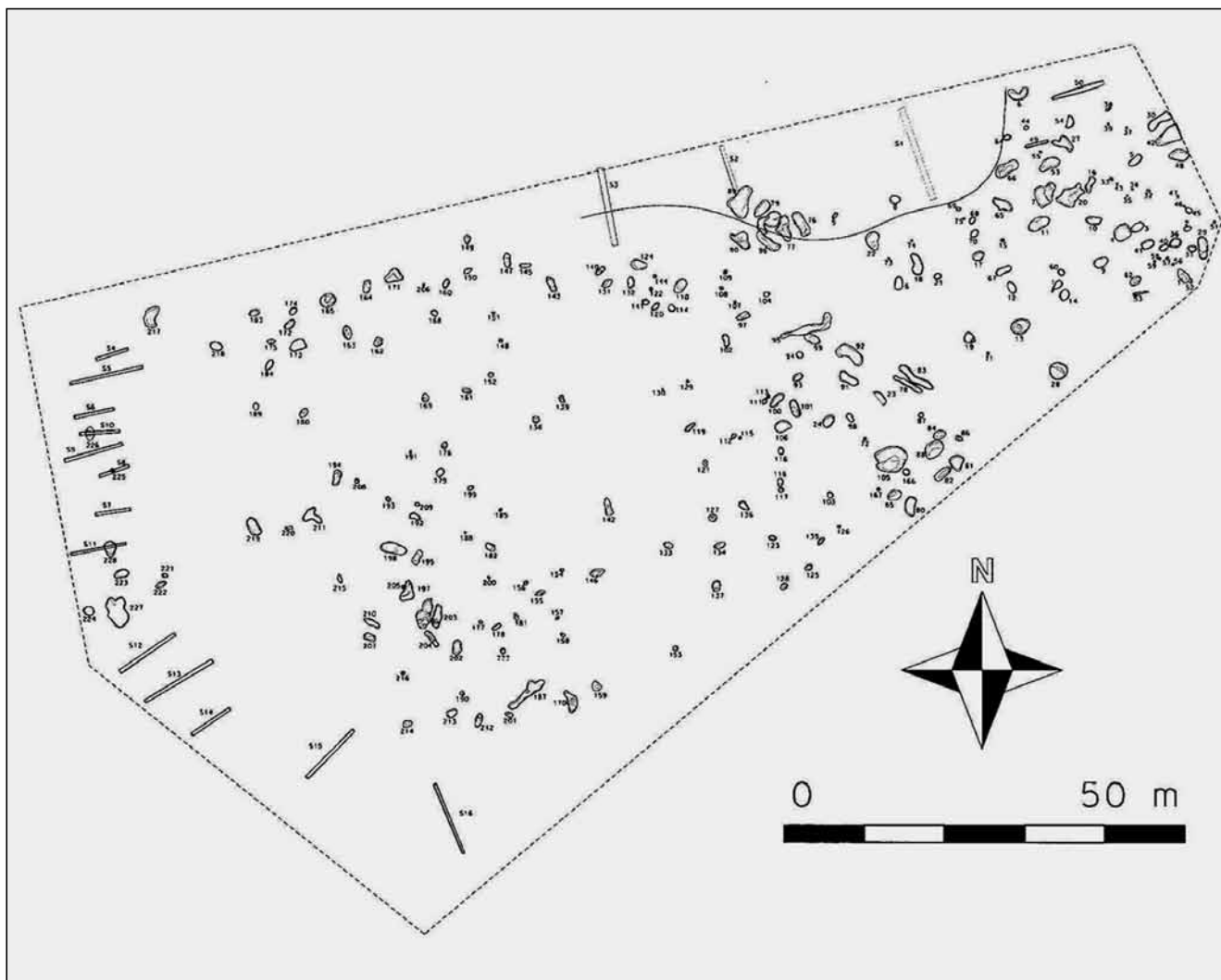
období – ve starší době bronzové, v pozdní době bronzové až době halštatské a ve středověku.

Tyto údaje jsou důležité pro další výzkum minulosti celé Moravské brány. O ní se dříve uvažovalo jako o území pouze transferním, které lidé pouze procházeli a kde rostl les. Díky bělotínským výzkumům teď víme že, ač zdejší osídlení nemělo nikterak intenzivní charakter, bylo poměrně stabilní, a to již od neolitu, intenzivní pak bylo v době bronzové a halštatské, a znovu pak až ve středověku.

Marek Kalábek, Archeologické centrum v Olomouci

Literatura:

- Boris, M. – Chaloupka, M. 1999: Sekeromlat ze „Železné brány“.
Informační zpravodaj České archeologické společnosti – pobočka pro sev. Moravu a Slezsko, s. 48 – 49.
- Mikulášková, K. – Novák, J. 2004: Zpráva o archeobotanické analýze lokality Bělotín – D47. Archiv AC Olomouc.
- Peška, J. – Plaček, M. 2002: Dědictví věků. Nemovité archeologické památky Přerovska. S. 42 - 43. Olomouc.
- Tichánek, J. 2001: Středověká tvrz v Bělotíně. Informační zpravodaj České archeologické společnosti – pobočka pro sev. Moravu a Slezsko, s. 139.

Plán lokality s prozkoumanými sídlištními objekty v roce 2007 (Plán P. Grenar).

Nové knihy

Ochrana přírody a krajiny ve vojenských újezdech

eds. Václav Petříček a Petra Kuchařová

Sborník příspěvků z konference, která se konala ve dnech 3.–4. května 2006 v Městě Libavě. Náměty se týkaly vojenských újezdů v celé České republice. Území Vojenského újezdu Libavá jsou věnovány následující příspěvky: Kostra ekologické stability na Lesní správě Velký Újezd (VÚ Libavá) od Michala Friedla, Makromycety Vojenského újezdu Libavá (Jiří Lazebníček), Ryby a mihule vodních toků Vojenského újezdu Libavá (Lukáš Merta), Příroda a její ochrana ve Vojenském újezdu Libavá (Lenka Ondráková a Jiří Šafář), Ekologický stav toků ve Vojenském újezdu Libavá (Michal Krejčí), Lesní hospodářství a myslivost ve Vojenském újezdu Libavá (Pavel Polák).

Sborník vydala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR koncem roku 2007.

ISBN 978-80-87051-11-5

Vlastivědný sborník Novojičínska

Svazek 56.–57./2007

Muzeum Novojičínska a Státní okresní archiv Nový Jičín společně vydali další svazek vlastivědného sborníku, který přináší více než 20 příspěvků. Poodří se nejvíce dotýká série kratších příspěvků o Johannu G. Mendelovi, z nichž je třeba hlavně zmínit texty prof. Jana Kleina – Genius loci Gregora J. Mendla, dr. Anny Matalové – Vědecký odkaz Mendlova objevu. MUDr. Eva Štěpánová a Jan Štěpán přinášejí zajímavý příspěvek – Čtyřčata v Hladkých Životících v roce 1876 a výstavu v Muzeu Novojičínska s názvem Hraniční meandry Odry – evropský přírodní fenomén přibližuje text, který zpracovali Petr Obrdlík a Piotr Nieznański.

Sborník v rozsahu 112 stran je k možno zakoupit např. v Muzeu Novojičínska.

Kamenné svědectví minulosti. Heraldické památky Novojičínska

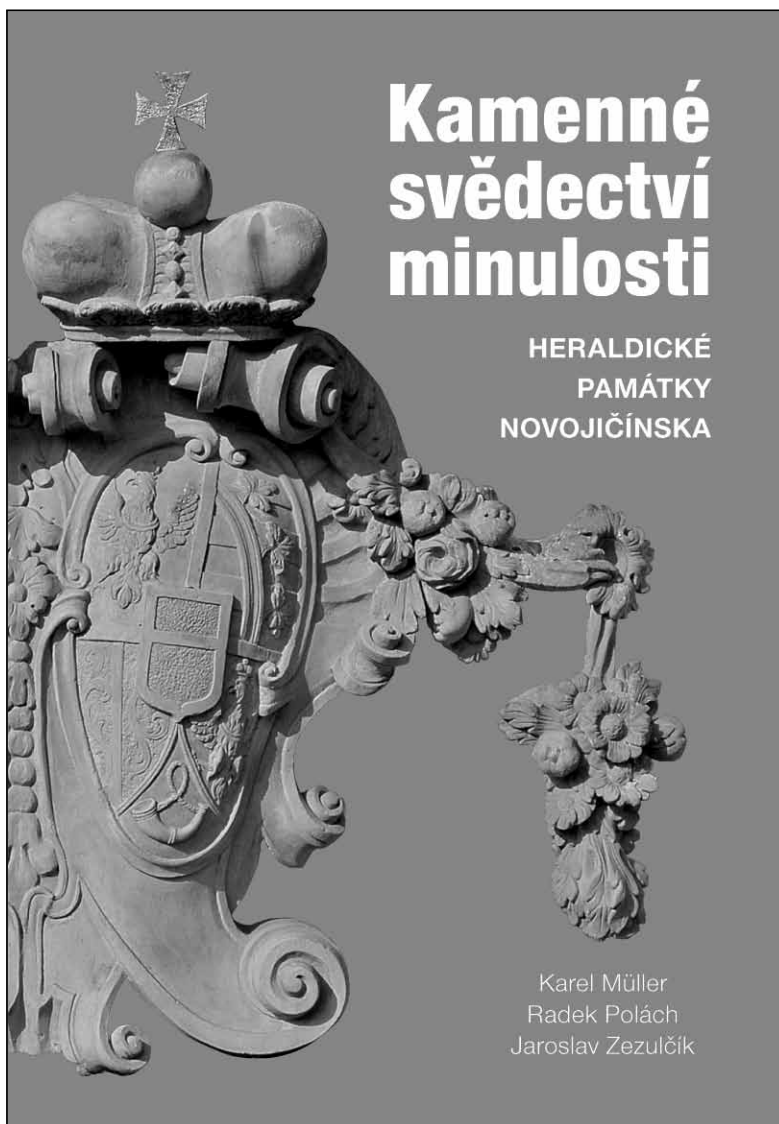
Karel Müller, Radek Polách, Jaroslav Zezulčík

Kolektiv autorů sestavil ojedinělou publikaci mapující heraldické památky novojičínského okresu. Podrobný soupis a popis jednotlivých kamenných artefaktů šlechtické, církevní, komunální

i osobní heraldiky (erbů na architektuře, pamětních desek, náhrobníků, hraničních kamenů apod.) je řazen podle lokalit a doprovázen kompletní fotografickou dokumentací. Součástí publikace jsou i základní informace k dějinám zahrnutých obcí a šlechtických rodů včetně rejstříku a heraldického popisu více než 170 zjištěných znaků. Publikace je určena nejen pro heraldiky, historiky a pracovníky památkové péče, ale vůbec pro všechny zájemce o bohatou minulost tohoto kraje na pomezí Moravy a Slezska. Publikaci vydalo nakladatelství Libri ve spolupráci s Muzeem Novojičínska. Doporučená cena ve volném prodeji 250 Kč.

ISBN 978-80-7277-360-2

Publikace Kamenné svědectví minulosti, Heraldické památky Novojičínska je součástí stejnojmenného projektu, který bude slavnostně zahájen ve čtvrtek 25. září 2008 v 17.00 hodin výstavou v kostele sv. Josefa při Kapucínském klášteře ve Fulneku.

Pověsti

Čert a služka

Stalo se to prý někde v okolí Oder. Jedna hodně tancechtivá služka šla v neděli o krmáši k muzice, ale seděla, čekala a čekala a ani jedenkrát nebyla vyzvána k tanci. Když se vrátila domů, přemohl ji pláč a smutek, nicméně se následujícího dne vydala opět do hospody, aby ještě jednou zkusila štěstí. Dlouho seděla, než se objevil neznámý myslivec a vyzval ji k tanci. Ochotně jej následovala a pár se pak vesele točil v kole. Od této chvíle musela stále tančit s neúnavným myslivcem, byl jejím společníkem každý večer až do půlnoci.

Brzy však začala litovat, protože poznala v myslivci čerta. Nikdo jí nedokázal říct, jak se ho zbavit, až potkala jednu starou matičku. Ta jí poradila, aby upředla velmi dlouhou nit, umotala z ní klubko a až se čert zase objeví, uvázala mu nit k noze. A zatímco pak dívka předla nit, byla na radu staré ženy pod prahem kostela kopána velká díra, kterou musela služebná prolézt, držíc v ruce druhý konec klubka a tím měl čert nad ní ztratit svou moc.

Večer pak přišel čert už podle svého zvyku opět. Služebná mu, aniž si toho všimnul, omotala

kolem nohy svou nit. Když od ní odcházel, spěchala s klubkem v ruce ke kostelu. A byl nejvyšší čas, protože čert ušel už tolik cesty, že jí v ruce zůstal jen malý kousek nitě. Rychle podlezla pod polovinou kostelního prahu a už tady byl čert s hrozným chvatem a lomozem. Jeho moc však již byla zlomena a musel odtáhnout s prázdnou.

Vinná studna u Vítovky

Ve Vítovce se nacházela Vinná studna, která žíznivým nabízela lahodnou vodu. K ní se vztahuje následující příběh.

O Štědrém večeru má v každé křesťanské rodině po šesté hodině večerní ustat veškerý shon a rodina se schází k poklidnému svátečnímu večeru. Právě v tu dobu projížděl obcí vůz naložený vínem. Náhle zazněla hromová rána a v příštím okamžiku zmizelo spřežení i s vozkou v zemi. Hned na to vytryskl z onoho místa pramen toho nejlepšího vína.

Z němčiny přeložil Petr Bill.

Ilustrace Jiří Zelený

*Želva nádherná – na hlavě září rudá skvrna (Foto Petr Vlček).
K příspěvku Výskyt želvy nádherné (Trachemys scripta) v Poodří.*

Smrž kuželovitý (Foto Jan Kašinský). Ke stejnojmennému příspěvku.

Balerův větrák – stav v r. 2006 před začátkem oprav.

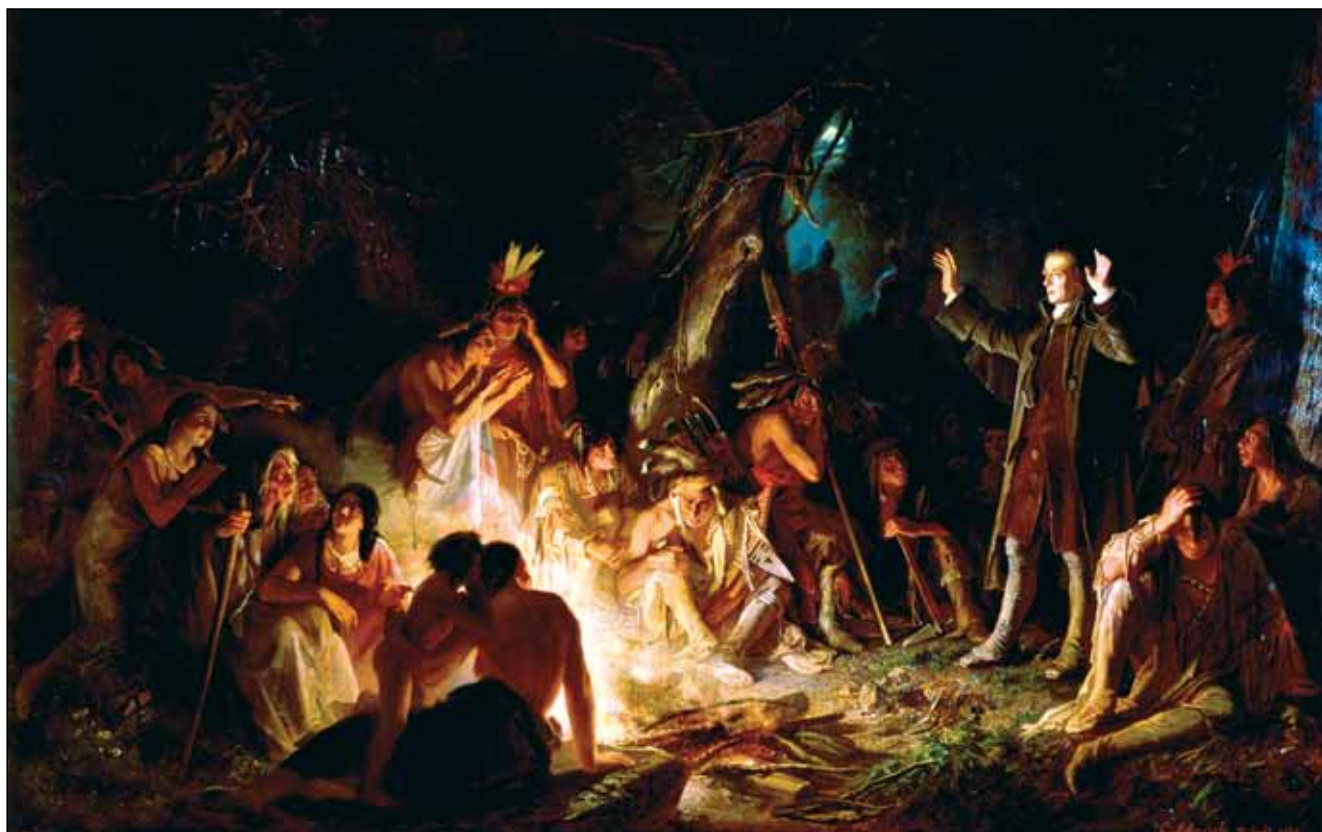

Z brigády v červenci 2008.

Současný stav mlýna.

K příspěvku Záchrana Balerova větrného mlýna ve Spálově (Foto Jan Doubek).

*David Zeisberger káže v Goschgoschunku na jaře 1767 – obraz Moc evangelia (Charles Schüssel, r. 1862).
K příspěvku David Zeisberger.*

Z výstavy „Česko-polské zrcadlení řeky Odry“

Kořeny (Foto Petr Lelek).

Ledňáček (Foto Michal Gruchala).

Z výstavy „Česko-polské zrcadlení řeky Odry“

Staré rameno Odry (Foto Nikola Liberlová).

Odra u Bartošovic (Foto Petr Vlček).

RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

- Pomáháme ročně zpřístupnit veřejnosti nejméně šest přírodně cenných lokalit
- Podílíme se na vzniku vzdělávacího centra pro děti a mládež v nejvíce zalesněném národním parku České republiky
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a Národního parku Podyjí

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu

www.rwe-transgasnet.cz

RWE
Transgas Net